

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากร
ในพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี

ปริญฐา อังคะรัตนา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยประชากรและสังคม)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. 2551

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากร
ในพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี

.....

นางปริษฐา อังคะรัตนา

ผู้วิจัย

.....

รองศาสตราจารย์กุลศล สุนทรธาดา, Ph.D.

ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....

รองศาสตราจารย์อรพินท์ พิทักษ์มหาเกตุ, Ph.D.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....

ศาสตราจารย์ บรรจง มไหสวริยะ,

M.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

.....

รองศาสตราจารย์ว่าทีนิ บุญชะลิกย์, Ph.D.

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากร
ในพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยประชากรและสังคม)

วันที่ 31 ตุลาคม 2551

.....

นางปรีษฐา อังคะรัตนา

ผู้วิจัย

.....

รองศาสตราจารย์อรพินทร์ พิทักษ์มหาเกตุ,
Ph.D.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

รองศาสตราจารย์ว่าทีนิ บุญชะลิกย์,
Ph.D.

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวิณี วิวัฒน์วานิช,
Ph.D.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

รองศาสตราจารย์กุศล สุนทรธาดา,
Ph.D.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....

ศาสตราจารย์ บรรจง มไหสวริยะ,
M.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหิดล

.....

รองศาสตราจารย์สุริย์พร พันพิ้ง,
Ph.D.

ผู้อำนวยการ

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จจะเกิดขึ้นมิได้ถ้าปราศจากความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.กุศล สุนทรธาดา ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.อรพินทร์ พิทักษ์มหาเกตุ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิณี วิวัฒน์วานิช กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ตลอดจนช่วยตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและประทับใจในความกรุณาของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วาทีณี บุญชะลิกย์ ที่สละเวลามาเป็นประธานควบคุมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำเพิ่มเติม เพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนคณาจารย์ทุกท่านที่อบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่ผู้วิจัยจนสามารถนำมาใช้ในการทำวิจัยในครั้งนี้

ความสำเร็จทั้งหลายคงไม่เกิดขึ้นถ้าปราศจากความช่วยเหลือจากบุคคลรอบข้าง เจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดลทุกท่านๆ ที่เอื้อเพื่อคำแนะนำ และอำนวยความสะดวกมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นุชรี ศรีวิโรจน์ กัลยาณมิตรที่ให้คำปรึกษาตลอดงานวิจัย ขอบคุณ กระหิรัย กาญจน์ ลินธุ์ ยัย และน้ำ เพื่อนร่วมรุ่น 29 ที่ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และให้ความช่วยเหลือด้วยดี และขอขอบคุณน้องๆ พี่ๆ และอีกหลายท่านที่ไม่ได้กล่าวถึงแต่ได้ให้กำลังใจเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง

ท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ แม่ ที่คอยปลอบเมื่อลูกหมดกำลังใจ ขอบคุณคุณกมล คุณป้าของลูกแก้ว ลูกเนย ผู้มีส่วนผลักดันและให้การสนับสนุนให้เข้ามาศึกษาต่อในสถาบันแห่งนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคุณประโยชน์ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จะเป็นแนวทางให้ผู้ที่กำลังก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุได้ตระหนักถึงคุณค่า และเตรียมพร้อมที่จะใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิตต่อไป

ปริญฐา อังคะรัตนนา

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากรในพื้นที่เฝ้าระวังทาง
ประชากรกาญจนบุรี

(ECONOMIC PREPARATION BEFORE ENTERING AGING OF POPULATION
IN KANCHANABURI DEMOGRAPHIC SURVEILLANCE SYSTEM)

ปริญญ์ อังคะรัตน์ 4936221 PRPR/M

ศศ.ม.(วิจัยประชากรและสังคม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : กุศล สุนทรธาดา, Ph.D., อรพินทร์ พิทักษ์มหาเกตุ, Ph.D.

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการเตรียมการด้านเศรษฐกิจของประชากรวัย
ก่อนสูงอายุ จำแนกตามลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ และพฤติกรรมสุขภาพในพื้นที่เฝ้า
ระวังทางประชากรกาญจนบุรี และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ โดยใช้ข้อมูล
ทุติยภูมิจากแบบสอบถามบุคคลของโครงการกาญจนบุรี พ.ศ. 2547 ซึ่งเก็บข้อมูลโดยสถาบันวิจัย
ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล กลุ่มตัวอย่างคือ ประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 50-64 ปี จำนวน
ทั้งสิ้น 4,040 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การถดถอยแบบพหุคูณ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 55 ปี ส่วนใหญ่มีเชื้อชาติไทย
และยังอยู่กับคู่สมรส จบการศึกษาระดับประถมศึกษา อาศัยอยู่ในเขตชนบทและเป็นหัวหน้า
ครัวเรือน เมื่อสูงอายุส่วนใหญ่ต้องการอาศัยอยู่กับบุตรและคู่สมรส ประกอบอาชีพเกษตรกรรม
และมีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ปัจจัยทางประชากร คือ เพศ อายุ เชื้อชาติ สถานภาพสมรส
การศึกษา การเป็นหัวหน้าครัวเรือน ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ คือ
หนี้สินครัวเรือนและดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน พฤติกรรมสุขภาพ คือ การสูบบุหรี่ การดื่ม
แอลกอฮอล์ และการไม่ออกกำลังกาย

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย คือ ให้มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีงานทำตาม
ความต้องการ และสนับสนุนให้ครอบครัวเป็นหลักในการดูแลผู้สูงอายุ

คำสำคัญ : การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ / วัยสูงอายุ

ECONOMIC PREPARATION BEFORE ENTERING AGING OF POPULATION
IN KANCHANABURI DEMOGRAPHIC SURVEILLANCE SYSTEM

PARISTHA AUNGKARATTANA 4936221 PRPR/M

M.A.(POPULATION AND SOCIAL RESEARCH)

THESIS ADVISORS : KUSOL SOONTHORNDHADA, Ph.D. (SOCIOLOGY),
ORAPIN PITAKMAHAKET, Ph.D. (APPLIED POPULATION ANALYSIS)

ABSTRACT

This study aims to study economic preparation and analyze demographic, socioeconomic and health risk behavior factors influencing economic preparation of the elderly, by using secondary data from the Kanchanaburi Demographic Surveillance System in 2004, collected by the Institute for Population and Social Research, Mahidol University. 4040 elderly individuals aged 50-64 years were selected as the sample. Data was analyzed using multinomial logistic regression.

The results of this study showed that the average age of this population is 55 years old. Most of the population are Thai and still living with their spouse. The majority of them have primary education, live in urban areas and are the household head. About 60% and 25% of elderly sample desired to live with their children and spouse, respectively. Almost all of them work in the agricultural sector and have a moderate economic status. Factors significantly influencing the economic preparation of the elderly are demographics (sex, age, nationality, marital status, education, being household head, elderly demand for housing), economics (household debt, household wealth index) and health risk behavior (smoking, drinking and no exercise).

Suggestions from this study are to promote the elderly to work as long as they desire and to support the family to be the main caregiver.

KEY WORDS : ECONOMIC PREPARATION / AGING

93 pp.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ณ
บทที่ 1 : บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์	4
1.4 สมมุติฐานในการวิจัย	4
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	5
1.6 คำจำกัดความในการการวิจัย	5
บทที่ 2 : ทบทวนวรรณกรรม	
2.1 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสูงอายุ และผู้สูงอายุ	7
2.1 แนวคิดเรื่องหลักประกันความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ	9
2.3 แนวคิดเรื่องการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ	16
2.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ	21
2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย	28
บทที่ 3 : ระเบียบวิธีวิจัย	
3.1 แหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง	29
3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยและระดับการวัด	29
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล	33
3.4 ข้อจำกัดในการวิจัย	33

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 : ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
4.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	34
4.1.1 ลักษณะทางประชากร และสังคม	34
4.1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ	36
4.1.3 ลักษณะทางสุขภาพ	36
4.1.4 การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ	37
4.2 ลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพ กับ การเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ	40
4.2.1 ลักษณะทางประชากร และสังคม	40
4.2.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ	41
4.2.3 ลักษณะทางสุขภาพ	42
4.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ	45
บทที่ 5 : สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปและอภิปรายผล	53
5.1.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	53
5.1.2 ลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพ กับ การเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ	54
5.1.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ	56
5.2 ข้อเสนอแนะ	
5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	61
5.2.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	62
บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาไทย	63
บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาอังกฤษ	72
บรรณานุกรม	81
ภาคผนวก	88
ประวัติผู้วิจัย	93

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1	ตัวแปรและระดับการวัดของตัวแปร 32
ตารางที่ 4.1	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางประชากร และสังคม 35
ตารางที่ 4.2	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจ 36
ตารางที่ 4.3	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางสุขภาพ 37
ตารางที่ 4.4	จำนวนและร้อยละของคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแหล่งรายได้ ในการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ 38
ตารางที่ 4.5	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนแหล่งรายได้ ในการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ 39
ตารางที่ 4.6	ค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางประชากร และสังคม กับการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ 43
ตารางที่ 4.7	ค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสุขภาพ กับการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ 44
ตารางที่ 4.8	ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณโลจิสติก (Multinomial Logistic Regression) ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ ของกลุ่มตัวอย่าง 52

สารบัญแผนภาพ

รูปภาพ		หน้า
แผนภาพที่ 1	แนวโน้มของประชากรสูงอายุไทย	2
แผนภาพที่ 2	กรอบแนวคิดในการวิจัย	28

บทที่ 1

บทนำ

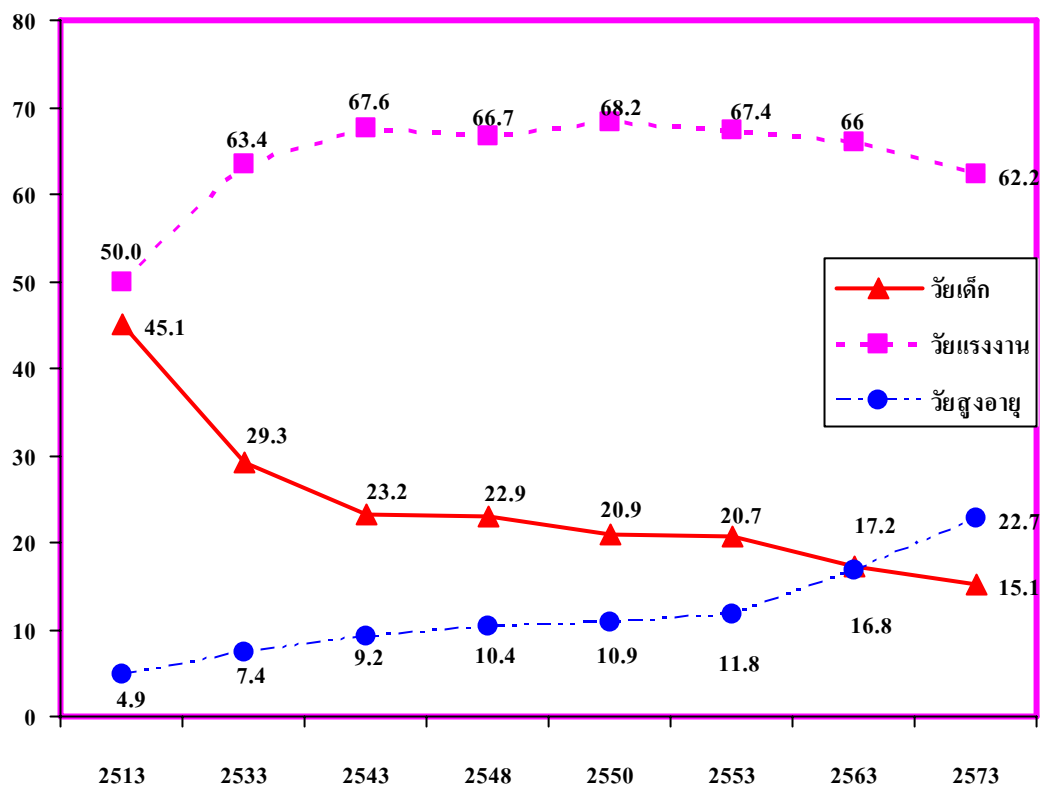
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงที่ผ่านมาแนวโน้มประชากรของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ในปี พ.ศ. 2513 มีจำนวนประชากรสูงอายุ (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) 1.7 ล้านคน หรือร้อยละ 4.9 เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็น 6.3 ล้านคน หรือร้อยละ 10.4 ในปี พ.ศ. 2548 และจะเพิ่มขึ้นเป็น 11.0 ล้านคน หรือร้อยละ 16.8 ในปี พ.ศ. 2563 และในปี พ.ศ. 2573 จะเพิ่มขึ้นเป็น 15.0 ล้านคน หรือร้อยละ 22.7 ทำให้แนวโน้มของผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้น ในขณะที่ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์นี้ทำให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งหมายความว่า ประเทศไทยมีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด (Shryock, 2004) โดยประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา (ดูภาพที่ 1.1)

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการอยู่อาศัยกับปัญหาเศรษฐกิจของประชากรสูงอายุทำให้ประชากรวัยแรงงานและรัฐต้องแบกรับภาระการเลี้ยงดูผู้สูงอายุมากขึ้น ในอดีตสังคมมีรูปแบบการอยู่อาศัยแบบครอบครัวขยายที่อาศัยซึ่งกันและกันในประชากรแต่ละกลุ่มวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกื้อหนุนผู้สูงอายุของบุตรหลาน แต่สังคมปัจจุบันมีลักษณะความเป็นเมือง ความทันสมัยและความเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุบางรายถูกทอดทิ้งหรือปล่อยให้อยู่อาศัยเพียงลำพัง นอกจากนั้นผู้สูงอายุเองก็ต้องเผชิญกับปัญหาหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเศรษฐกิจ จากรายงานการวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุไทยได้รายงานสอดคล้องกันว่า ปัญหาเศรษฐกิจเป็นปัญหาหลักที่สำคัญของผู้สูงอายุ (สุธีรา นัยจันทร์, 2530 : 15 ; นภาพร ชโยวรรณ, มาลินี วงษ์สิทธิ์ และจันทร์ เพ็ญ แสงเทียนฉาย, 2535 : 2) สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการไม่มีงานทำ หรือไม่สามารถทำงานได้เนื่องจากวัยที่สูงขึ้น การขาดแหล่งรายได้ที่มั่นคง รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย การไม่มีเงินออมสะสมไว้ใช้ในยามฉุกเฉินหรือในยามเจ็บป่วย ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ต้องพึ่งพาบุตรหลานในด้านการเงิน และการกินอยู่ โดยเฉพาะบุตรจะเป็นบุคคลสำคัญที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูบิดา

มารดาที่สูงอายุ ประเพณีปฏิบัติเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุของสังคมไทยที่มีมาแต่เดิม คือ คาดหวังว่าบุตรหรือครอบครัวจะเป็นผู้ที่ให้การดูแลเลี้ยงดูบิดามารดาหรือญาติที่สูงอายุ (ศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์ , 2540 : 2)

แผนภาพที่ 1 แนวโน้มของประชากรสูงอายุไทย



ที่มา : จำนวนจากข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะของประเทศไทย พ.ศ. 2503, 2513, 2533 และ 2543

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2553-2563

ปราโมทย์ ประสาทกุล. ภาวะประชากรสูงวัยในประเทศไทย พ.ศ. 2573

โครงการเฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี เป็นโครงการที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางประชากร เศรษฐกิจ และสุขภาพของประชากรทุกคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่กำหนด ซึ่งประกอบด้วย 100 หมู่บ้าน/ชุมชน อาคารในจังหวัดกาญจนบุรี ครอบคลุมครัวเรือนทั้งสิ้น 12,439 ครัวเรือน และประชากรประมาณ 42,923 คน เหตุผลที่นำข้อมูลของโครงการนี้มาวิเคราะห์ คือ ลักษณะการแบ่งพื้นที่ศึกษาของโครงการที่น่าสนใจ โดยแบ่งออกเป็น 5 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่เมือง/กึ่งเมือง พื้นที่ปลูกข้าว พื้นที่พืชไร่ พื้นที่สูง และพื้นที่ผสมผสาน ซึ่งในการแบ่งเป็นไปตามสภาพ

ภูมิศาสตร์ และการประกอบอาชีพส่วนใหญ่ของประชากร และความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ สังคมของผู้สูงอายุในโครงการเฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี ซึ่งมีลักษณะทางด้านเศรษฐกิจของบุคคลคล้ายคลึงกับสถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจในปัจจุบัน ถ้าพิจารณาจากการทำงาน พบว่ามีประชากรทำงานร้อยละ 49 และถ้าพิจารณาจากการมีรายได้จากการทำงาน พบว่าประชากรมีรายได้จากแหล่งต่าง ๆ เช่น จากการทำงาน ทรัพย์สิน เงินฝาก หรือสิ่งของจากลูกหลาน จากเงินบำเหน็จบำนาญ เงินประกันสังคมและการประกันสุขภาพ เงินปันผล จากหุ้นหรือสหกรณ์ และจากเงินประกันชีวิตหรือประกันสุขภาพ เป็นต้น (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2547 ; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545)

เนื่องจากการศึกษาเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมการด้านเศรษฐกิจในพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรีนั้นมีความสำคัญ รายงานจากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานรอบที่ 4 และ 5 (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2546 และ 2547) พบว่า โดยภาพรวมคนที่อายุต่ำกว่า 40 ปี มีหลักประกันความมั่นคงคิดเป็นสัดส่วนประมาณครึ่งหนึ่งของคนที่หลักประกันทั้งสิ้น 28,552 คน แต่เมื่ออายุสูงขึ้นหลักประกันความมั่นคงจะค่อย ๆ ลดลงเรื่อย ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่สามารถที่จะหารายได้ด้วยตนเอง หรือเนื่องจากสุขภาพอนามัยและความเข้มแข็งของร่างกายเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญของความสามารถในการทำงาน ถ้าหากสุขภาพไม่ดีเจ็บป่วยก็ย่อมไม่สามารถทำงานได้ดี และเมื่อพิจารณาหลักประกันความมั่นคงแต่ละด้าน และสัดส่วนของคนที่มีที่ดิน บ้าน และฉาบปทาสงเคราะห์มีมากขึ้นตามอายุที่มากขึ้น ในขณะที่สัดส่วนของคนที่มีประกันชีวิต ประกันสุขภาพ เงินฝาก/เงินออม และมีหุ้นสหกรณ์จะมีสัดส่วนสูงขึ้นตามอายุที่มากขึ้น แต่เมื่ออายุ 60 ปีขึ้นไปสัดส่วนจะลดลงของการสะสมอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้เพราะการสะสมหลักประกันดังกล่าวจะสะสมตั้งแต่วัยทำงาน และนำมาใช้เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้สูงอายุจะในบางประเทศให้ความสำคัญกับความมั่นคงด้านรายได้และสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยการส่งเสริมการออม และมีระบบบำนาญที่เตรียมไว้ตั้งแต่วัยทำงาน เนื่องจากการพัฒนาระบบความมั่นคงสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบันเน้นการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุเป็นหลัก โดยให้มีการเตรียมความพร้อมตั้งแต่วัยทำงานและมีการเตรียมการก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุพึ่งตนเองให้นานที่สุดทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งสุขภาพ

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ควรเป็นบทบาททั้งของตัวผู้สูงอายุเอง บุตรหลาน ครอบครัว ชุมชนและสังคม แนวทางก็คือของการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก็คือการเก็บออมโดยวิธีการต่าง ๆ รวมถึงอาจจะพึ่งหลักประกันที่มีการจัดการแบบไม่เป็นทางการไม่ว่าจะเป็นการ

เกี่ยวพันจากลูกหลาน หรือกลไกอื่น ๆ เช่น การจัดสวัสดิการภาคประชาชนหรือชุมชน เป็นต้น (วรเวศม์ สุวรรณระดา, 2551) ซึ่งในสังคมตะวันตกมีแนวความคิดในการเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุที่แตกต่างจากสังคมในเอเชียส่วนใหญ่ คืออยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเองโดยการเตรียมด้านการออมไว้เพื่อใช้จ่ายและดำรงชีวิตตามลำพัง และอีกส่วนหนึ่งคงเป็นบทบาทของรัฐในการจัดการสวัสดิการความมั่นคงทางสังคมให้กับผู้สูงอายุ ในขณะที่สังคมไทยกำลังพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามแบบอย่างของตะวันตกทำให้แนวความคิดแบบดั้งเดิมที่ยึดถือกันมาอย่างยาวนานที่ว่าบุตรหลานคือความมั่นคงของพ่อแม่อาจมีการเปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจสมัยใหม่และวิถีชีวิตแบบเมืองที่ทำให้เกิดครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ส่งผลให้การเตรียมการด้านเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ในขณะที่หลักประกันความมั่นคงที่รัฐจัดหาให้ทั้งในรูปของระบบประกันสังคมและสวัสดิการสังคม ยังขาดความเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนครอบคลุมเฉพาะกลุ่มคนส่วนน้อยของสังคมเท่านั้น

1.2 คำถามการวิจัย

1. การเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากรวัย 50-64 ปีในพื้นที่เผ่าละโว้ทางประชากรกาญจนบุรีเป็นอย่างไร
2. มีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากรในพื้นที่เผ่าละโว้ทางประชากรกาญจนบุรี

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยจำแนกตามลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพของประชากรวัย 50-64 ปี ในพื้นที่เผ่าละโว้ทางประชากรกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจของประชากรในพื้นที่เผ่าละโว้ทางประชากรกาญจนบุรี

1.4 สมมติฐานในการวิจัย

1. เพศหญิง จะมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจมากกว่าเพศชาย
2. คนที่มีอายุมาก จะมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจมากกว่าคนที่มีอายุน้อย

3. คนที่มีการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษา จะมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจมากกว่าคนที่ไม่ได้เรียน
4. คนที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน จะมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจมากกว่าคนที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าครัวเรือน
5. คนที่มีดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือนที่ระดับรวย จะมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจมากกว่าดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือนที่ระดับจน
6. คนที่มีสุขภาพดี (ไม่มีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มแอลกอฮอล์และมีการออกกำลังกายเป็นประจำ) มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุมากกว่าคนมีสุขภาพไม่ดี (มีโรคฯ สูบบุหรี่ ดื่มแอลกอฮอล์และไม่ออกกำลังกาย)

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ เฉพาะในพื้นที่เผ่าละโว้ทางประชากรกาญจนบุรี ซึ่งครอบคลุมพื้นที่โครงการ จำนวน 100 หมู่บ้าน โดยศึกษาเฉพาะบุคคลที่มีอายุระหว่าง 50 - 64 ปี ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษาของโครงการกาญจนบุรี ซึ่งเป็นข้อมูลที่เก็บเฉพาะ รอบที่ 5 พ.ศ. 2547 จำนวนทั้งสิ้น 4,040 คน แยกเป็นชาย 2,089 คน และหญิง 1,951 คน ซึ่งเป็นหน่วยวิเคราะห์ระดับบุคคล

1.6 คำจำกัดความในการวิจัย

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ หมายถึง แหล่งรายได้ที่บุคคลที่มีอายุระหว่าง 50-64 ปี คิดว่าจะมีเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยใช้ข้อมูลของแหล่งรายได้ทั้งหมด 9 แหล่ง คือ 1. การทำงาน 2. ทรัพย์สิน (เช่น ค่าเช่า, ขาย) 3. เงินฝาก/เงินออม(รวมทั้งดอกเบี้ย) 4. เงิน/สิ่งของจากลูก-หลาน 5. เงินบำนาญ/บำนาญ/กบข./กสช./กสช. 6. เงินประกันสังคม/ ประกันสุขภาพ 7. เงินปันผลจากหุ้น/สหกรณ์ 8. เงินประกันชีวิต/ ประกันสุขภาพ 9.เงินนอกระบบ (เช่น แร่, ปลอมเงินกู้) และจัดกลุ่มใหม่ให้เหลือเพียง 4 แหล่ง ได้แก่ จากตนเอง(รวมข้อ1,2,3 และ9) ฟังหลักประกันอนาคต(รวมข้อ5,6,7 และ8) ฟังพาลูกหลาน(ข้อ 4) และไม่มีการเตรียม

วัยสูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง

ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ หมายถึง การที่บุคคลที่มีอายุระหว่าง 50-64 ปี ตั้งใจจะพักอาศัยอยู่ด้วยเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ

ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน (Wealth Index) หมายถึง ดัชนีที่จำแนกฐานะทางเศรษฐกิจ คำนวณโดยใช้ข้อมูลการเป็นเจ้าของทรัพย์สินของครัวเรือน โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principle Component Analysis, PCA) ซึ่งเป็นการลดรูปตัวแปรจากรายการทรัพย์สินของครัวเรือนซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 23 ตัวแปร ให้เหลือเพียง 1 ตัว เพื่อสะดวกในการนำมาวิเคราะห์ โดยดัชนีทรัพย์สินมี 3 ระดับ ได้แก่ จน ปานกลาง และรวย โดยมีหลักในการแบ่งตาม Quintile โดย 20% ล่างและ 20 % บนแสดงฐานะจนและรวย ส่วนที่เหลือ(60%) อยู่ในฐานะปานกลาง

หนี้สินของครัวเรือน หมายถึง ลักษณะของหนี้สินในรูปตัวเงิน ข้าว สินค้าผ่อนส่ง หรืออื่นๆ รวมทั้งการเบิกเงินล่วงหน้า ที่มีมูลค่าตั้งแต่ 100 บาทขึ้นไป

สุขภาพ หมายถึง การรายงานสุขภาพของตนเองเกี่ยวกับโรคหรืออาการป่วยเรื้อรังที่เป็นมานานตั้งแต่ 3 เดือนขึ้นไป และพฤติกรรมเสี่ยงที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ได้แก่ การสูบบุหรี่ การดื่มแอลกอฮอล์ และไม่ออกกำลังกายเป็นประจำ

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากรในพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรีในครั้งนี้ได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ ดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสูงอายุและผู้สูงอายุ
- 2.2 แนวคิดเรื่องหลักประกันความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ
- 2.3 แนวคิดเรื่องการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ
- 2.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ

2.1 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสูงอายุ และผู้สูงอายุ

ความสูงอายุหรือความชราภาพ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องของชีวิตโดยที่อายุหรือวัยมีผลต่อพฤติกรรม และแรงจูงใจของบุคคลซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยา จิตใจและสังคม (บุษยมาศ ลินธูประมาศ, 2539 : 1) กระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเกิดขึ้นกับทุกคน และจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา จะมีความแตกต่างกันอยู่ที่ความเร็วหรือช้าของการเปลี่ยนแปลงในแต่ละบุคคลซึ่งไม่เหมือนกัน สอดคล้องกับ สุรกุล เจนอบรม (2534) กล่าวว่า ความสูงอายุเป็นคำที่ใช้แทนความแก่หรือความชราภาพ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างช้าๆ ต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์ ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ (Physiological) ทางอารมณ์ (Emotional) การเรียนรู้สติปัญญา(Cognitive) เศรษฐกิจ(Economic) และในส่วนตัว (Interpersonal) โดยสิ่งต่างๆ เหล่านี้มีอิทธิพลต่อสภาพการดำรงชีวิต และสภาพการทางสังคมของผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกระบวนการของความสูงอายุ ซึ่งนำมาถึงการเปลี่ยนแปลงหลายๆ ด้านทั้งทางร่างกาย จิตใจ และหน้าที่การงานสังคมและเริ่มเข้าสู่วัยสูงอายุ

การที่ความสูงอายุเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน มีทั้งด้านบวก และด้านลบ ในด้านบวกเป็นการเพิ่มประสบการณ์ ทักษะการเรียนรู้ที่เกิดจากการสะสมในช่วงชีวิต ในด้านลบความสูงอายุเป็นการสูญเสียโอกาส การสูญเสียการมีงานทำ รายได้ และสถานที่เคยมีความสูงอายุนี้อาจเป็นไปทั้งในด้านบวกและเป็นไปในด้านลบสำหรับผู้สูงอายุแต่ละคน และสำหรับบางคนอาจเป็นพร้อมกันทั้งสองด้าน การที่สามารถเข้าใจและยอมรับถึงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะในวัยก่อนวัยสูงอายุ ฉะนั้นจึงควรสนใจต่อการเตรียมการก่อนวัยสูงอายุ และวางแผนในช่วงบั้นปลายชีวิต เพื่อให้การดำรงชีวิตเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม สามารถทำประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน และสังคมได้ต่อไป

คำจำกัดความของคำว่าสูงอายุให้ความหมายที่แตกต่างกันในแต่ละสังคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุโดยเฉลี่ยของการทำงาน หรือสภาพร่างกาย สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมของแต่ละประเทศ และเนื่องจากความสูงอายุเป็นปรากฏการณ์ ทางจิตวิทยา ทางสังคมเท่ากับทางชีววิทยา (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2545 : 593) ฉะนั้นจึงเป็นเรื่องยากที่จะกำหนดว่าบุคคลใดเข้าสู่วัยสูงอายุแล้ว แต่ในสังคมสมัยใหม่จะใช้อายุเป็นเกณฑ์ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาและยุโรป ใช้เกณฑ์อายุ 65 ปีเป็นผู้สูงอายุ ส่วนในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย ใช้เกณฑ์อายุ 67 ปีเป็นผู้สูงอายุ (สุพัตรา สุภาพ, 2531 : 53) สำหรับประเทศไทยใช้เกณฑ์อายุ 60 ปีเป็นเกณฑ์กำหนดผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ได้ให้ความหมายของคำว่า ผู้สูงอายุ ที่สอดคล้องและแตกต่างกัน เช่น บรรลุ ศิริพานิช (2550 : 6) ที่ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่า หมายถึง ผู้ที่มีอายุวัดด้วยจำนวนปีตามปฏิทินของเวลาที่มีชีวิตอยู่ และเป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป สอดคล้องกับ ประสพ รัตนกร (2526 : 28) และเชิรศรี วิวิธศิริ (2534 : 65) ที่ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่า หมายถึง บุคคลในวัยสุดท้ายของวงจรชีวิต เริ่มตั้งแต่ วัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และวัยสูงอายุ โดยวัยสูงอายุก็คือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จนถึงสิ้นสุดชีวิต แต่จะมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล วัยนี้จะมีร่างกายละจิตใจเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว ที่ให้ความหมายแตกต่างกันไปบ้าง เช่น ในงานวิจัยของ วิรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และโยธิน แสงวงศ์ (2533 : 2-3) ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุไว้สองประเด็น คือ ผู้สูงอายุไม่ได้หมายความว่าถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเท่านั้น อาจเริ่มจากอายุ 55 ปีขึ้นไปก็ได้ถ้าสุขภาพไม่ดี สังขารร่วงโรยเร็ว ก็อาจรู้สึกว่ามันเริ่มแก่แล้วในขณะที่อายุ 60 ปีนั้นเป็นแนวความคิดที่ชาวบ้านเรียนรู้จากทางราชการ โดยผ่านทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และสื่อมวลชน

จากความหมายของการเป็นผู้สูงอายุ พอสรุปได้ว่าในการกำหนดว่าบุคคลใดเป็นผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุเริ่มเมื่ออายุเท่าใดนั้นตามสถานการณ์และตามความเหมาะสมโดยใช้อายุเป็นเกณฑ์ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศ ดังนั้นจากที่ประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ จึงได้กำหนดเกณฑ์อายุ 60 ปีขึ้นไปทั้งชายและหญิงเป็นผู้สูงอายุ (Elderly) และใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก (สุรกุล เจนอบรม, 2534 : 4 ; บรรลุ สิริพานิช, 2550 : 6) ซึ่งประเทศไทยใช้อายุ 60 ปีเป็นเกณฑ์สำหรับปลดเกษียณอายุสำหรับผู้รับราชการเท่านั้น ซึ่งทางรัฐบาลได้เป็นผู้กำหนดขึ้น ส่วนผู้ที่ไม่ทำงานราชการส่วนมากจะทำงานไปเรื่อยๆ จนกระทั่งตนเองคิดว่าจะหยุด เช่น ภาคเกษตรกรรมและภาคเอกชน ก็อาจจะเลิกทำงานก่อนหรือหลังอายุ 60 ปีก็ได้ (นภาพร ชโยวรรณ, จอห์น โนเดล และศิริวรรณ สิริบุญ, 2533 : 33 ; อรพินทร์ บุญนาค, 2537 : 1) สำหรับการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในโครงการกาญจนาภิเษกซึ่งประชากรส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรและยังทำงานเชิงเศรษฐกิจอยู่ (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2547) ดังนั้น วัยสูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปทั้งชายและหญิง

2.2 แนวคิดเรื่องหลักประกันความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ

การก้าวเข้าสู่ภาวะประชากรสูงอายุของประเทศไทยส่งผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และการปรับตัวของผู้สูงอายุ โดยการมีหลักประกันความมั่นคงในชีวิตจึงเป็นสิ่งจำเป็น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดมาประยุกต์ใช้ ทำให้ทราบถึงลักษณะที่สำคัญในการเสริมสร้างหลักประกันสำหรับผู้สูงอายุของไทย ได้แก่

2.3.1 หลักประกันด้านสุขภาพ

ระบบบริการสุขภาพส่วนสำคัญที่จะเป็นหลักประกัน คือ ส่วนที่มาจากรัฐ สำหรับที่มาจากภาคเอกชนและองค์กรอิสระต่างๆ เป็นแต่เพียงระบบเสริมเพื่อเป็นทางเลือกและเกื้อหนุนระบบของรัฐ (สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล, นภาพร ชโยวรรณ และศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2545 : 7) จากรายงานสุขภาพคนไทย 2550 (ชื่นฤทัย กาญจนะจิตรา และคนอื่นๆ, 2550) ระบุว่า สวัสดิการด้านสุขอนามัยที่ผู้สูงอายุได้รับรวมอยู่ในระบบเดียวกันกับของประชาชนทั่วไป การบริการด้านการรักษาพยาบาลที่ผู้สูงอายุได้รับในปัจจุบัน มีอยู่ในระบบประกันที่ สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. สวัสดิการรักษายาบาลสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ จำกัดการใช้บริการอยู่กับสถานบริการทางสุขภาพของรัฐเป็นหลัก ผู้สูงอายุสามารถใช้บริการของสถานพยาบาล

เอกชนได้เฉพาะในกรณีฉุกเฉิน และแพทย์ลงความเห็นว่าจะเป็นการอันตรายต่อชีวิตเท่านั้น เป็นระบบบริการสุขภาพที่รัฐอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดิน และครอบคลุมผู้สูงอายุได้ไม่เกินร้อยละ 5 เท่านั้น

2. หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เป็นโครงการที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้สิทธิด้านการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนทุกคน รวมทั้งผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถขอรับบริการจากสถานบริการได้ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้านี้ไม่ครอบคลุมผู้ที่มีสิทธิได้รับสวัสดิการในระบบประกันสังคม และระบบสวัสดิการรักษายาบาลสำหรับข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ

3. การประกันสุขภาพโดยสมัครใจ เป็นการประกันสุขภาพภาคเอกชน เช่น บริการของบริษัทประกัน และธนาคารพาณิชย์ต่างๆ ระบบนี้ครอบคลุมผู้สูงอายุจำนวนน้อย โดยมากจะเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี

การมีหลักประกันสุขภาพในวัยสูงอายุไม่ว่าจะเป็นระบบประกันสุขภาพแบบใด ก็ไม่อาจให้หลักประกันที่มีประสิทธิภาพได้เท่ากับการเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุที่มีสุขภาพดีและต้องเตรียมมาตลอดชีวิต ดังนั้นหลักประกันสุขภาพในวัยสูงอายุเป็นสิ่งที่ต้องสร้างกันตั้งแต่ไม่เข้าสู่วัยสูงอายุ ด้วยการดูแลสุขภาพของตนเองอย่างสม่ำเสมอ หลีกเลี่ยงพฤติกรรมบริโภคที่เป็นพิษภัยต่อสุขภาพกายและจิตใจ ดังนั้นในเชิงนโยบายทางภาครัฐ การใช้จ่ายสาธารณะใดๆ ที่จะส่งเสริมให้บุคคลมีสุขนิสัยที่ดี จึงไม่ใช่สิ่งที่ต้องประหยัดเกินไป (ชาย โพธิ์สิตา, ใน ชื่นฤทัย กาญจนะจิตรา, บรรณาธิการ, 2550 : 113)

2.3.2 หลักประกันด้านรายได้

การทำงานในวัยสูงอายุ เป็นแหล่งที่มาของรายได้เพื่อเลี้ยงชีพทั้งตนเองและครอบครัว การมีหลักประกันรายได้นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตอย่างมั่นคง โดยเฉพาะในวัยสูงอายุที่ไม่ได้ทำงานหารายได้อีกต่อไป หลักประกันรายได้มีที่มาจาก 4 แหล่ง (มัทนา พนานิรามัย, 2542) ดังนี้

1. หลักประกันจากตนเอง

การที่ผู้สูงอายุสามารถมีงานทำและมีรายได้อย่างต่อเนื่องนั้น เพื่อการดำรงชีวิตโดยไม่ลำบากในวัยสูงอายุ การมีหลักประกันจากตนเอง โดยการทำงานตั้งแต่วัยทำงานและมีการเก็บออมโดยวิธีการต่างๆ เช่น การฝากธนาคาร การซื้อพันธบัตร หรือการซื้อกรมธรรม์ประกันชนิดต่างๆ เป็นต้น

2. การเกื้อหนุนภายในครอบครัว

ในสังคมไทยการดูแลเกื้อหนุนบุพการี ในเรื่องความกตัญญูทดแทน เป็นหน้าที่ของบุตรหลาน อันเป็นระบบประเพณีที่มีมาแต่โบราณและเป็นระบบที่ยังสำคัญที่สุดในปัจจุบัน โดยมีบรรทัดฐานทางสังคมทำหน้าที่คอยกำกับ

3. การเกื้อหนุนภายในชุมชนหรือสังคม

การเกื้อหนุนภายในชุมชนหรือสังคม โดยผ่านทางองค์กรต่างๆ การเกื้อหนุนภายในกลุ่มขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมจารีตประเพณีและความเป็นประชาสังคมของชุมชนหรือสังคมนั้น เช่น มุลนิธิ สมาคม เป็นต้น

4. หลักประกันโดยรัฐ

หลักประกันที่จัดการให้มีขึ้นโดยรัฐที่มีการครอบคลุมกว้างขวาง เช่น ระบบบำนาญ บำนาญ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ หรือระบบประกันสังคม

สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาในโครงการกาญจนบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวความคิดหลักประกันด้านรายได้มาประยุกต์ใช้ในเรื่องการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ หลักประกันจากตนเองโดยการทำงานมีทรัพย์สินและมีการเก็บออมโดยวิธีการต่างๆ การพึ่งหลักประกันอนาคตทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เช่น ระบบบำนาญ บำนาญ ระบบประกันสังคมและประกันสุขภาพ เงินปันผลจากหุ้นและสหกรณ์ เงินประกันชีวิตและประกันสุขภาพ และการเกื้อหนุนภายในครอบครัวโดยที่บุตรหลานจะเป็นผู้ดูแลหลักอาจอยู่ในรูปตัวเงินหรือสิ่งของจากลูกหลาน (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2547)

2.3.3 หลักประกันด้านผู้ดูแล

ผู้ดูแลผู้สูงอายุ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในช่วงวัยสูงอายุ การก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุเป็นขั้นตอนทางชีววิทยาและทางสังคมที่ส่งผลให้ผู้ที่อยู่ในวัยสูงอายุต้องเปลี่ยนสถานภาพและบทบาทให้เป็น “ผู้ดูแล” คนอื่นมาเป็น “ผู้พึ่งพา” และในขณะเดียวกันคนกลุ่มหนึ่งก็ถูกกำหนดบทบาทจาก “ผู้ดูแล” ควบคู่กับ “ผู้สูงอายุ” จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ (บรรลุ ศิริพานิช และคนอื่นๆ, 2550 : 45-46) จากการศึกษาของนภาพร ชโยวรรณ (2542 : 53-55) ได้ให้เหตุผลที่ผู้สูงอายุจำเป็นต้องมีผู้ดูแล เนื่องจากปัจจัย 3 ประการ คือ

1. แนวโน้มของการขยายตัวของประชากรสูงอายุและความต้องการเกื้อกูลสนับสนุนที่เพิ่มสูงขึ้น

2. โอกาสของความมั่นคงหรือความไม่พอเพียงของการถือฤๅลสนับสนุนภายในครอบครัว อาจเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของครัวเรือน จำนวนบุตร และจำนวนผู้ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในครัวเรือนลดลง แรงกดดันในสังคมที่ทำให้ลักษณะของแรงงานในครัวเรือนลดลงเพราะผู้หญิงต้องทำงานนอกบ้านมากขึ้น การขยายตัวของเขตเมืองและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีพอย่างอิสระของผู้สูงอายุ ตลอดจนวัฒนธรรม ทักษะคติ รูปแบบการใช้ชีวิตของคนรุ่นใหม่ที่เปลี่ยนแปลง

3. แนวทางของนโยบายหลักของชาติที่กำหนดชัดเจนว่าจะต้องส่งเสริมและเกื้อหนุนให้ผู้สูงอายุดำรงอยู่ในชุมชนและครอบครัวอย่างมีความมั่นคงและอบอุ่น

ปัจจุบันบริบททางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลและผู้สูงอายุ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่สถาบันครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุ ไปเป็นบทบาทของชุมชนและนโยบายของรัฐเข้ามาดูแลและเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น ในกรณีของสังคมไทย การให้การดูแลผู้สูงอายุโดยครอบครัวและเครือญาติ ยังคงเป็นบรรทัดฐานที่ยึดถือปฏิบัติกันอย่างสูง ถึงแม้ในบางกรณีจะไม่ได้อยู่ด้วยกัน แต่บุตรหลานหรือญาติพี่น้องที่อาศัยอยู่ใกล้กันก็ยังคงให้การดูแลผู้สูงอายุในรูปของการให้การเกื้อหนุนทางด้านเสื้อผ้า อาหาร วัตถุสิ่งของและการติดต่อเยี่ยมเยียน ในกรณีที่พำนักอยู่ไกลกัน บุตรก็ยังคงให้การดูแลผู้สูงอายุทางด้านเศรษฐกิจโดยการส่งเงินมาให้หรือยังมีการเยี่ยมเยียนและติดต่อกับผู้สูงอายุในระดับสูง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าระยะทางไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อความห่วงใยและความอาทรที่มีสมาชิกในครอบครัวและเครือญาติมีให้กับผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า ความบ่อยครั้งของการเยี่ยมเยียนระหว่างผู้สูงอายุกับบุตรหรือญาติพี่น้องอาจไม่ได้แสดงถึงระดับความสัมพันธ์ (ศิริวรรณ ศิริบุญ และมาลินี วงษ์สิทธิ์, 2335)

การที่บุคคลจะก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุในระยะหนึ่งระยะใด แทบทุกคนจะต้องตกอยู่ในสภาพที่ต้องการการดูแลช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ดังนั้นการมีหลักประกันด้านผู้ดูแลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในระยะวัยสูงอายุ หลักประกันที่มั่นคงและมีมานานที่สุด คือ การเกื้อหนุนกันภายในครอบครัว โดยที่บุตรหลานจะเป็นผู้ดูแลหลัก ดังนั้นโครงสร้างครอบครัวขยายและความสัมพันธ์ในครอบครัวของสังคมไทย จึงเป็นกลไกสำคัญของการคงอยู่ของหลักประกันด้านนี้ในกรณีที่หลักประกันทางครอบครัวไม่สามารถคงอยู่ได้ ชุมชนและรัฐจึงเป็นแนวหลักประกันด้านการดูแลผู้สูงอายุในด้านนี้ต่อไป

2.3.4 ความมั่นคงทางสังคม

ความมั่นคงทางสังคม (Social Security) หมายถึง การมีหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ความมั่นคงทางสังคม” ไว้ว่า หมายถึงการที่สมาชิกของสังคมได้รับการปกป้องจากการที่สังคมได้จัดหาในเรื่องต่าง ๆ เมื่อสมาชิกเกิดความตึงเครียดทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งอาจจะมีผลสูญเสียชีวิต การเจ็บป่วย การบาดเจ็บจากการทำงาน การมีบุตร และการว่างงาน โครงการความมั่นคงทางสังคมที่มีการจัดให้ก็อาจจะได้แก่ การจ่ายเป็นเงินสด การให้บริการทางด้านสุขภาพ การให้เป็นค่าใช้จ่ายหรือให้เป็นอาหาร เป็นต้น (United Nations, 1996 : 37) และองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ได้จำแนกระบบให้ความคุ้มครองผู้สูงอายุเป็น 4 ประเภท คือ หนึ่ง-ระบบที่ใช้โครงการประเภทให้ประโยชน์กับผู้สูงอายุทุกคน(Universal benefit schemes) คือเป็นโครงการช่วยเหลือผู้สูงอายุทุกคนที่เป็นพลเมืองของตนเองโดยไม่คำนึงถึงฐานะความเป็นอยู่หรือรายได้ของผู้รับประโยชน์ สอง-ระบบที่ใช้โครงการประเภทให้ประโยชน์เฉพาะผู้สูงอายุที่ต้องการความช่วยเหลือ (Universal social assistance schemes) โดยมีการตรวจสอบความจำเป็นของผู้ขอรับประโยชน์ สาม-ระบบที่ใช้โครงการประกันสังคม (Social insurance schemes) เป็นโครงการประเภทที่จะให้ประโยชน์เฉพาะกลุ่มสมาชิกโดยประโยชน์จะขึ้นอยู่กับระยะเวลาการเป็นสมาชิกและเงินที่จ่ายสมทบเข้าโครงการ และ สี่-ระบบที่ใช้กองทุนเงินสะสม (Provident funds) เป็นรูปแบบการสะสมเพื่ออนาคตของแต่ละบุคคล ไม่มีการกระจายรายได้ระหว่างสมาชิกในกองทุนเดียวกันซึ่งแตกต่างจากแบบที่ 3 ที่มีการกระจายรายได้ระหว่างสมาชิกในกองทุนเดียวกัน ระบบแบบที่หนึ่งและสองซึ่งเป็นแบบครอบคลุมทุกคน (universal coverage) ถือเป็นการช่วยเหลือทางสังคมแบบหนึ่งโดยมีแหล่งที่มาของเงินช่วยเหลือจากภาษีทั่วไปหรือจากงบประมาณแผ่นดิน (มัทนา พนานิรามัย และ นงนุช สุนทรชวกันต์, 2545 : 5-14)

กลไกที่ก่อให้เกิดความมั่นคงในผู้สูงอายุอันนำมาซึ่งความมั่นคงของรายได้ที่ใช้ส่วนใหญ่ก็คือ การประกันสังคม การประกันสังคมมีหลักการที่สำคัญก็คือ การให้ความคุ้มครองทางสังคมที่จัดให้แก่สมาชิก โดยอาศัยมาตรการของรัฐ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจและสังคมเมื่อประสบปัญหาหารายได้ลดลง ไม่มีรายได้หรือการมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นอันเป็นผลมาจากการเจ็บป่วย คลอดบุตร ทูพพลภาพ ชราภาพ ดาย ว่างงาน สงเคราะห์ครอบครัว และการประกันอุบัติเหตุและโรคอันเนื่องมาจากการทำงาน (ยานี ประเสริฐพันธ์, 2540 : 7) การประกันชราภาพเป็นมาตรการอย่างหนึ่งในระบบประกันสังคมที่มีหลักการในการที่จะหาหลักประกันในการจัดหารายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพของสมาชิกเมื่อต้องออกจากงานเนื่องจากการเกษียณอายุ

นอกจากนี้ยังมีกลไกการจัดหาความมั่นคงให้กับผู้สูงอายุรูปแบบอื่น ได้แก่ โครงการบำนาญของภาคเอกชน การออมทรัพย์ของเอกชน

รูปแบบการประกันสังคม (Social Insurance) เริ่มจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 และมีการแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อ พ.ศ. 2537 เพื่อขยายขอบเขตการประกันกรณีชราภาพโดยให้มีผลบังคับใช้ในวันที่ 31 ธันวาคม 2541 อันเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของลูกจ้างและครอบครัว ตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 พ.ศ. 2537 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 โดยได้กำหนดการประกันกรณีชราภาพไว้ในหมวด 7 ซึ่งว่าด้วยเรื่องประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ (สำนักงานประกันสังคม, 2549 : 65) ไว้ดังนี้

มาตรา 76 ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพต่อเมื่อผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยแปดสิบเดือน (15 ปี) ไม่ว่าระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบเดือนนั้นจะติดต่อกันหรือไม่ก็ตาม และผู้ประกันตนนั้นจะต้องอายุครบห้าสิบห้าปีบริบูรณ์ขึ้นไป

มาตรา 77 ประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพให้จ่ายโดยคำนวณตามส่วนแห่งจำนวนและระยะเวลาการส่งเงินสมทบ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง ส่วนอัตราการออกเงินสมทบเป็นไปตามมาตรา 46 และบัญชีแนบท้ายตามพระราชบัญญัติได้กำหนดการจัดเก็บเงินสมทบ เพื่อจ่ายประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ โดยให้รัฐบาล นายจ้าง และผู้ประกันตนออกเงินสมทบเป็นอัตราร้อยละ 3 ของค่าจ้างของผู้ประกันตนรวมเป็นเงินสมทบทั้งหมดร้อยละ 9 และกรณีที่ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยแปดสิบเดือนให้มีสิทธิได้รับเงินบำนาญชราภาพ ตั้งแต่เดือนถัดจากเดือนที่อายุครบห้าสิบห้าปีบริบูรณ์ เว้นแต่เมื่อมีอายุครบห้าสิบห้าปีบริบูรณ์และความเป็นผู้ประกันตนยังไม่สิ้นสุดลงตามมาตรา 38 หรือมาตรา 41 ให้ผู้นั้นมีสิทธิได้รับตั้งแต่เดือนที่ความเป็นผู้ประกันตนสิ้นสุดลง และในกรณีที่ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบไม่ครบหนึ่งร้อยแปดสิบเดือนและความเป็นผู้ประกันได้สิ้นสุดลงตามมาตรา 38 หรือ มาตรา 41 ให้ผู้นั้นมีสิทธิได้รับเงินบำเหน็จชราภาพ ซึ่งปี พ.ศ.2557 จะเป็นปีแรกที่เริ่มจ่ายบำนาญชราภาพ ลูกจ้างจะได้รับบำนาญชราภาพในอัตราร้อยละ 20 ของค่าจ้างเฉลี่ย 60 เดือน (5 ปี) สุดท้าย และหากมีการจ่ายเงินสมทบเกินกว่า 15 ปี จะมีการปรับเพิ่มอัตราบำนาญชราภาพ จากร้อยละ 20 อีกปีละร้อยละ 1.5 ของค่าจ้าง (20% + 1.5%) ตามสูตรบำนาญที่ปรับใหม่ เช่น กรณีผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบมาเป็นระยะเวลา 30 จะได้รับเงินบำนาญในอัตราร้อยละ 42.5 ของค่าจ้างเฉลี่ย 5 ปี

สุดท้ายก่อนเกษียณ ซึ่งสูงกว่ามาตรฐานขั้นต่ำขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ(ILO) ที่กำหนดไว้ร้อยละ 40

ก่อนปี พ.ศ.2541 ในส่วนของลูกจ้างเอกชนสามารถสร้างหลักประกันชราภาพให้ตนเองด้วยการเข้าร่วมโครงการกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ(PVD – Provident Fund) ซึ่งเริ่มในปี พ.ศ. 2527 โดยเป็นความสมัครใจของนายจ้างและลูกจ้าง โดยทั้งนายจ้างและลูกจ้างจะจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนฝ่ายละ 2-15 เปอร์เซ็นต์ของค่าจ้าง และนายจ้างต้องจ่ายเงินสมทบไม่น้อยกว่าของลูกจ้าง (แต่ไม่เกินร้อยละ 15) เมื่อสิ้นเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 มีสมาชิกประมาณ 1.8 ล้านคน สำหรับประชาชนทั่วไปมีกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF – Retirement Mutual Fund) เป็นกองทุนขาดเดียวเพื่อเปิดช่องทางให้ประชาชนออมเงินเพื่อการเกษียณ โดยกำหนดอัตราซื้อหน่วยลงทุนขั้นต่ำที่ร้อยละ 3 ของรายได้ แต่ไม่ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อปีขั้นสูงร้อยละ 15 ของรายได้ แต่ไม่เกิน 300,000 บาทต่อปี ต้องถือครองไม่ต่ำกว่า 5 ปีและผู้ลงทุนมีอายุ 55 ปีหรือมากกว่า เงินลงทุนนำไปยกเว้นภาษีได้เท่ากับที่ลงทุนจริงแต่ต้องไม่เกิน 300,000 บาท (รวม กบข. และ PVD) เมื่อสิ้นเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 มีสมาชิกทั้งสิ้น 70 กองทุน และกองทุนรวมหุ้นระยะยาว(LTF- Long Term Fund) สามารถซื้อได้ขั้นสูงร้อยละ 15 ของรายได้แต่ไม่เกิน 300,000 บาทต่อปี ต้องถือหน่วยลงทุนติดต่อกันไม่น้อยกว่า 5 ปี เงินลงทุนนำไปยกเว้นภาษีได้เท่ากับที่ลงทุนจริงแต่ต้องไม่เกิน 300,000 บาทต่อปี (ไม่รวม RMF) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังได้จัดสวัสดิการสังคมซึ่งเป็นหลักประกันด้านความมั่นคงของผู้สูงอายุที่ยากจนขาดผู้เลี้ยงดูรูปแบบอื่น ได้แก่ สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ได้จัดตั้งขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2496 หลังจากนั้นได้มีโครงการสวัสดิการอื่น ๆ ต่อเนื่องกันเรื่อยมา เช่น ศูนย์สุขภาพผู้สูงอายุและโครงการฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงอายุ คลินิกเฉพาะผู้สูงอายุในโรงพยาบาลศูนย์ทั่วประเทศ การจัดตั้งศูนย์บริการผู้สูงอายุในวัดโดยชุมชน การสงเคราะห์คนชราภายนอกสถานสงเคราะห์ โครงการอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้านและการช่วยเหลือทางสังคมอื่น ๆ ทางกรมประชาสงเคราะห์และการช่วยเหลือทางสังคม กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมได้เข้ามาช่วยเหลือในด้านรายได้โดยให้เงินสงเคราะห์หรือเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่ยากจนไม่มีญาติดูแล ในปี พ.ศ.2541 ได้เพิ่มเงินเบี้ยยังชีพจาก 200 บาท เป็น 300 บาท ปัจจุบันปี พ.ศ.2551 ได้เพิ่มเงินเบี้ยยังชีพเป็น 500 บาท และได้โอนงานเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ดูแล (Available : www.opp.go.th : 2008, January 1)

โครงการสำหรับข้าราชการและลูกจ้างประจำ โครงการประกันสังคมและกองทุนสำรองเลี้ยงชีพเป็นโครงการที่มักบอasıพ และผู้ที่ได้รับประโยชน์ส่วนมากจะเป็นผู้ที่มรายได้ตั้งแต่

ระดับกลางขึ้นไป ผู้ที่มีรายได้ค่อนข้างต่ำ เช่น กลุ่มเกษตรกร หรือกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อยส่วนบุคคล ยังไม่มีหลักประกันรายได้ยามสูงอายุแต่อย่างใด บุคคลเหล่านี้เมื่อมีปัญหา มักต้องอาศัยโครงการสวัสดิการของรัฐ เช่น โครงการเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุเป็นรายเดือนที่ขาดผู้เลี้ยงดู ไม่สามารถดูแลตนเองได้ หรืออยู่กับครอบครัวแล้วไม่มีความสุข แต่โครงการเหล่านี้ยังไม่เพียงพอและบ่อยครั้งที่การสงเคราะห์ยังไม่ถึงกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง ดังนั้นการขยายหลักประกันทางสังคมไปยังบุคคลกลุ่มนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

2.3 แนวคิดเรื่องการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ

การเตรียมตัวก่อนวัยสูงอายุ เป็นการวางแผนชีวิตก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งเป็นการเตรียมการอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีในวัยสูงอายุ ผู้ที่ขอรับการเตรียมตัวก่อนวัยสูงอายุว่าเป็นเหตุการณ์ปกติที่วัยทำงานทุกคนต้องพบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และมีการวางแผนการดำเนินชีวิตหลังสูงอายุไว้ล่วงหน้า ย่อมเป็นผู้ที่สามารถปรับตัวปรับใจได้มากกว่าและแสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสมกว่าผู้ที่ไม่ได้เตรียมตัวก่อนวัยสูงอายุ จึงควรเตรียมตัวเตรียมใจตั้งแต่วัยกลางคน (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2545 : 525) ในการทบทวนวรรณกรรมส่วนนี้ได้เน้นเฉพาะปัญหาด้านเศรษฐกิจและการเตรียมตัวด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ ดังนี้

2.3.1 ปัญหาด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

วัยสูงอายุเป็นวัยที่บุคคลต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์อย่างมากมาย ซึ่งเป็นผลจากเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจอันเริ่มต้นมาตั้งแต่วัยผู้ใหญ่ตอนต้น วัยกลางคน และส่งผลอย่างเด่นชัดในช่วงวัยอายุ จากรายงานการวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุไทยได้รายงานสอดคล้องกันว่า ปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาสุขภาพเป็นปัญหาหลักที่สำคัญของผู้สูงอายุ (เกริกศักดิ์ บุญญานพวงศ์ และคนอื่น ๆ, 2533 ; กษกร สังขชาติ, 2538 ; นภาพร ชโยวรรณ, จอห์น โนเดล และศิริวรรณ ศิริบุญ, 2533) ซึ่งปัญหาสุขภาพจะเป็นปัญหาที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงบทบาทในวัยสูงอายุ โดยเฉพาะปัญหาสุขภาพและความเจ็บป่วยเป็นปัญหาที่มีความชุกเพิ่มขึ้นตามอายุอย่างชัดเจนทั้งการเจ็บป่วยเรื้อรังและเฉียบพลัน ได้แก่ การเจ็บป่วย การเกิดภาวะทุพพลภาพ ซึ่งแตกต่างจากปัญหาเศรษฐกิจที่ขนาดของปัญหามีความสัมพันธ์ไม่เด่นชัดกับอายุที่สูงขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุสูญเสียโอกาสในการทำงานหารายได้ การขาดการออม และการขาดแหล่งรายได้ที่มั่นคง จึงเป็นสาเหตุที่สำคัญผู้สูงอายุประสบปัญหาทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ เช่น เกษตรกร หรือลูกจ้างแรงงาน มักประสบกับปัญหาการขาดรายได้และไม่สามารถเลี้ยงตนเองได้ เนื่องจากไม่

มีเงินเบี้ยหวัดบำนาญ การดำรงชีวิตของผู้สูงอายุจึงต้องอาศัยการอุปการะจากลูกหลาน จากรัฐ หรือจากการทำงาน (สุมาลย์ โทมัส, 2531) ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมไปสู่ความทันสมัย ทำให้ความคาดหวังของการได้รับการเกื้อหนุนทางด้านเศรษฐกิจ และการเงินจากลูกหลาน ญาติพี่น้องอาจน้อยลง จึงทำให้ผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยมีปัญหาด้านการเงิน จากการศึกษาประเด็นทางด้านรายได้ของผู้สูงอายุในประเทศไทย พบว่าผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่มีปัญหาเศรษฐกิจ ร้อยละ 40 และมีรายได้อยู่ในระดับที่จัดได้ว่าค่อนข้างยากจน โดยร้อยละ 60 ของผู้สูงอายุมีรายได้ต่ำกว่า 500 บาทต่อเดือน หรือไม่มีรายได้เลย (เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้โดยเฉลี่ยต่อหัวของประชากรทั่วประเทศซึ่งอยู่ในระดับประมาณ 1,700 บาทต่อเดือนในปี พ.ศ. 2532) พบว่า ผู้สูงอายุในชนบทมีรายได้ต่ำกว่าผู้สูงอายุในเมือง (นภาพร ชโยวรรณ, จอห์น โนเดล และศิริวรรณ ศิริบุญ, 2533 : 96)

ปัญหาทางเศรษฐกิจ นับเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลและเชื่อมโยงซึ่งกันและกันต่อภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอาจจะประสบปัญหาทางด้านสุขภาพด้วย เนื่องจากการมีอายุและสุขภาพเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ ทำให้ผู้สูงอายุขาดรายได้ต้องพึ่งพาบุตรหลาน ผู้สูงอายุที่ยังสามารถทำงานได้หรือมีเงินออม เงินบำนาญอาจประสบปัญหาน้อยกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เป็นของตนเอง ดังนั้นจึงควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุที่มีความพร้อม และมีความต้องการทำงาน ควรมีงานใดงานหนึ่งทำตามใจรัก เหมาะสมกับสภาพร่างกายของตน ผู้สูงอายุซึ่งไม่มีงานใด ๆ ทำเลยมักรู้สึกเหงา และเห็นว่าตนเองไร้ค่า มักใช้เวลาสนใจยุ่งเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวของลูกหลานมากเกินไปจนตัวเองไร้ความสุข มีกังวล และบางรายถึงกับทำร้ายตัวเองให้กับลูกหลานของตนเอง อาจเป็นเพราะความหวังดีและมีเวลาว่างมากเกินไป (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545 : 526)

2.3.2 ความต้องการของผู้สูงอายุ (Need of Elderly)

ผู้สูงอายุมีคุณสมบัติที่มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวผู้สูงอายุเอง ซึ่งจะพบในผู้สูงอายุแต่ละคนแตกต่างกันตามลักษณะโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละสังคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคมที่มีอยู่เดิม การศึกษาเพื่อสนองความต้องการของผู้สูงอายุจึงทำได้ยาก (บรรลุ ศิริพานิช และคนอื่นๆ, 2550 : 106-107) โดยทั่วไปผู้สูงอายุมีความต้องการด้านต่างๆ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ซึ่ง ศรีทับทิม(รัตนโกศล) พานิชพันธ์(2534) ได้แบ่งความต้องการของผู้สูงอายุ ดังนี้

1. **ความต้องการสนับสนุนจากครอบครัว (Family Support)** ผู้สูงอายุมีความต้องการสนับสนุนจากครอบครัวดั้งเดิมของตนควบคู่ไปกับการช่วยเหลือจากภายนอกครอบครัว ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มอาสาสมัคร องค์กรภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรภาคเอกชน

2. **ความต้องการด้านการประกันรายได้** โดยเฉพาะการประกันสังคมประเภทประกันสุขภาพ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุและเลิกประกอบอาชีพแล้ว จะรับบำนาญสุขภาพเพื่อช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมั่นคงปลอดภัยตามควรแก่สภาพในบั้นปลายของชีวิตไม่เป็นภาระของบุตรหลานและสังคม

3. **ความต้องการมีชีวิตร่วมในชุมชน** โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมบางประเภทในสังคม เพราะฉะนั้นสังคมจึงควรให้โอกาสแก่ผู้สูงอายุเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมและได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ในการพัฒนาตนเอง ในการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

4. **ความต้องการที่จะลดความพึ่งพาคนอื่นให้น้อยลง** ถ้าหากครอบครัวและสังคมได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในครอบครัวและสังคมแล้ว จะเป็นการช่วยผู้สูงอายุให้รู้จักพึ่งตนเอง ไม่เป็นภาระแก่สังคมในบั้นปลายของชีวิต

5. **ความต้องการทางสังคมของผู้สูงอายุ (The Elderly' Social Needs)**

ก. ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว กลุ่มสังคม (Sense of Belonging)

ข. ความต้องการการยอมรับและความเคารพยกย่องนับถือจากบุคคลในครอบครัวและสังคม (Sense of recognition)

ค. ความต้องการเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในสายตาของสมาชิกในครอบครัว กลุ่มคน ชุมชน และสังคม (Sense of Importance)

ง. ความต้องการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลในครอบครัว ชุมชน และสังคม สามารถปรับตัวให้เข้ากับลูกหลานในครอบครัวและสังคมได้ (Better Relationships and Adaptation and Adjustment)

จ. ความต้องการการมีโอกาสทำสิ่งที่ตนปรารถนา (Sense of opportunity)

6. **ความต้องการทางกายและจิตใจ (Physical and Psychological Needs)** เป็นความต้องการด้านพื้นฐานที่สุดของชีวิตมนุษย์ ความต้องการด้านร่างกายได้แก่ ความต้องการด้านปัจจัยสี่ ส่วนความต้องการด้านจิตใจ เช่น ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Security Needs) และการมีสุขภาพกายและจิตที่ดี นอกจากนั้นยังมีความต้องการได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition Needs) ความต้องการมีโอกาสดำรงหน้า โดยเฉพาะในเรื่องความสำเร็จของการทำงานในบั้นปลายชีวิต

7. **ความต้องการทางเศรษฐกิจ** ผู้สูงอายุต้องการได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากบุตรหลานหรือญาติพี่น้องของตน อาจจะให้การเลี้ยงดูตามสมควรแก่สภาพ หรือสะสมไว้ใช้

จ่ายในสถานะที่ตนเองเจ็บป่วย นอกจากนั้นผู้สูงอายุต้องการให้รัฐช่วยในการจัดหาอาชีพให้เพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้ ทั้งนี้เพื่อตนเองจะได้มีบทบาททางเศรษฐกิจและช่วยตนเองให้รอดพ้นจากความบีบคั้นทางเศรษฐกิจในสถานการณ์ปัจจุบัน

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่า ความต้องการของผู้สูงอายุมีความแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะตัวของผู้สูงอายุแต่ละคนรวมทั้งความแตกต่างในลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ การทำความเข้าใจความต้องการของผู้สูงอายุย่อมเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ตามควรแก่อัตภาพในบั้นปลายของชีวิตต่อไป

2.3.3 การเตรียมตัวด้านเศรษฐกิจ

การเตรียมตัวด้านเศรษฐกิจมีความจำเป็น ความสามารถในการหารายได้ของบุคคลแต่ละช่วงชีวิต หรือในแต่ละวัยมีความมีความแตกต่างกัน ภาระความรับผิดชอบต่อครอบครัวในแต่ละช่วงจึงแตกต่างกัน ดังนั้นบุคคลจึงต้องวางแผนการเงินให้สอดคล้องกับภาระความรับผิดชอบที่มีอยู่ เพื่อให้ตนเองหรือครอบครัวจะได้มีเงินไว้ใช้จ่ายอย่างต่อเนื่องและเพียงพอตลอดทุกช่วงชีวิต

จากแนวทฤษฎีของ Stillman (1988) ได้แบ่งลักษณะทางการเงินในแต่ละช่วงชีวิตของครอบครัว(Financing the Family's Cycle) ออกเป็น 5 ระยะ โดยอาศัยสถานะของความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นอิสระ ช่วงชีวิตทั้งห้าประกอบไปด้วย ระยะที่หนึ่งระยะเริ่มตั้งครอบครัว (The beginning family) ระยะที่สองขยายครอบครัว (The expanding family) ระยะที่สามแยกย้ายครอบครัว (The launching family) โดยภาระทางการเงินในช่วงสองระยะสุดท้ายคือระยะที่สี่วัยกลางคนของครอบครัว(The middle-age family) ซึ่งเป็นวัยที่สามารถอยู่อย่างอิสระ แต่สามารถหยุดงานที่ต้องทำเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพเนื่องจากได้รับสวัสดิการ มีเงินออมเพียงพอ หรือได้รับการอุปถัมภ์จากบุคคลในครอบครัว (สุทธิชัย จิตะพันธุ์กุล, นภาพร ชโยวรรณ, ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2545 :1-2) และ ระยะที่ห้าเมื่อเข้าสู่วัยชรา (The old-age family) เป็นวัยที่ต้องกลับมาพึ่งพาอีกครั้งโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากปัญหาสุขภาพ ไม่สามารถดำรงชีพในชุมชนอย่างเป็นอิสระได้ ต้องมีผู้ดูแล บุคคลวัยนี้คือวัยชราอย่างแท้จริง ช่วงนี้เริ่มต้นเมื่อเกษียณอายุออกจากงาน ระยะนี้ครอบครัวจึงมีรายได้จำกัด เพราะต้องอาศัยจากเงินบำนาญ เงินประกันชีวิต หรือดอกผลจากทรัพย์สินต่างๆ ที่ได้ลงทุนไว้เท่านั้น การใช้จ่ายต่างๆ ในช่วงนี้จึงต้องประหยัด แต่ถ้าได้มีการวางแผนการเงินอย่างมีมาตั้งแต่ต้น ก็จะไม่มีปัญหาการเงินในช่วงนี้แต่อย่างใด

การที่ Stillman แบ่งลักษณะการเงินในแต่ละช่วงชีวิตเป็น 5 ระยะเพราะสังคมตะวันตก เมื่อบุตรจบการศึกษาแล้วจะแยกย้ายออกไปตั้งครอบครัวใหม่ ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่อีกต่อไปลักษณะทางการเงินของพ่อแม่ในช่วงชีวิตนั้นจึงเป็นลักษณะเฉพาะ แต่สำหรับครอบครัวคนไทยเมื่อบุตรจบการศึกษาส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในครอบครัวเดียวกันต่อไปจนกว่าจะแต่งงานไปมีครอบครัวใหม่ ดังนั้นลักษณะการเงินสำหรับครอบครัวในสังคมไทยจึงไม่เหมือนกับทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น แต่ก็มีส่วนคล้ายคลึงกัน(สุขใจ น้ำพุด, 2543 ; พงษ์ศักดิ์ สกุลทักษิณ, 2550 : 16)

โดยทั่วไป เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุหรือเกษียณอายุการทำงานบุคคลจะมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของรายได้และรายจ่าย เนื่องจากการเกษียณอายุทำให้รายได้ประจำที่เคยได้รับจากการทำงานลดลงหรือหมดไป อาจทำให้ไม่เกิดความสมดุลกับรายจ่ายในแต่ละเดือน ก่อให้เกิดปัญหาในการดำรงชีวิต ทำให้ต้องลดมาตรฐานการครองชีพเพื่อให้สมกับสภาพทางการเงิน (บรรลุ สิริพานิช , 2535) หรือรายได้ที่ได้รับจากแหล่งต่างๆ ดังนั้นการเตรียมตัวด้านการเงินจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้เข้าสู่วัยสูงอายุหรือผู้ที่เกษียณอายุการทำงาน การเตรียมตัวเรื่องทรัพย์สินนั้น ควรที่จะมีการเตรียมการไว้ตั้งแต่ยังทำงานตามความเหมาะสม ซึ่งในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน การคาดหวังพึ่งพิงบุตรหลานในเรื่องทรัพย์สินค่อนข้างไม่แน่นอน การวางแผนด้านการเงินไว้ล่วงหน้าเป็นหนทางที่สร้างความมั่นคง ความพึงพอใจ และความสุขในยามสูงอายุได้ (คาราพร มังคละภินันท์, 2545) แม้ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในบ้านของตนเอง โดยมีบุตรหลานให้ความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่ในเรื่องอาหาร ความเป็นอยู่ เสื้อผ้า และเครื่องใช้ส่วนตัว มีการพูดคุยและดูแลเมื่อยามเจ็บป่วย แต่ผู้สูงอายุคิดว่าการเตรียมทรัพย์สินเงินทองไว้บ้าง จะทำให้สามารถอยู่กับบุตรหลานได้อย่างสบายใจ จากการศึกษาของมัลลิกา มัติโก และคณะ (2542) พบว่า ผู้สูงอายุเพียง 1 ใน 4 (ร้อยละ 26.7) เท่านั้นที่เชื่อว่าจะเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุขได้ต้องมีเงินทองหรือทรัพย์สินสมบัติ ซึ่งในการเตรียมพร้อมด้านการเงินสำหรับช่วงชีวิตของบุคคลนั้นบุคคลควรมีการวางแผนเตรียมการ ดังนี้

1.1 การประเมินรายรับรายจ่าย โดยวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเงินในปัจจุบันของตนเองว่ามีรายได้ทั้งหมดเท่าไร จากแหล่งใดบ้าง มีรายจ่ายเท่าใด ถ้ารายจ่ายเกินรายรับจะได้วางแผนเพิ่มรายรับหรือลดรายจ่าย

1.2 การเตรียมเงินสำหรับใช้จ่าย เช่น ค่ารักษาพยาบาล และเตรียมรับมือกับปัญหาเงินเพื่อที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งค่าใช้จ่ายยามฉุกเฉิน เป็นต้น

1.3 ประเมินความสามารถของตนเองที่จะหารายได้จากการมีอาชีพสำรองก่อนหรือภายหลังเกษียณอายุที่เหมาะสมกับตนเอง

1.4 เตรียมความพร้อมในรูปแบบของเงินออม การซื้อหุ้น การลงทุนซื้อบ้านและที่ดิน การประกันชีวิตและสุขภาพ และอุบัติเหตุอื่นๆ

สำหรับผู้ที่ก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุควรมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจในเรื่องเงินทอง ทรัพย์สินไว้ล่วงหน้าตั้งแต่เริ่มประกอบอาชีพตามความเหมาะสมกับลักษณะอาชีพของบุคคล การที่จะหวังพึ่งบุตรหลานในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันเป็นเรื่องค่อนข้างลำบาก จึงควรมีการเตรียมฐานะทางเศรษฐกิจของตนเองให้มั่นคง เพราะการมีฐานะการเงินที่มั่นคงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความสบายใจ มีความพึงพอใจในชีวิต และยังมีหลักประกันในการเงินเพื่อใช้จ่ายในสิ่งที่ต้องการเพื่อวัยสูงอายุของตนเองต่อไป

2.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาปัจจัยที่มีส่วนในการกำหนดการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยอายุ ปัจจัยทางประชากร และสังคม ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ สถานภาพสมรส การศึกษา ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ เขตที่อยู่อาศัย การเป็นหัวหน้าครัวเรือน ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ หนี้สินครัวเรือน ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน และปัจจัยทางสุขภาพ ได้แก่ การมีโรคเรื้อรัง การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา และการออกกำลังกาย ซึ่งจะกล่าวโดยรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.4.1 ปัจจัยทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ และภาวะสุขภาพ

2.4.1.2 เพศ

การเป็นผู้สูงอายุ หรือการเกษียณอายุ คือการที่บุคคลมีงานประจำอยู่แต่จำเป็นต้องหยุดงานทั้ง ๆ ที่บางคนไม่ต้องการที่จะหยุดงาน จึงทำให้สูญเสียกิจกรรมส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันไปในทางทฤษฎีแล้ว การหยุดงานของผู้หญิงมักจะมีปัญหาน้อยกว่าผู้ชาย (ช่อทิพย์ บุญยานันท์, 2534 : 40) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลินดา(Linda, 1984 : 368 - 374) ได้ศึกษาเรื่องความแตกต่างทางเพศในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ พบว่าเพศหญิงมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุมากกว่าเพศชาย และพบว่าการเกษียณอายุมีผลกระทบต่อเพศชายมากกว่าเพศหญิง รวมทั้งมีความพึงพอใจในชีวิตต่ำกว่าเพศหญิง เช่นเดียวกับการศึกษาของ เจนเลอร์(Gendler, 1993) ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนก่อนการเกษียณอายุ พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยเพศหญิงมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุมากกว่าเพศชาย เนื่องจาก

พบว่าผู้หญิงมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวมากกว่าเพศชาย นอกจากนี้มีงานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่มีลักษณะส่วนบุคคล อันได้แก่ เพศ ต่างกัน จะได้รับการปฏิบัติจากบุคคลในรุ่น ลูกหลานต่างกันโดยผู้สูงอายุหญิง จะได้รับการดูแลเกื้อหนุนและการอุปถัมภ์ในด้านต่าง ๆ จาก บุตรหลานมากกว่าผู้สูงอายุชาย (ศิริวรรณ ศิริบุญ, 2535 :114-115 ; นภาพร ชโยวรรณ, จอห์น โนเดล และศิริวรรณ ศิริบุญ 2533 : 18)

2.4.1.2 อายุ

การเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ หรือการเกษียณอายุจะเพิ่มขึ้นตามอายุที่มากขึ้น (ช่อทิพย์ บุญยพันธ์, 2534 : 41) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เบียทเนอร์ (Beutner, 1980 : 217-225) ได้ศึกษาความแตกต่างด้านทัศนคติและพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุระหว่างข้าราชการชายและหญิงของมหาวิทยาลัย โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างอายุ 18 – 70 ปี จำนวน 5,280 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งเพศชายและเพศหญิงมีระดับการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุเพิ่มขึ้นตามระดับ อายุที่เพิ่มมากขึ้น และการมีชีวิตที่มีความสุขในบั้นปลาย ส่วนหนึ่งมาจากการวางแผนการดำเนิน ชีวิตหลังวัยสูงอายุไว้ล่วงหน้าย่อมเป็นผู้ที่สามารถปรับตัวปรับใจได้มากกว่าผู้ที่ไม่ได้เตรียมตัวก่อน วัยสูงอายุ ซึ่ง สมบูรณ์ ศาลยาชีวัน (2526 : 56) กล่าวว่า การเตรียมตัวในระยะ 5 ปี สุดท้าย ก่อน เกษียณอายุ อาจเตรียมตัวไม่ทัน และไม่สามารถเตรียมตัวในทุกด้านได้สมบูรณ์ ซึ่งนักจิตวิทยาและ นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญในการเตรียมตัวแต่เนิ่น ๆ ตั้งแต่วัยกลางคนเป็นเรื่อง สำคัญและจำเป็น และถ้าอย่างเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีความสุข ควรมีการเตรียมตัวตั้งแต่วัยเด็ก เช่น รู้จักกล้าเผชิญความจริง รู้จักวางแผน รู้จักช่วยตนเอง รู้จักสร้างสัมพันธภาพ เป็นต้น (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545 : 472 -473) นอกจากนั้นการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุหรือก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุจะ เริ่มขึ้นก่อนเกษียณอายุ 15 ปี(Ferraro, 1990 : 21 - 23)

2.4.1.3 เชื้อชาติ

เฟอร์ราโร (Ferraro, 1990) ศึกษาการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของชาวอเมริกัน ในปี ค.ศ.1974 และปี ค.ศ.1981 พบว่า การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจ อายุ การศึกษา และเชื้อชาติ

2.4.1.4 สถานภาพสมรส

เป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต และสภาพความเป็นอยู่ โดยเฉพาะใน ด้านความรู้สึกกินคิด ความคิด ความเชื่อ รวมถึงการปฏิบัติตน(นิภา นิธยาชน, 2523 : 41) การ

เตรียมตัวก่อนวัยสูงอายุ โดยการปรึกษากับคู่สมรส มีคู่สมรสเป็นผู้คอยช่วยเหลือให้ความเห็นอกเห็นใจ เป็นคู่อุปถัมภ์ ทำให้ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว ช่วยให้การปรับตัวเมื่ออยู่ในวัยสูงอายุได้อย่างมีความสุข และมีความพึงพอใจในชีวิต (บรรจบ บุญจันทร์, 2537 : 41) จากการศึกษาของศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์(2540) ที่ศึกษาเปรียบเทียบการทำงานเชิงเศรษฐกิจระหว่างผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกันในประเทศไทย พบว่า ผู้สูงอายุที่มีคู่สมรสมีอัตราการการทำงานเชิงเศรษฐกิจสูงกว่าสถานภาพสมรสอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เขมิกา ยามะรัต (2527 : 117) พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสคู่เป็นกลุ่มที่มีความพึงพอใจในชีวิตสูงกว่าผู้สูงอายุกลุ่มอื่น รองลงมาคือผู้ที่เป็นหม้ายหรือหย่าร้าง และผู้สูงอายุ ที่เป็นโสดมีความพึงพอใจในชีวิตต่ำที่สุด

2.4.1.5 การศึกษา

การศึกษาเป็นการจัดประสบการณ์ให้แก่ชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิตในทุกด้าน ทำให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีคุณภาพ (ประภาพร จินันทุยา, 2536 : 21) บุคคลที่มีการศึกษาสูงมักมีแนวทางที่จะเลือกการดำเนินชีวิตได้ดีกว่าบุคคลที่มีการศึกษาน้อย ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม จากการศึกษาของ เขมิกา ยามะรัต (2527) พบว่า ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงจะมีสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาน้อยกว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีมุมมองต่อการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุได้ดี ดังผลการศึกษาของ เปอร์สัน และ กัลพฟี (Pherson, & Guppy, 1979) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบชีวิตก่อนเกษียณอายุ และการวางแผนการเกษียณอายุ พบว่า ตัวแปรที่สำคัญที่สุด 2 ตัวแปรในการวางแผนก่อนการเกษียณอายุของบุคคล คือ ระดับการศึกษาและรายได้ ผู้ที่มีการศึกษาสูงและรายได้ดี จะมีการวางแผนการเกษียณอายุมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาและรายได้ที่ต่ำกว่า จากงานวิจัยของเทอร์เนอร์และคนอื่น ๆ (Turner et.al.,1994) พบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ และสอดคล้องกับการศึกษาของ คราไกท์ (Kragie, 1989) ได้ศึกษาการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของชาวอเมริกันอายุ 45 – 64 ปี พบว่า ผู้ที่ระดับการศึกษาสูง มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า จากการศึกษาของปีทมา อมรสิริสมบุญ (2535 ก : 95) พบว่า การศึกษามีความสัมพันธ์กับการทำงานของผู้สูงอายุทั้งเพศชายและหญิง โดยผู้สูงอายุที่จบชั้น ป.4 จะมีอัตราการการทำงานสูงกว่าผู้สูงอายุที่จบการศึกษาระดับอื่น ส่วนการศึกษาของภวภารัตนวิจิตร(2538 : 45) ไชแสง รุกวานิช (Rukvanich, 1992 : 73) ปีทมา อมรสิริสมบุญ (2535 ข : 233) พบว่า การศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการทำงานของผู้สูงอายุ

2.4.1.6 เขตที่อยู่อาศัย

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของเขตเมืองหรือชนบท มีผลต่อการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตของประชากร เขตชนบทประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพอยู่ในภาคเกษตรกรรม ส่วนการทำงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการเป็นการทำงานของในเขตเมือง การประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นงานที่สมาชิกในครอบครัวร่วมกันทำได้แม้แต่ เด็ก สตรี หรือคนสูงอายุ อัตราการทำงานในชนบทจึงพบว่าสูงกว่าในเมือง ซึ่งงานในเขตเมืองจะมีการกำหนดคุณสมบัติเฉพาะของผู้ที่ทำงาน(สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2549) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ผู้สูงอายุในเขตชนบทมีการทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุในเขตเมือง(นภาพร ชโยวรรณ, จอห์น โนเดล และศิริวรรณ ศิริบุญ, 2533 : 16 ; เกริกศักดิ์ บุญญานพวงศ์ และคนอื่นๆ, 2533 : 41 ; ปัทมา อมรสิริสมบูรณ์, 2535 ก : 37 ; สุทธิชัย จิตะพันธุ์กุล, 2545) การศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายुरายงานสอดคล้องกันว่า ผู้สูงอายุในเมืองและชนบทมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้สูงอายุในชนบทได้รับการดูแลจากบุตรหลานและเพื่อนบ้านมากกว่าผู้สูงอายุในเมือง (เกริกศักดิ์ บุญญานพวงศ์ และคนอื่นๆ, 2533 : 38-51 ; นภาพร ชโยวรรณ และคนอื่นๆ, 2533 15- 21)

2.4.1.7 การเป็นหัวหน้าครัวเรือน

สถานภาพการเป็นหัวหน้าครัวเรือนสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ภายในครอบครัวแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงการได้รับการเคารพยกย่องให้ผู้สูงอายุเป็นใหญ่ในบ้านและเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบสูงสุดในการปกครองหรือเป็นผู้อุปถัมภ์ในเชิงเศรษฐกิจจากสมาชิกในครัวเรือน จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2549) พบว่า ผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่มีสถานภาพการอยู่อาศัยในครัวเรือนโดยเป็นหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 58 ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบทำให้บทบาทของผู้สูงอายุจากผู้ที่ได้รับผิดชอบมาเป็นผู้พึ่งพิง จากที่เคยหาเลี้ยงครอบครัวมาเป็นภาระของบุตรหลาน แต่ผู้สูงอายุบางกลุ่มโดยเฉพาะในเขตชนบท ยังมีบทบาทเป็น “ผู้ให้” ด้านเศรษฐกิจแก่ครอบครัว โดยการให้ความช่วยเหลือครอบครัวด้านการเงิน ด้วยรายได้ของผู้สูงอายุที่ได้จากบำนาญบำนาญ และเงินออม (ศิริวรรณ ศิริบุญ, มาลินี วงษ์สิทธิ์, 2535) จากการศึกษาถึงกลุ่มผู้สูงอายุของ ปัทมา อมรสิริสมบูรณ์ (2535 ก : 43) พบว่า ในกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังทำงานอยู่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนถึงร้อยละ 73 โดยตัวแปรหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการทำงานของผู้สูงอายุ

2.4.1.8 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ความเป็นเจ้าของครัวเรือนสะท้อนสถานภาพทางสังคมในครัวเรือน นอกจากนั้นยังเห็นถึงการเคารพยกย่องให้เป็นใหญ่ในบ้านจากสมาชิกในครัวเรือน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอาจมี

ความสัมพันธ์โดยตรงหรือในทางตรงกันข้ามกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเกี่ยวกับรายได้รวมของครัวเรือนและจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ต้องเลี้ยงดู ซึ่งอาจมีสมาชิกในวัยเด็กเล็กหรือวัยสูงอายุที่สร้างผลผลิตหรือรายได้ให้ครอบครัวได้น้อยและจำเป็นต้องได้รับการเกื้อกูลจากบุคคลอื่นในครอบครัว จากการศึกษาของ สุดสวาท ดิสโรจน์และมาลินี วงษ์สิทธิ(2531 : 47) พบว่า สมาชิกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขนาดเล็กจะมีอัตราการทำงานสูงกว่าครัวเรือนที่มีขนาดใหญ่กว่า ส่วนการศึกษาของไขแสง รักวานิช ((Rukvanich, 1992 : 123) พบว่า โครงสร้างครอบครัวไม่มีอิทธิพลใด ๆ ต่อการทำงานของสูงอายุ

2.4.1.9 ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ

ผู้สูงอายุมีคุณสมบัติที่มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์หรือเฉพาะของตัวผู้สูงอายุเอง ซึ่งจะพบในผู้สูงอายุแต่ละคนที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางสังคมเศรษฐกิจที่มีอยู่ของผู้สูงอายุ โดยทั่วไปผู้สูงอายุมีความต้องการด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ แตกต่างตามลักษณะโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละสังคม จากรายงานการศึกษาโครงสร้างและขยายโอกาสการเข้าถึงหลักประกันทางสังคมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ ในการสำรวจความต้องการด้านที่อยู่อาศัยในยามชราของผู้สูงอายุ ของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2549) พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการอยู่กับครอบครัวมากที่สุด ร้อยละ 85.8 รองลงมา คือ การอยู่คนเดียวกับสถานสงเคราะห์คนชรา ร้อยละ 7 ในขณะที่ ผู้สูงอายุมีความต้องการอยู่สถาน/ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุน้อยสุดเพียงร้อยละ 3 สอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ นิสา ชูโต เรื่อง คนชราไทย (2525 : 29) พบว่า คนชราไทย ร้อยละ 90 อยู่ร่วมกับคู่สมรสหรือครอบครัว ซึ่งเป็นลูกหลานหรือญาติพี่น้องและมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาของครอบครัวช่วยเหลือเด็ก จากการศึกษาพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุยืนยาวและแข็งแรงบรรลุ ศิริพานิช (2532 : 12) พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับลูกหลาน จะช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดความสุขและมีอายุยืนมากกว่าการอยู่โดดเดี่ยว

2.4.1.10 อาชีพ

ในสังคมไทยจะคาดหวังว่าในวัยสูงอายุควรเป็นช่วงที่ไม่ต้องทำงานหรือเป็นช่วงที่ต้องพักผ่อน แต่จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2549) พบว่า มีผู้สูงอายุยังคงต้องทำงานร้อยละ 37.1 ซึ่งเหตุผลที่จำเป็นต้องทำงานเพราะต้องการหารายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัว เพราะสุขภาพแข็งแรง ยังพอมิแรงทำงาน โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงทำงานในภาคเกษตรกรรม(ร้อยละ 61.5) เนื่องจากงานในภาคเกษตรกรรมไม่มีการกำหนดอายุเกษียณ จึงสามารถรองรับแรงงานผู้สูงอายุได้หรือผู้สูงอายุเองไม่ต้องการทำงาน ซึ่งลักษณะการทำงานที่แตกต่างกัน

ส่งผลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจที่แตกต่างกันด้วย จากการศึกษาของ นภาพร ชโยวรรณ (2535 : 103) ศึกษาเกี่ยวกับการอุปถัมภ์เกื้อหนุนบิดามารดา และทัศนคติเกี่ยวกับผู้สูงอายุของคนหนุ่มสาวไทย พบว่า คนหนุ่มสาวที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมจะตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียม และคิดที่จะเตรียมการเพื่อยามสูงอายุมากกว่าคนหนุ่มสาวที่ทำงานในภาคเกษตรกรรม หรือไม่ทำงาน

2.4.1.11 หนี้สินครัวเรือน

การที่ผู้สูงอายุมีรายได้ทั้งที่มาจากตนเองด้วยการทำงาน หรือจากบุตรหลานนั้น เพียงพอกับการใช้จ่ายในแต่ละเดือนหรืออาจมีเพียงพอจนมีเหลือเก็บไม่ต้องเป็นหนี้สิน ทำให้ผู้สูงอายุไม่ต้องคืนรบกวนมากนัก มีผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งที่กู้มาเพื่อการใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตในครอบครัวและส่วนตัว สะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุมีรายได้ไม่เพียงพอจึงมีความจำเป็นต้องกู้เงิน จากการศึกษาของ ประภาพร จินันทุยา(2536) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ ดินแดง พบว่า หนี้สินและการทำประกันเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการออมเงินและการเป็นหนี้เป็นตัวแปรทางเศรษฐกิจที่บ่งบอกถึงความสมดุลของรายรับและรายจ่าย สอดคล้องกับการศึกษาของมัลลิกา มัติโก และคณะ (2542) พบว่า ผู้สูงอายุเพียง 1 ใน 4 (ร้อยละ 26.7) เท่านั้นที่เชื่อว่าการเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุขได้ต้องมีเงินทองหรือทรัพย์สินสมบัติ ซึ่งในการเตรียมพร้อมด้านการเงินสำหรับช่วงชีวิตของบุคคลนั้น บุคคลควรมีการวางแผนเตรียมการโดยมีการประเมินรายรับและรายจ่าย ซึ่งการวางแผนด้านการเงินไว้ล่วงหน้าเป็นหนทางที่สร้างความมั่นคง ความพึงพอใจ และความสุขในยามสูงอายุได้ (คาราพร มังคละอภินันท์, 2545)

2.4.1.12 ดัชนีทรัพยากรสินของครัวเรือน

ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบันในการที่จะตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอาหารที่มีคุณค่า สถานที่อยู่อาศัยในสภาพที่ดี การรักษาพยาบาลที่มีคุณภาพ รวมทั้งการซื้อหาอุปกรณ์อำนวยความสะดวกและความสุขของตน รวมทั้งเป็นปัจจัยสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ด้วย(ประภาพร จินันทุยา, 2536 :62) การศึกษาของกนกวรรณ ศิลปกรรมพิเศษ(2527) พบว่า ผู้เกษียณอายุที่มีรายได้กับรายจ่ายสมดุลกัน จะมีความพึงพอใจในชีวิตมากกว่าผู้ที่มีรายรับกับรายจ่ายไม่สมดุลกัน ซึ่งการศึกษาของทิพาพร ทองสว่าง (2541 : 216) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของผู้ใหญ่วัยกลางคนโดยรวมด้านรายได้ พบว่า ผู้ใหญ่วัยกลางคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณมากกว่า

ผู้ใหญ่วัยกลางคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางและต่ำ ผู้ใหญ่วัยกลางคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง มีการเตรียมตัวก่อนเกษียณมากกว่าผู้ใหญ่วัยกลางคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของเฟอร์ราโร (Feraro, 1990) ที่พบว่า การเตรียมตัวก่อนเกษียณ มีความสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจ ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับสูง จะมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุได้มากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ การศึกษาครั้งนี้อาจอธิบายได้ว่า ฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน มีผลต่อการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุที่แตกต่างกัน เพราะการรายได้จะทำให้สามารถแสวงหาปัจจัยหรือสิ่งของมาสนองตอบความต้องการของตนเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้ (ประภาพร จินนุทยา, 2536 :62)

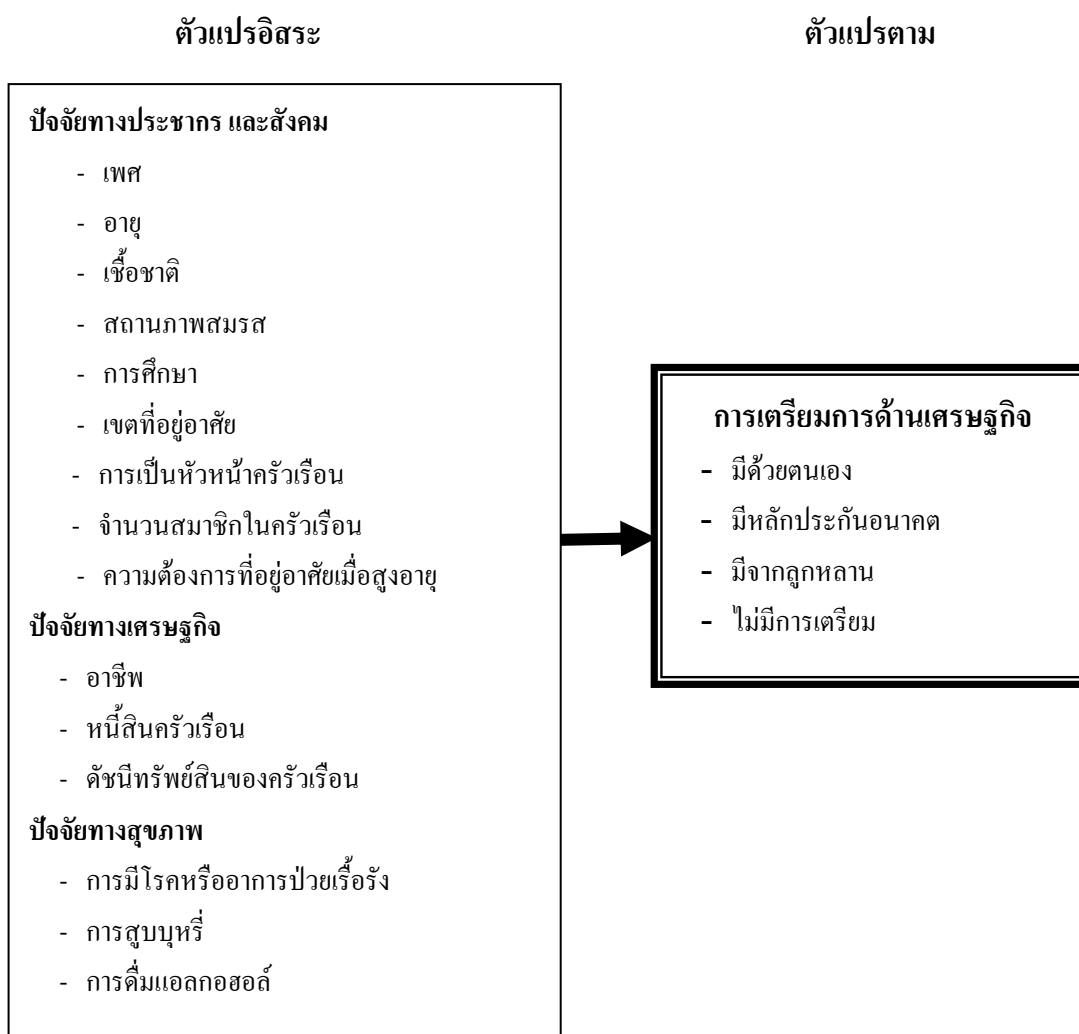
2.4.1.13 สุขภาพ

เป็นที่ทราบกันดีว่า สุขภาพของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมถอยลงไปตามอายุที่เพิ่มสูงขึ้น บุคคลที่ประสบปัญหาทางด้านสุขภาพย่อมทำให้ความสามารถในการดูแลตนเอง และการทำงานลดลง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อฐานะทางเศรษฐกิจของตนเอง และการมีภาวะสุขภาพที่แตกต่างกันยังส่งผลต่อการเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุที่แตกต่างกันระหว่างบุคคล จากการศึกษาของแมคโดเวล และนิวเวล (ดวงพร รัตนอมรชัย, 2535 : 105 อ้างถึงใน McDowell. & Newell, 1987) กล่าวว่า ภาวะสุขภาพของบุคคลวัดได้จากการตรวจทางห้องปฏิบัติการหรือตรวจวินิจฉัยโดยแพทย์ หรือการประเมินด้วยตนเองว่ามีสุขภาพอย่างไร การประเมินสุขภาพตนเองอาจประเมินได้จาก 1) การรายงานความรู้สึกทั่วไปของความผาสุก 2) จากรายงานอาการแสดงของการเจ็บป่วย 3) จากการที่บุคคลสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ และกล่าวว่า การประเมินสุขภาพตนเองจะครอบคลุมการทำหน้าที่ในชีวิตประจำวันทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมด้วย นอกจากนี้การประเมินสุขภาพตนเองมีความแตกต่างจากข้อมูลที่ได้โดยแพทย์เพียงเล็กน้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานของ เทอร์เนอร์ และคนอื่นๆ (Turner et al., 1994) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติต่อการเกษียณและการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ ผลการศึกษาพบว่า ภาวะสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และการศึกษาของ บรรลุ ศิริพานิช (2532 : 49) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุไทยที่มีอายุยืนยาว และแข็งแรง พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่แข็งแรงมีการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุสูงกว่ากลุ่มที่ไม่แข็งแรง สอดคล้องกับการศึกษาของ สุรกุล เจนอบรม (2534) พบว่าผู้สูงอายุที่ได้มีการเตรียมการทางด้านสุขภาพก่อนที่จะเข้าสู่วัยสูงอายุจะมีสุขภาพแข็งแรงกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้เตรียมการใดๆ กล่าวคือผู้สูงอายุที่ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอก่อนที่มีอายุ 60 ปี และผู้สูงอายุที่กินอาหารที่มีคุณค่าหรืออาหารบำรุงในวัยที่เป็นหนุ่มสาว จะเป็นกลุ่มที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงกว่าผู้สูงอายุกลุ่มอื่น ๆ

2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัย และการศึกษาบททวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยมีปัจจัยที่นำเข้ามาศึกษา หรือตัวแปรอิสระมี 3 กลุ่มปัจจัย คือ ปัจจัยทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพ โดยปัจจัยทางประชากร และสังคม ที่ศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ สถานภาพสมรส การศึกษา เขตที่อยู่อาศัย การเป็นหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ หนี้สิน ครัวเรือน ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน ปัจจัยทางสุขภาพ ได้แก่ การมีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง การสูบบุหรี่ การดื่มแอลกอฮอล์ และการออกกำลังกาย ส่วนตัวแปรตาม คือ การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ มี 4 ด้าน คือ เตรียมโดยมีด้วยตนเอง เตรียมโดยสร้างหลักประกันอนาคต เตรียมพึ่งลูกหลาน และไม่มีการเตรียมการใดๆ ดังแผนภาพที่ 2 ต่อไปนี้ :

แผนภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย



บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากรในพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียดในวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้คือ

3.1 แหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากโครงการกาญจนบุรีรอบ 5 พ.ศ. 2547 ซึ่งสำรวจโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ดำเนินการเก็บข้อมูลในระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม – 28 สิงหาคม พ.ศ. 2547 รวมเป็นเวลา 59 วัน โครงการกาญจนบุรีเป็นระบบเฝ้าระวังทางประชากร (Demographic Surveillance System) ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางประชากร เศรษฐกิจ และสุขภาพของประชากรทุกคนที่อาศัยอยู่ใน พื้นที่ที่ศึกษา 5 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่เมือง/กึ่งเมือง พื้นที่ปลูกข้าว พื้นที่พืชไร่ พื้นที่สูง และพื้นที่ผสมผสาน ตามสภาพภูมิศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย 100 หมู่บ้าน/ชุมชนอาคารในจังหวัดกาญจนบุรี ครอบคลุมครัวเรือนทั้งสิ้น 12,439 ครัวเรือน และประชากร 42,923 คน ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลของโครงการใช้แบบสอบถามส่วนบุคคล ครัวเรือน และชุมชน

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากแบบสอบถามส่วนบุคคล ซึ่งมีข้อคำถามเกี่ยวกับความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุที่เก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้ตอบแบบสอบถามอายุระหว่าง 50 - 64 ปี จำนวนทั้งสิ้น 4,040 คน มาเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ นอกจากนี้ยังนำข้อมูลทรัพย์สินของครัวเรือน จากแบบสอบถามครัวเรือน มาใช้สร้างตัวแปร Proxy ของฐานะทางเศรษฐกิจ

3.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยและระดับการวัด

การอธิบายตัวแปรที่ใช้ในวิจัยและระดับการวัด โดยแบ่งออกเป็น ตัวแปรตาม และตัวแปรอิสระ ดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 3.1)

ตัวแปรตาม คือ การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ (มาจากแบบสอบถามส่วนบุคคล ส่วนที่ 6 เรื่อง ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ สังคมของผู้สูงอายุ ข้อ 6.1 ที่ถามว่า “ ถ้าท่านเข้าสู่วัยสูงอายุ ท่านคิดว่าท่านจะมีรายได้จากแหล่งใด” ดังต่อไปนี้ โดยแต่ละแหล่งตอบ “มี” หรือ “ไม่มี”

1. การทำงาน
2. ทรัพย์สิน (เช่น ค่าเช่า, ขาย)
3. เงินฝาก/เงินออม (รวมทั้งดอกเบี้ย)
4. เงิน/สิ่งของจากลูก-หลาน
5. เงินบำนาญ/บำนาญ/กบข./ กสจ. / กสช.
6. เงินประกันสังคม / ประกันสุขภาพ
7. เงินปันผลจากหุ้น / สหกรณ์
8. เงินประกันชีวิต/ ประกันสุขภาพ
9. เงินนอกระบบ (เช่น แร่, ปลอ่ยเงินกู้)

เนื่องจากตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีระดับการวัดเป็นกลุ่ม (Nominal Scale) และมีมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป ใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณโลจิสติก (Multinomial Logistic Regression) โดยแบ่งตัวแปรออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 แหล่งรายได้ที่หาด้วยตนเอง ได้แก่ การทำงาน มีทรัพย์สิน(เช่น ค่าเช่า, ขาย) มีเงินฝาก/เงินออม(รวมทั้งดอกเบี้ย) และมีเงินนอกระบบ(เช่น แร่, ปลอ่ยเงินกู้) (รวมข้อ 1, 2, 3 และ 9)

กลุ่มที่ 2 แหล่งรายได้จากหลักประกันในอนาคต ได้แก่ มีเงินบำนาญ/บำนาญ/กบข./กสจ./กสช. มีเงินประกันสังคม/ประกันสุขภาพ มีเงินปันผลจากหุ้น/ สหกรณ์ และมีเงินประกันชีวิต/ประกันสุขภาพ (รวมข้อ 5, 6, 7 และ 8) แต่ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตซึ่งมีจำนวนไม่แน่นอนขึ้นกับดอกผลทางเศรษฐกิจ

กลุ่มที่ 3 แหล่งรายได้จากลูกหลาน (ข้อ 4) ได้แก่ มีเงิน/สิ่งของจากลูก-หลาน ถือเป็นหลักประกันทางสังคมอย่างหนึ่งซึ่งรูปแบบการสนับสนุนอาจมีทั้งเงินและสิ่งของ รวมทั้งการดูแลและสนับสนุนทางใจ (Psychological support) ซึ่งมีจำนวน รูปแบบไม่แน่นอน และ

กลุ่มที่ 4 ไม่มีการเตรียมการ ดังนี้

- แหล่งรายได้**- การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ****ตัวแปรตาม****การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ**

- 1 = มีด้วยตนเอง
2 = มีหลักประกันอนาคต
3 = มีจากลูกหลาน
4 = ไม่มีการเตรียม

ตัวแปรอิสระ คือ ลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจและสุขภาพ ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรเพศ อายุ เชื้อชาติ สถานภาพสมรส การศึกษา เขตที่อยู่อาศัย การเป็นหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ อาชีพ หนี้สิน ครัวเรือน ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน โดยดัชนีทรัพย์สินมี 3 ระดับ ได้แก่ จน ปานกลาง และรวย โดยมีหลักในการแบ่งตาม Quintile โดย 20% ต่ำและ 20 % บนแสดงฐานะจนและรวย ส่วนที่เหลือ(60%) อยู่ในฐานะปานกลาง การมีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง การสูบบุหรี่ การดื่มแอลกอฮอล์ และการออกกำลังกาย ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยดังกล่าวข้างต้นสามารถแบ่งออกได้ตามระดับการวัดของข้อมูลซึ่งแสดงได้ดังตารางที่ 3.1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 ตัวแปรและระดับการวัดของตัวแปร

ตัวแปร		ระดับการวัด
ตัวแปรตาม (Dependent Variable)		
การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ	1 = มีด้วยตนเอง 2 = มีหลักประกันอนาคต 3 = มีจากลูกหลาน 4 = ไม่มีการเตรียม	Nominal Scale
ตัวแปรอิสระ (Independent Variable)		
- เพศ	0 = ชาย [®] 1 = หญิง	Nominal Scale
- อายุ (เต็มปี)	จำนวนปี	Interval Scale
- เชื้อชาติ	0 = อื่นๆ [®] 1 = ไทย	Nominal Scale
- สถานภาพสมรส	0 = โสด/หม้าย/หย่า/แยก [®] 1 = สมรส	Nominal Scale
- การศึกษา	0 = ไม่ได้เรียน [®] 1 = ประถมศึกษา 2 = สูงกว่าประถมศึกษา	Ordinal Scale
- เขตที่อยู่อาศัย	0 = เมือง [®] 1 = ชนบท	Nominal Scale
- การเป็นหัวหน้าครัวเรือน	0 = ไม่เป็น [®] 1 = เป็น	Nominal Scale
- จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	จำนวนคน	Interval Scale
- ความตั้งใจด้านการอยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ	1 = อยู่กับคนอื่น [®] 2 = อยู่กับคู่สมรส 3 = อยู่กับบุตร	Ordinal Scale
- อาชีพ	0 = นอกภาคเกษตรกรรม [®] 1 = ในภาคเกษตรกรรม	Nominal Scale
- หนี้สินครัวเรือน	0 = ไม่มีหนี้สิน [®] 1 = มีหนี้สิน	Nominal Scale
- ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน	1 = จน [®] 2 = ปานกลาง 3 = รวย	Ordinal Scale
- การมีโรคเรื้อรัง	0 = ไม่มีโรคหรืออาการป่วย 1 = มีโรคหรืออาการป่วย	Nominal Scale
- การสูบบุหรี่	0 = ไม่สูบ 1 = สูบ [®]	Nominal Scale
- การดื่มแอลกอฮอล์	0 = ไม่ดื่ม 1 = ดื่ม [®]	Nominal Scale
- การออกกำลังกาย	0 = ไม่ออกกำลังกาย [®] 1 = ออกกำลังกาย	Nominal Scale

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยนำข้อมูลสถิติของโครงการกาญจนบุรีมาวิเคราะห์ โดยใช้สถิติเพื่อตอบวัตถุประสงค์ที่ศึกษา ดังนี้

1. ใช้สถิติร้อยละ (Percentage) นำเสนอตารางไขว้(Cross tabulation Table) จำแนกตามคุณลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพ
2. การวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณโลจิสติก (Multinomial Logistic Regression) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากรในพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี

3.4 ข้อจำกัดในการวิจัย

1. เนื่องจากตัวแปรการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ที่ใช้ในการศึกษานี้เป็น Proxy Variable ที่ได้จากการตอบคำถามว่า “ ถ้าท่านเข้าสู่วัยสูงอายุ ท่านคิดว่าท่านจะมีรายได้จากแหล่งใด” ของกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในวัยก่อนวัยสูงอายุ คือ อายุ 50 -54 ปี อายุ 55 – 59 ปี และอายุ 60-64 ปี โดยถามแต่ละแหล่งรายได้ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคต ซึ่งไม่ใช่คำถามการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยตรง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในบทนี้ เป็นการนำเสนอผลการศึกษาลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจและสุขภาพของประชากร กับการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากรในโครงการเฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างเฉพาะผู้ที่มีอายุระหว่าง 50-64 ปี จำนวน 4,040 คน เนื่องจากเป็นวัยที่ต้องมีการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ และบางคนยังทำงานเชิงเศรษฐกิจได้ โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอใน 3 ประเด็น ดังนี้

4.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

4.1.1 ลักษณะทางประชากรและสังคม

จากการวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรและสังคมของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในโครงการเฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี ซึ่งครอบคลุมตัวแปร เพศ อายุ เชื้อชาติ สถานภาพสมรส การศึกษา เขตที่อยู่อาศัย การเป็นหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ พบว่า สัดส่วนเพศชายมากกว่าเพศหญิงเล็กน้อย (ชายร้อยละ 51.7, หญิงร้อยละ 48.3) กลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งมีอายุระหว่าง 50-54 ปี (ร้อยละ 46.4) รองลงมามีอายุระหว่าง 55-59 ปี และ 60-64 ปี (ร้อยละ 30.2, 22.8 ตามลำดับ) โดยอายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเท่ากับ 55.6 ปี ส่วนใหญ่มีเชื้อชาติไทย (ร้อยละ 90.6) ส่วนน้อยที่มีเชื้อชาติอื่น (ร้อยละ 9.4) กว่า 4 ใน 5 มีสถานภาพสมรสยังอยู่กินกับคู่สมรส (ร้อยละ 81.9) ที่เหลือมีสถานภาพโสด/หม้าย/หย่า/แยก (ร้อยละ 18.1) กว่า 2 ใน 3 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 69.3) รองลงมา ไม่ได้เรียนและจบสูงกว่าประถมศึกษา (ร้อยละ 21.2 และ 9.5 ตามลำดับ) การศึกษาโดยเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ส่วนใหญ่อยู่ในเขตชนบทมากกว่าเขตเมือง (ร้อยละ 80.3 และ 19.7) กว่า 3 ใน 5 เป็นหัวหน้าครัวเรือน (ร้อยละ 63.6) ที่เหลือมีสถานะเป็นผู้อาศัย (ร้อยละ 36.4) มากกว่า 3 ใน 5 อยู่ในครอบครัวที่มีสมาชิก 2 – 5 คน (ร้อยละ 61.3) รองลงมาอยู่ในครอบครัวที่มีสมาชิกตั้งแต่ 6 คนขึ้นไป (ร้อยละ 5.7) และมีส่วนน้อยที่อยู่คนเดียว (ร้อยละ 3.0) โดยเฉลี่ยมี

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5 คน เมื่อสูงอายุกลุ่มตัวอย่างกว่าครึ่งต้องการอาศัยอยู่กับบุตร (ร้อยละ 60.4) รองลงมาได้แก่ คู่สมรส (ร้อยละ 25.3) และคนอื่น (ร้อยละ 14.4) ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางประชากร และสังคม

ลักษณะทางประชากร และสังคม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	2,089	51.7
หญิง	1,951	48.3
อายุ (ปี)		
50-54	1,873	46.4
55-59	1,245	30.2
60-64	922	22.8
Mean 55.69 , Median 55 , Standard Deviation 4.20		
เชื้อชาติ		
อื่นๆ	380	9.4
ไทย	3,660	90.6
สถานภาพสมรส		
โสด/หม้าย/หย่า/แยก	732	18.1
สมรส	3,308	81.9
การศึกษา		
ไม่ได้เรียน	858	21.2
ประถมศึกษา	2,798	69.3
สูงกว่าประถมศึกษา	384	9.5
Mean 3.9 , Median 4.00 , Standard Deviation 3.22		
เขตที่อยู่อาศัย		
เมือง	794	19.7
ชนบท	3,246	80.3
การเป็นหัวหน้าครัวเรือน		
ไม่เป็น	1,469	36.4
เป็น	2,571	63.6
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
อยู่คนเดียว	121	3.0
2 - 5 คน	2,475	61.3
6 คนขึ้นไป	1,444	35.7
Mean 4.90 , Median 5.00 , Standard Deviation 2.36		
ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ		
อยู่กับคนอื่นๆ	580	14.4
อยู่กับคู่สมรส	1,021	25.3
อยู่กับบุตร	2,439	60.4
รวม	4,040	100.0

4.1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

จากการวิเคราะห์ลักษณะทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่างครอบคลุมตัวแปร อาชีพ การมีหนี้สินครัวเรือน การมีดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกือบร้อยละ 70 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ร้อยละ 68.7) รองลงมาประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม (ร้อยละ 31.3) ครัวเรือนส่วนใหญ่มีหนี้สิน (ร้อยละ 72.2) มีเพียง 1 ใน 4 ที่ไม่มีหนี้สิน (ร้อยละ 27.8) เมื่อพิจารณาดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน พบว่า มากกว่าครึ่งมีฐานะเศรษฐกิจระดับปานกลาง (ร้อยละ 59.6) ส่วนฐานะเศรษฐกิจระดับจนและระดับรวยมี พอๆ กัน (ร้อยละ 20.4 , 20.0) ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจ

ลักษณะทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
นอกภาคเกษตรกรรม	1,266	31.3
ในภาคเกษตรกรรม	2,774	68.7
หนี้สินครัวเรือน		
ไม่มีหนี้สิน	1,123	27.8
มีหนี้สิน	2,917	72.2
ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน		
จน	825	20.4
ปานกลาง	2,408	59.6
รวย	807	20.0
รวม	4,040	100.0

4.1.3 ลักษณะทางสุขภาพ

จากการวิเคราะห์ลักษณะทางสุขภาพของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งครอบคลุมตัวแปร การมีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง การสูบบุหรี่ การดื่มแอลกอฮอล์ และการออกกำลังกาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งไม่มีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง (ร้อยละ 51) ที่เหลือมีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง (ร้อยละ 49) ด้านปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างกว่า 3 ใน 5 ไม่สูบบุหรี่ (ร้อยละ 62.2) ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ (ร้อยละ 64.2) และกว่า 9 ใน 10 ไม่มีการออกกำลังกาย (ร้อยละ 94.3) ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางสุขภาพ

ลักษณะทางสุขภาพ	จำนวน	ร้อยละ
การมีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง		
ไม่มีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง	2,062	51.0
มีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง	1,978	49.0
การสูบบุหรี่		
ไม่สูบ	2,530	62.6
สูบ	1,510	37.4
การดื่มแอลกอฮอล์		
ไม่ดื่ม	2,595	64.2
ดื่ม	1,445	35.8
การออกกำลังกาย		
ไม่การออกกำลังกาย	3,810	94.3
ออกกำลังกาย	230	5.7
รวม	4,040	100.0

4.1.4 การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ

เมื่อพิจารณา แหล่งรายได้แต่ละแหล่งในการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ โดยการทำงานมากที่สุด (ร้อยละ 59.7) รองลงมา คือ พึ่งเงินและสิ่งของจากลูกหลาน (ร้อยละ 57.6) มีเงินฝาก/เงินออม (ร้อยละ 23) มีเงินประกันชีวิต (ร้อยละ 20.9) มีทรัพย์สิน (ร้อยละ 13.8) มีปันผลจากหุ้น/สหกรณ์ (ร้อยละ 7.3) มีเงินบำเหน็จ/บำนาญ/กบข./กสจ./กสช. มีเงินประกันสังคม/ประกันสุขภาพ และเงินนอกระบบ (ร้อยละ 5.8, 7.3 และ 2.1 ตามลำดับ) (ตารางที่ 4.4)

เมื่อพิจารณาจากจำนวน แหล่งรายได้ ในการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจสูงสุดจำนวน 7 แหล่งจากทั้งหมด 9 แหล่ง โดยมีการเตรียมการเฉลี่ยประมาณ 2 แหล่ง มีการเตรียมการ 1 แหล่งมากที่สุด (ร้อยละ 34.2) รองลงมาคนละ 2 และ 3 แหล่ง (ร้อยละ 32.7, 15.4 ตามลำดับ) และเตรียมการ 4 และ 5 แหล่ง (ร้อยละ 15.4, 7.3) มีไม่ถึง 1 เปอร์เซ็นต์ที่มีการเตรียมการ 6 และ 7 แหล่ง นอกจากนี้ยังพบว่า มีกลุ่มตัวอย่างส่วนน้อยที่ไม่มีการเตรียมด้านใดเลย (ร้อยละ 6.6) (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแหล่งรายได้ในการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
แหล่งรายได้		
1. การทำงาน		
ไม่มี	1,627	40.3
มี	2,413	59.7
2. ทรัพย์สิน (เช่น ค่าเช่า, ขาย)		
ไม่มี	3,481	86.2
มี	559	13.8
3. เงินฝาก/เงินออม (รวมทั้งดอกเบี้ย)		
ไม่มี	3,109	77.0
มี	931	23.0
4. เงิน/สิ่งของจากลูก-หลาน		
ไม่มี	1,712	42.4
มี	2,328	57.6
5. เงินบำนาญ/บำนาญ/กบข./กสจ./กสช.		
ไม่มี	3,806	94.2
มี	234	5.8
6. เงินประกันสังคม / ประกันสุขภาพ		
ไม่มี	3,846	95.2
มี	194	4.8
7. เงินปันผลจากหุ้น / สหกรณ์		
ไม่มี	3,744	92.7
มี	296	7.3
8. เงินประกันชีวิต / ประกันสุขภาพ		
ไม่มี	3,194	79.1
มี	846	20.9
9. เงินนอกระบบ (เช่น แชร, ปล่อยเงินกู้)		
ไม่มี	3,955	97.9
มี	85	2.1
รวม	4,040	100.0

เมื่อพิจารณาการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ โดยรวมจากการทำงาน ทรัพย์สินเงินฝาก/เงินออม และเงินนอกระบบ หรือ **มีด้วยตนเอง** รวมมีเงินบำนาญ/บำนาญ/กบข./กสจ./กสช. เงินประกันสังคม/ประกันสุขภาพ เงินปันผลจากหุ้น/สหกรณ์ และเงินประกันชีวิต/ประกันสุขภาพ หรือ **มีหลักประกันอนาคต** และเงิน/สิ่งของจากลูกหลาน หรือ **มีจากลูกหลาน** พบว่า กลุ่มตัวอย่างประมาณ 2 ใน 5 คน (ร้อยละ 41.9) มีจากหลักประกันอนาคตเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ อีกเกือบ 2 ใน 5 คน (ร้อยละ 39.1) มีด้วยตนเอง และมีจากลูกหลานร้อยละ 12.4 มีเพียงส่วนน้อยที่ **ไม่มีการเตรียม** (ร้อยละ 6.6) (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนแหล่งรายได้ในการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนแหล่งรายได้ในการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ		
มี 1 แหล่ง	1,383	34.2
มี 2 แหล่ง	1,322	32.7
มี 3 แหล่ง	621	15.4
มี 4 แหล่ง	294	7.3
มี 5 แหล่ง	117	2.9
มี 6 แหล่ง	24	0.6
มี 7 แหล่ง	13	0.3
ไม่มีการเตรียม	266	6.6
รวมแต่ละตัวแปร	4,040	100.0
Mean 1.95 , Standard Deviation 1.2		
การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ		
มีด้วยตนเอง	1,581	39.1
มีหลักประกันอนาคต	1,692	41.9
มีจากลูกหลาน	501	12.4
ไม่มีการเตรียม	266	6.6
รวม	4,040	100.0

4.2 ลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจและสุขภาพกับการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ

การวิเคราะห์ลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจและสุขภาพกับการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ให้นำเสนอด้วยตารางไขว้ (Cross tabulation Table) จำแนกตามลักษณะต่างๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ดังต่อไปนี้

4.2.1 ลักษณะทางประชากร และสังคม

เมื่อจำแนกลักษณะการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ ตามลักษณะทั่วไปของประชากร เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ พบว่า เพศชายมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ โดยมีจากหลักประกันอนาคตมากที่สุด(ร้อยละ 42.2) รองลงมา มีการเตรียมด้วยตนเอง มีจากลูกหลาน และไม่มี การเตรียม(ร้อยละ 38.9, 13.2 และ 5.7 ตามลำดับ) และพบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจแตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างเพศชายเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 41.5 , 39.4, 11.5 และ 7.5 ตามลำดับ) แนวโน้มเมื่อกลุ่มตัวอย่างมีอายุเพิ่มมากขึ้นจะมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ โดยการเตรียมด้วยตนเอง ลดลง กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 50-54 ปีมีการเตรียมด้วยตนเองร้อยละ 40.5 และลดลง เป็นร้อยละ 40.3 และร้อยละ 34.8 เมื่อมีอายุเพิ่มขึ้นในกลุ่มอายุ 55-59 ปีและ 60-64 ปีขึ้นไป ตามลำดับ ซึ่งในทางตรงกันข้ามพบว่า กลุ่มตัวอย่างยิ่งมีอายุมากขึ้นจะมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ โดยมีจากลูกหลานเพิ่มขึ้น กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 50-54 ปีมีจากลูกหลานร้อยละ 11.2 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 13.4 และร้อยละ 13.6 เมื่อมีอายุเพิ่มขึ้นในกลุ่มอายุระหว่าง 55-59 ปีและ 60-64 ปีตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติอื่นๆ มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยเตรียมด้วยตนเอง(ร้อยละ 56.6) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติไทย (ร้อยละ 37.3) ในทางกลับกันกลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติไทย มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคต (ร้อยละ 42.4) และมีจากลูกหลาน (ร้อยละ 13.5) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติอื่นๆ (ร้อยละ 37.1 และร้อยละ 1.8 ตามลำดับ) ด้านสถานภาพโสด/หม้าย/หย่า/แยกมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยเตรียมด้วยตนเอง(ร้อยละ 43.7) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรส(ร้อยละ 38.1) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรสมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลาน (ร้อยละ 42.4 และ 13.1) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพโสด/หม้าย/หย่า/แยก (ร้อยละ 39.3 และร้อยละ 9.2)

กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ โดยเตรียมจากตนเอง มีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลาน ที่เพิ่มขึ้นเมื่อระดับการศึกษาสูงขึ้น ยกตัวอย่างเช่น

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เรียน มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ โดยพึ่งหลักประกันอนาคตเพียงร้อยละ 38.3 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาประถมศึกษา และสูงกว่าประถมศึกษา มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคตถึงร้อยละ 41.2 และร้อยละ 53.6 ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคต(ร้อยละ 45.3) และมีจากลูกหลาน (ร้อยละ 15.2) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในเขตชนบท (ร้อยละ 41.0 และร้อยละ 11.7) ในทางกลับกันกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตชนบท(ร้อยละ 40.6) มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการเตรียมด้วยตนเอง มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง(ร้อยละ 33.1)

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคตมากที่สุด(ร้อยละ 43.4) รองลงมา มีการเตรียมด้วยตนเอง และมีจากลูกหลาน(ร้อยละ 37.8 และ 12.8 ตามลำดับ) ในทางตรงข้ามกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการเตรียมด้วยตนเองมากที่สุด (ร้อยละ 41.5) รองลงมา มีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลาน (ร้อยละ 39.1 และ 11.6 ตามลำดับ) ด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างที่อยู่คนเดียวมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ โดยการเตรียมด้วยตนเอง(ร้อยละ 47.1) มีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลาน (ร้อยละ 38 และ 8.3 ตามลำดับ) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 6 คนขึ้นไป มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคตมากที่สุด (ร้อยละ 42.9) รองลงมา มีการเตรียมด้วยตนเอง และมีจากลูกหลาน (ร้อยละ 39 และ 11.6) ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มที่มีสมาชิกในครัวเรือน 2-5 คนเพียงเล็กน้อย

กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับคนอื่นๆ เมื่อสูงอายุ มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการเตรียมด้วยตนเอง(ร้อยละ 48.4) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับบุตร และต้องการอาศัยอยู่กับคู่สมรส(ร้อยละ 42 และร้อยละ 35.7) ในทางกลับกันกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับคู่สมรส และต้องการอาศัยอยู่กับบุตรมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคต (ร้อยละ 43.6 และร้อยละ 41.5) และมีจากลูกหลาน(ร้อยละ 15.4 และร้อยละ 9.5) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับคนอื่นๆ (ร้อยละ 35.2 และร้อยละ 5.0 ตามลำดับ) (ตารางที่ 4.6)

4.2.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการเตรียมด้วยตนเอง(ร้อยละ 41.1) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม (ร้อยละ 34.8) ในทางกลับกันพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลาน (ร้อยละ 45.4 และร้อยละ 14) มากกว่ากลุ่ม

ตัวอย่างที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม(ร้อยละ 40.3 และร้อยละ 11.7 ตามลำดับ) ด้านหนี้สินครัวเรือนพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีหนี้สินมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคต (ร้อยละ 43) และมีการเตรียมด้วยตนเอง(ร้อยละ 41.1) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้สิน(ร้อยละ 41.4 และร้อยละ 38.4) ในทางกลับกันกลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้สินครัวเรือนมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีจากลูกหลานร้อยละ 14 มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีหนี้สินร้อยละ 8.2 (ตารางที่ 4.7)

กลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะเศรษฐกิจระดับจนมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการเตรียมจากตนเอง(ร้อยละ 53.3) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะเศรษฐกิจระดับปานกลาง และกลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะเศรษฐกิจระดับรวย (ร้อยละ 38.8 และ ร้อยละ 25.7) ในทางตรงกันข้ามกลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะเศรษฐกิจระดับรวย และกลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะเศรษฐกิจระดับปานกลางมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคต(ร้อยละ 51.1 และร้อยละ 42.1) และมีจากลูกหลาน (ร้อยละ 20.8 และร้อยละ 12.5) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะเศรษฐกิจระดับจน (ตารางที่ 4.7)

4.2.3 ลักษณะทางสุขภาพ

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรังมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคตมากที่สุด (ร้อยละ 42.9) รองลงมามีการเตรียมด้วยตนเอง และมีจากลูกหลาน (ร้อยละ 39.3 และ 11.6) แตกต่างจากกลุ่มที่มีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรังเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 40.8, 39, และ 13.2ตามลำดับ) กลุ่มตัวอย่างที่สูบบุหรี่มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการเตรียมด้วยตนเอง(ร้อยละ 43.6) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่สูบบุหรี่(ร้อยละ 36.4) ในทางตรงกันข้ามกลุ่มตัวอย่างที่ไม่สูบบุหรี่มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลาน (ร้อยละ 43.2 และร้อยละ 14) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่สูบบุหรี่ (ร้อยละ 39.7 และร้อยละ 9.8 ตามลำดับ)

กลุ่มตัวอย่างที่ดื่มแอลกอฮอล์มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคตมากที่สุด (ร้อยละ 43) รองลงมามีการเตรียมด้วยตนเอง และมีจากลูกหลาน (ร้อยละ 37.2 และ 12.8) แตกต่างกันเพียงเล็กน้อยกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ (ร้อยละ 41.2, 40.2, และ 12.2) ด้านการออกกำลังกายพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ออกกำลังกายมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการเตรียมจากตนเอง(ร้อยละ 40.3) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ออกกำลังกาย (ร้อยละ 20.4) ในทางกลับกันกลุ่มตัวอย่างที่ออกกำลังกายมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลาน (ร้อยละ 50.9 และร้อยละ 23.9) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ออกกำลังกาย (ร้อยละ 41.3 และร้อยละ 11.7) (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.6 ค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางประชากร และสังคมกับการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ

ลักษณะทางประชากร และสังคม	การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ				รวม
	ด้วยตนเอง	มีหลักประกัน ^๑	มีจากลูกหลาน	ไม่มีการเตรียม	
เพศ					
ชาย	38.9	42.2	13.2	5.7	100.0
หญิง	39.4	41.5	11.5	7.5	100.0
กลุ่มอายุ (ปี)					
50 - 54	40.5	41.9	11.2	6.5	100.0
55 - 59	40.3	39.4	13.4	6.8	100.0
60 - 64	34.8	45.1	13.6	6.5	100.0
เชื้อชาติ					
อื่นๆ	56.6	37.1	1.8	4.5	100.0
ไทย	37.3	42.4	13.5	6.8	100.0
สถานภาพสมรส					
โสด/หม้าย/หย่า/แยก	43.7	39.3	9.2	7.8	100.0
สมรส	38.1	42.4	13.1	6.3	100.0
การศึกษา					
ไม่ได้เรียน	4.5	38.8	7.8	7.9	100.0
ประถมศึกษา	39.2	41.2	12.8	6.8	100.0
สูงกว่าประถมศึกษา	24.7	53.6	19.5	2.1	100.0
เขตที่อยู่อาศัย					
เมือง	33.1	45.3	15.2	6.3	100.0
ชนบท	40.6	41.0	11.7	6.7	100.0
การเป็นหัวหน้าครัวเรือน					
ไม่เป็น	41.5	39.1	11.6	11.6	100.0
เป็น	37.8	43.4	12.8	12.8	100.0
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน					
อยู่คนเดียว	47.1	38.0	8.3	6.6	100.0
2 - 5 คน	38.8	41.5	13.1	6.6	100.0
6 คนขึ้นไป	39.0	42.9	11.6	6.6	100.0
ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อ					
อยู่กับคนอื่น ๆ	48.4	35.2	5.0	11.4	100.0
อยู่กับบุตร	42.0	41.5	9.5	7.0	100.0
อยู่กับคู่สมรส	35.7	43.6	15.4	5.3	100.0
รวม	39.1	41.9	12.4	6.6	100.0
(N)	(1,581)	(1,692)	(501)	(266)	(4,040)

ตารางที่ 4.7 ค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสุขภาพ กับ การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ

ลักษณะทางเศรษฐกิจ และสุขภาพ	การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ				รวม
	ด้วยตนเอง	มีหลักประกันฯ	มีจากลูกหลาน	ไม่มีการเตรียม	
อาชีพ					
นอกภาคเกษตรฯ	34.8	45.4	14.0	5.8	100.0
ในภาคเกษตรฯ	41.1	40.3	11.7	7.0	100.0
หนี้สินครัวเรือน					
ไม่มีหนี้สิน	41.1	43.0	8.2	7.7	100.0
มีหนี้สิน	38.4	41.4	14.0	6.2	100.0
ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน					
จน	53.3	32.4	3.8	10.5	100.0
ปานกลาง	38.8	42.1	12.5	6.6	100.0
รวย	25.7	51.1	20.8	2.5	100.0
การมีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง					
ไม่มี	39.3	42.9	11.6	6.2	100.0
มี	39.0	40.8	13.2	7.0	100.0
การสูบบุหรี่					
ไม่สูบบุหรี่	36.4	43.2	14.0	6.4	100.0
สูบบุหรี่	43.6	39.7	9.8	6.8	100.0
การดื่มแอลกอฮอล์					
ไม่ดื่ม	40.2	41.2	12.2	6.4	100.0
ดื่ม	37.2	43.0	12.8	7.0	100.0
การออกกำลังกาย					
ออกกำลังกาย	20.4	50.9	23.9	4.8	100.0
ไม่ออกกำลังกาย	40.3	41.3	11.7	6.7	100.0
รวม	39.1	41.9	12.4	6.6	100.0
(N)	(1,581)	(1,692)	(501)	(266)	(4,040)

4.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ

เนื่องจากตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีระดับการวัดเป็นกลุ่ม (Nominal Scale) และมีมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป ใช้การวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณโลจิสติก (Multinomial Logistic Regression) เพื่อทดสอบว่ามีตัวแปรอิสระใดบ้างที่ใช้ทำนายการเตรียมการด้านเศรษฐกิจตามคู่เปรียบเทียบเฉพาะที่น่าสนใจ จำนวน 6 คู่ คือ เปรียบเทียบกลุ่มที่มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการเตรียมด้วยตนเอง มีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลานเทียบกับกลุ่มที่ไม่มีการเตรียมการใดๆ และกลุ่มที่มีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลานเทียบกับกลุ่มที่มีด้วยตนเอง และกลุ่มสุดท้าย คือ กลุ่มที่มีจากลูกหลานเทียบกับการมีหลักประกันอนาคต (ตารางที่ 4.8)

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ : วิเคราะห์เปรียบเทียบการเตรียมการด้วยตนเองกับการไม่เตรียมฯ

ผลการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายความน่าจะเป็นที่กลุ่มตัวอย่างจะมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดย *มีการเตรียมด้วยตนเองเปรียบเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลย* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.001 ถึง 0.05 (ตารางที่ 4.8) ได้แก่ เชื้อชาติ ความต้องการที่อยู่อาศัย เมื่อสูงอายุ ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน การสูบบุหรี่ และการดื่มแอลกอฮอล์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

เชื้อชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติไทยมีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการเตรียมด้วยตนเอง เมื่อเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลยน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติอื่นๆ ร้อยละ 66

ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับบุตรมีโอกาสด้านเศรษฐกิจโดยเตรียมด้วยตนเอง เมื่อเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลยสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับคนอื่นๆ 1.6 เท่า

ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง และระดับรวยมีโอกาสด้านเศรษฐกิจโดยเตรียมด้วยตนเอง เมื่อเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลยมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับจน 1.4 เท่า และ 2.5 เท่า ตามลำดับ

การดื่มแอลกอฮอล์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ดื่มแอลกอฮอล์มีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยเตรียมด้วยตนเอง เมื่อเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลยมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ดื่มแอลกอฮอล์ประมาณ 1.3 เท่า

ส่วนตัวแปรที่ไม่มีผล(ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) ต่อการทำนายการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการเตรียมด้วยตนเองกับการไม่เตรียมด้านใดเลยได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา เขตที่อยู่อาศัย การเป็นหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพ หนี้สิน ครัวเรือน การมีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง การสูบบุหรี่ และการออกกำลังกาย

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ : วิเคราะห์เปรียบเทียบการเตรียมโดยมีหลักประกันอนาคตกับการไม่เตรียมการฯ

จากการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายความน่าจะเป็นที่กลุ่มตัวอย่างจะ **มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคตเมื่อเปรียบเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลย** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.001 ถึง 0.05 ได้แก่ เชื้อชาติ การศึกษา การเป็นหัวหน้าครัวเรือน ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ และดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน (ตารางที่ 4.8) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

เชื้อชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติไทยมีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการมีหลักประกันอนาคต เมื่อเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลยน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติอื่นๆ ร้อยละ 60

การศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษามีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการมีหลักประกันอนาคต เมื่อเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลยสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เรียนถึง 3.2 เท่า

การเป็นหัวหน้าครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน มีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการมีหลักประกันอนาคต เมื่อเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลยสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าครัวเรือน 1.4 เท่า

ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตั้งใจอาศัยอยู่กับคู่สมรส และตั้งใจอาศัยอยู่กับบุตรมีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการมีหลักประกันอนาคต เมื่อเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลยสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับคนอื่น ๆ 1.8 เท่าและ 2.6 เท่าตามลำดับ

ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง และระดับรวยมีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการมีหลักประกันอนาคต เมื่อเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลยสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับจนถึง 2.3 เท่าและ 7.1 เท่าตามลำดับ

ส่วนตัวแปรที่ไม่มีผล(ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) ต่อการทำนายการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีหลักประกันอนาคตกับการไม่เตรียมด้านใดเลย ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส เขตที่อยู่อาศัย จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพ หนี้สินครัวเรือน การมีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง การสูบบุหรี่ การดื่มแอลกอฮอล์และการออกกำลังกาย

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ : วิเคราะห์เปรียบเทียบการเตรียมโดยมีจากลูกหลานกับการไม่เตรียมการฯ

การวิเคราะห์ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายความน่าจะเป็นที่กลุ่มตัวอย่างจะ **มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีจากลูกหลานเมื่อเปรียบเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลย** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.001 ถึง 0.05 ได้แก่ การศึกษา การเป็นหัวหน้าครัวเรือน ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ หนี้สินครัวเรือน และดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน (ตารางที่ 4.8) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

การศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษามีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลยสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เรียนถึง 4.1 เท่า

การเป็นหัวหน้าครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลยสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าครัวเรือน 1.4 เท่า

ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับคู่สมรสและต้องการอาศัยอยู่กับบุตรมีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลยสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับคนอื่น ๆ ถึง 2.5 เท่า และ 5.9 เท่าตามลำดับ

หนี้สินครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้สินมีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลยสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีหนี้สิน 1.9 เท่า

ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง และระดับรวยมีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลยสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับจนถึง 4.3 เท่า และ 16 เท่าตามลำดับ

ส่วนตัวแปรที่ไม่มีผล(ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) ต่อการทำนายการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลานกับการไม่เตรียมด้านใดเลย ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ สถานภาพสมรส เขตที่อยู่อาศัย จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพ การมีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง การสูบบุหรี่ การดื่มแอลกอฮอล์และการออกกำลังกาย

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ : วิเคราะห์เปรียบเทียบการเตรียมโดยมีหลักประกันอนาคตกับการเตรียมการด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายความน่าจะเป็นที่กลุ่มตัวอย่างจะ **มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีหลักประกันอนาคตเมื่อเปรียบเทียบกับเตรียมด้วยตนเอง** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.001 ถึง 0.05 ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา การเป็นหัวหน้าครัวเรือน ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน การดื่มแอลกอฮอล์และการออกกำลังกาย (ตารางที่ 4.8) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

อายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุเพิ่มขึ้น 1 ปีมีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีหลักประกันอนาคตเพิ่มขึ้น 1 เท่า เมื่อเทียบกับการเตรียมด้วยตนเอง

สถานภาพสมรส พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรส หรือกำลังอยู่กินกับสามี/ภรรยา มีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีหลักประกันอนาคต เมื่อเทียบกับการเตรียมด้วยตนเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพโสด/หม้าย/หย่า/แยก 1.2 เท่า

การศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษามีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีหลักประกันอนาคต เมื่อเทียบกับการเตรียมด้วยตนเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เรียน 1.6 เท่า

การเป็นหัวหน้าครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีหลักประกันอนาคต เมื่อเทียบกับการเตรียมด้วยตนเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าครัวเรือน 1.3 เท่า

ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับบุตร มีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีหลักประกันอนาคต เมื่อเทียบกับการเตรียมด้วยตนเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับคนอื่นๆ 1.6 เท่า

ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง และระดับรวยมีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีหลักประกันอนาคต เมื่อเทียบกับการเตรียมการตนเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับจน 1.6 เท่า และ 2.7 เท่าตามลำดับ

การดื่มแอลกอฮอล์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ มีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีหลักประกันอนาคต เมื่อเทียบกับการเตรียมด้วยตนเองน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ดื่มแอลกอฮอล์ประมาณร้อยละ 21

การออกกำลังกาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ออกกำลังกาย มีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีหลักประกันอนาคต เมื่อเทียบกับการเตรียมด้วยตนเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ออกกำลังกาย 1.7 เท่า

ส่วนตัวแปรที่ไม่มีผล(ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) ต่อการทำนายการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีหลักประกันอนาคตกับการเตรียมด้วยตนเอง ได้แก่ เพศ เชื้อชาติ เขตที่อยู่อาศัย จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพ หนี้สินครัวเรือน การมีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง และการสูบบุหรี่

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ : วิเคราะห์เปรียบเทียบการมีจากลูกหลานกับการเตรียมด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายความน่าจะเป็นที่กลุ่มตัวอย่างจะมี **การเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลานเมื่อเปรียบเทียบกับเตรียมด้วยตนเอง** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.001 ถึง 0.05 ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ สถานภาพสมรส การศึกษา การเป็นหัวหน้าครัวเรือน ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ หนี้สินครัวเรือน ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน การสูบบุหรี่และการออกกำลังกาย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

เพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมีโอกาสด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการเตรียมด้วยตนเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย 1.1 เท่า

อายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุเพิ่มขึ้น 1 ปีมีโอกาสด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการเตรียมด้วยตนเองจะเพิ่มขึ้น 1 เท่า

เชื้อชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติไทยมีโอกาสด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการเตรียมด้วยตนเองสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติอื่นๆ ถึง 4.2 เท่า

สถานภาพสมรส พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรส มีโอกาสด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการเตรียมด้วยตนเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพโสด/หย่า/แยก ประมาณ 1.4 เท่า

การศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษา มีโอกาสด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการเตรียมด้วยตนเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เรียน 2 เท่า

การเป็นหัวหน้าครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการเตรียมด้วยตนเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าครัวเรือน 1.3 เท่า

ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับคู่สมรสและอาศัยอยู่กับบุตรมีโอกาสด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการเตรียมด้วยตนเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับคนอื่นๆ 1.7 เท่า และ 3.7 เท่าตามลำดับ

หนี้สินครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้สินมีโอกาสด้านเศรษฐกิจโดยมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการเตรียมด้วยตนเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีหนี้สิน 1.5 เท่า

ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลางและระดับรวยมีโอกาสด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการเตรียมด้วยตนเองสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับจนถึง 3 เท่า และ 6.5 เท่าตามลำดับ

การสูบบุหรี่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่สูบบุหรี่มีโอกาสด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการเตรียมด้วยตนเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่สูบบุหรี่ 1.3 เท่า

การออกกำลังกาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ออกกำลังกายมีโอกาสด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการเตรียมด้วยตนเองสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ออกกำลังกายถึง 2.7 เท่า

ส่วนตัวแปรที่ไม่มีผล(ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) ต่อการทำการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลานกับการเตรียมด้วยตนเอง ได้แก่ เขตที่อยู่อาศัย จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพ หนี้สินครัวเรือน การมีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง และการดื่มแอลกอฮอล์

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ : วิเคราะห์เปรียบเทียบการมีจากลูกหลานกับการมีหลักประกันอนาคต

การวิเคราะห์ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายความน่าจะเป็นที่กลุ่มตัวอย่างจะ **มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลานเมื่อเปรียบเทียบกับการมีหลักประกันอนาคต** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.001 ถึง 0.05 ได้แก่ เชื้อชาติ ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ หนี้สินครัวเรือน ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน และการออกกำลังกาย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

เชื้อชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติไทยโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการมีหลักประกันอนาคตมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติอื่นๆ ถึง 3.6 เท่า

ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับบุตรมีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการมีหลักประกันอนาคตมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับคนอื่นๆ 2.2 เท่า

หนี้สินครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้สินมีโอกาสที่จะมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการมีหลักประกันอนาคตมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีหนี้สิน 1.6 เท่า

ดัชนีทรัพยากรของครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ฐานะทางเศรษฐกิจจะระดับปานกลาง และระดับรวยมีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการมีหลักประกันอนาคตมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับจนถึง 1.8 เท่า และ 2.3 เท่า ตามลำดับ

การออกกำลังกาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการออกกำลังกายโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีจากลูกหลาน เมื่อเทียบกับการมีหลักประกันอนาคตมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ออกกำลังกาย 1.5 เท่า

ส่วนตัวแปรที่ไม่มีผล(ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) ต่อการทำการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลานกับการมีหลักประกันอนาคต ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา เขตที่อยู่อาศัย การเป็นหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพ การมีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง การสูบบุหรี่ และการดื่มแอลกอฮอล์

ตารางที่ 4.8 ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณโลจิสติก (Multinomial Logistic Regression) ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของกลุ่มตัวอย่าง

ปัจจัยทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพ	มีด้วย ตนเอง กับ ไม่มี	มีหลัก ประกันอนาคต กับ ไม่มี	มีจาก ลูกหลาน กับ ไม่มี	มีหลัก ประกันอนาคต กับ มีด้วยตนเอง	มีจาก ลูกหลาน กับ มีด้วยตนเอง	มีจาก ลูกหลาน กับ หลักประกัน
เพศหญิง (กลุ่มอ้างอิง : เพศชาย)	0.74	0.98	0.84	1.3	1.1 *	0.08
อายุ เต็มปี	0.98	1.0	1.0	1.0 ***	1.0 ***	1.0
เชื้อชาติ (กลุ่มอ้างอิง : อื่นๆ)						
ไทย	0.34 ***	0.40 *	1.4	1.1	4.2 ***	3.6 **
สถานภาพสมรส (กลุ่มอ้างอิง: โสด/หย่า/หย่าแยก)						
สมรส	0.75	0.96	1.0	1.2 *	1.4 *	1.1
การศึกษา (กลุ่มอ้างอิง : ไม่ได้เรียน)						
ประถมศึกษา	1.0	1.1	1.3	1.0	1.9	1.1
สูงกว่าประถมศึกษา	2.0	3.2 *	4.1 **	1.6 **	2.0 *	1.2
เขตที่อยู่อาศัย (กลุ่มอ้างอิง : ชนบท)						
เมือง	0.79	0.76	0.79	0.96	1.0	1.0
การเป็นหัวหน้าครัวเรือน (กลุ่มอ้างอิง : ไม่เป็น)						
เป็น	1.0	1.4 *	1.4 *	1.3 ***	1.3 *	0.97
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)	0.97	0.96	0.94	0.99	0.97	0.97
ความต้องการที่อยู่อาศัย (กลุ่มอ้างอิง : คนอื่นๆ)						
อยู่กับคู่สมรส	1.4	1.8 **	2.5 *	1.2	1.7 *	1.3
อยู่กับบุตร	1.6 **	2.6 ***	5.9 ***	1.6 ***	3.7 ***	2.2 ***
อาชีพ (กลุ่มอ้างอิง : นอกภาคเกษตรฯ)						
ในภาคเกษตรกรรม	1.0	1.0	1.2	1.0	1.1	1.1
หนี้สินครัวเรือน (กลุ่มอ้างอิง : ไม่มี)						
มีหนี้สิน	1.2	1.2	1.9 ***	0.94	1.5 *	1.6 ***
ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน (กลุ่มอ้างอิง : จน)						
ปานกลาง	1.4 *	2.3 ***	4.3 ***	1.6 ***	3.0 ***	1.8 *
รวย	2.5 **	7.1 ***	16.0 ***	2.7 ***	6.5 ***	2.3 ***
การมีโรคหรืออาการฯ (กลุ่มอ้างอิง : มีโรคฯ)						
ไม่มีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง	1.0	1.0	1.0	1.1	0.97	0.88
การสูบบุหรี่ (กลุ่มอ้างอิง : สูบ)						
ไม่สูบ	0.96	1.0	1.3	1.1	1.3 **	1.2
การดื่มแอลกอฮอล์ (กลุ่มอ้างอิง : ดื่ม)						
ไม่ดื่ม	1.3 *	1.0	1.0	0.79 **	0.78	0.97
การออกกำลังกาย (กลุ่มอ้างอิง : ไม่ออกฯ)						
ออกกำลังกาย	0.56	1.0	1.5	1.7 **	2.7 ***	1.5 *
Pseudo R2	0.0570					
N	4,040					
LR Chi2 (57)	538.51					
Log likelihood	- 4456.0604					

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ** มีนัยสำคัญที่ระดับ 0. 01 ***มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.000

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป และอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “การเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุในโครงการเฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยจำแนกตามลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพของประชากรวัย 50-64 ปี ในพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี 2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจของประชากรในพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากโครงการกาญจนบุรี รอบ 5 พ.ศ. 2547 ซึ่งสำรวจโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ใช้ข้อคำถามเกี่ยวกับความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุตั้งแต่ 50 - 64 ปี จำนวนทั้งสิ้น 4,040 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ร้อยละ (Percentage) นำเสนอตารางไขว้ (Cross tabulation Table) ซึ่งจำแนกตามคุณลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพ สำหรับการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุในพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี ใช้การวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ-จิสติก (Multinomial Logistic Regression) ซึ่งผลการศึกษารูปได้ดังนี้

5.1.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงเพียงเล็กน้อย เกือบครึ่งมีอายุระหว่าง 50-54 ปี ส่วนใหญ่มีเชื้อชาติไทยและมีสถานภาพสมรส ด้านการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษาและมากกว่าครึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2549) พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จบการศึกษาปีที่ 4 (ร้อยละ 62.9) และมีสถานภาพการอยู่อาศัยในครัวเรือนโดยเป็นหัวหน้าครัวเรือน (ร้อยละ 58) ลักษณะการอยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่างพบว่า เป็นครอบครัวขยายที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 2 -5 คน สะท้อนให้เห็นถึงการได้รับความดูแลช่วยเหลือในการดำเนินชีวิตประจำวันทั้งในด้าน การกินอยู่ การดำรงชีวิต การ

ดูแลรักษาพยาบาลในยามเจ็บป่วย ตลอดจนการช่วยเหลือในกิจการงานของครัวเรือน เมื่อพิจารณาความต้องการด้านการอยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการอาศัยอยู่กับบุตรและคู่สมรสเมื่อสูงอายุ (ร้อยละ 60 และร้อยละ 25 ตามลำดับ) ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจความต้องการด้านที่อยู่อาศัยในยามชราของผู้สูงอายุ ของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2549) พบว่าผู้สูงอายุมีความต้องการอยู่กับครอบครัวมากที่สุด(ร้อยละ 85.8) จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตชนบทและประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งลักษณะการประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมดังกล่าวจะพบเห็นได้โดยทั่วไปในชนบทของประเทศไทย(นภาพร ชโยวรรณ, จอห์น โนเดล และศิริวรรณ ศิริบุญ, 2533 : 16 ; เกริกศักดิ์ บุญญานุพงศ์และคนอื่นๆ, 2533 : 41 ; ปัทมา อมศิริสมบุญ, 2535ก : 37 ; สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล, 2545) ในภาพรวมส่วนใหญ่มีหนี้สินครัวเรือน ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีรายได้ไม่เพียงพอจึงมีความจำเป็นต้องกู้เงินเพื่อใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตในครอบครัวและส่วนตัว ซึ่งฐานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่างมีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง ด้านสุขภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกินครึ่งไม่มีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ และกลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดไม่มีการออกกำลังกาย

5.1.2 ลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจและสุขภาพกับการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ

การศึกษาการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ โดยมีจากหลักประกันอนาคต(ร้อยละ41.9) มีด้วยตนเองและมีจากลูกหลาน (ร้อยละ 13.2 และร้อยละ 12.4 ตามลำดับ) โดยเพศชายมีการเตรียมหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลานในสัดส่วนที่มากกว่าเพศหญิง ในขณะที่เพศหญิงมีการเตรียมด้วยตนเองจากการทำงานในสัดส่วนที่มากกว่าเพศชายเล็กน้อย และพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอายุเพิ่มขึ้นจะมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการเตรียมด้วยตนเองจากการทำงานลดลง ในขณะเดียวกัน ก็ต้องพึ่งพาลูกหลานเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน

กลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติไทยมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลานมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติอื่นๆ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติอื่นๆ มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยเตรียมด้วยตนเองมากที่สุด ด้านสถานภาพโสด/หม้าย/หย่า/แยกมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยเตรียมด้วยตนเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรส ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรสมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลานมากที่สุด

กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ โดยเตรียมจากตนเอง มีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลาน ที่เพิ่มขึ้นเมื่อระดับการศึกษาสูงขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลาน มากที่สุด ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตชนบทมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการเตรียมด้วยตนเอง มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตเมือง

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคตมากที่สุด รองลงมาได้มีการเตรียมด้วยตนเอง และมีจากลูกหลาน ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการเตรียมด้วยตนเองมากที่สุด ด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างที่อยู่คนเดียวมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ โดยการเตรียมด้วยตนเองมีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลาน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 6 คนขึ้นไปมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคตมากที่สุด รองลงมาได้มีการเตรียมด้วยตนเอง และมีจากลูกหลาน แตกต่างจากกลุ่มที่มีสมาชิกในครัวเรือน 2-5 คนเพียงเล็กน้อย

กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับคนอื่นๆ เมื่อสูงอายุ มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการเตรียมด้วยตนเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับบุตรและคู่สมรส ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับคู่สมรสและต้องการอาศัยอยู่กับบุตร มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลานมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับคนอื่นๆ

กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการเตรียมด้วยตนเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคตมากที่สุด รองลงมาได้จากลูกหลาน ด้านหนี้สินครัวเรือนพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่หนี้สินมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคต และมีการเตรียมด้วยตนเองมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้สิน ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้สินครัวเรือนมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีจากลูกหลานมากที่สุด

กลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะเศรษฐกิจระดับจนมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการเตรียมจากตนเอง มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะเศรษฐกิจระดับปานกลางและระดับรวย ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะเศรษฐกิจระดับรวย และระดับปานกลางมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคตมากที่สุด รองลงมาได้จากลูกหลาน

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรังมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคตมากที่สุด รองลงมามีการเตรียมด้วยตนเอง และมีจากลูกหลาน แตกต่างจากกลุ่มที่มีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรังเพียงเล็กน้อย กลุ่มตัวอย่างที่ไม่สูบบุหรี่มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลานมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่สูบบุหรี่ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่สูบบุหรี่มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการเตรียมด้วยตนเองมากที่สุด

กลุ่มตัวอย่างที่ดื่มแอลกอฮอล์มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคตมากที่สุด รองลงมามีการเตรียมด้วยตนเอง และมีจากลูกหลาน แตกต่างกันเพียงเล็กน้อยกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ ด้านการออกกำลังกาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ออกกำลังกายมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลาน มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ออกกำลังกาย ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ออกกำลังกายมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการเตรียมจากตนเองมากที่สุด

5.1.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ

เนื่องจากตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีระดับการวัดเป็นกลุ่ม (Nominal Scale) และมีมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป จึงทดสอบความสัมพันธ์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณลอจิสติก (Multinomial Logistic Regression) เพื่อทดสอบว่ามีตัวแปรอิสระใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ และทดสอบว่าตัวแปรอิสระเหล่านั้นสามารถทำนายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเตรียมการด้านเศรษฐกิจว่ามีลักษณะอย่างไร ตามคู่เปรียบเทียบ เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ ของประชากรในโครงการเฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ สถานภาพสมรส การศึกษา การเป็นหัวหน้าครัวเรือน ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ หนี้สินครัวเรือน ดัชนีทรัพยากรสินของครัวเรือน การสูบบุหรี่ การดื่มแอลกอฮอล์ และการออกกำลังกาย ซึ่งในการนำเสนอการอภิปรายผลจะเรียงลำดับตามตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม ดังต่อไปนี้

เพศ ผลการวิจัยพบว่า เพศมีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานข้อที่ 1 เพศหญิงมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจมากกว่าเพศชาย กล่าวคือ เพศหญิงมีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลาน(เงินและสิ่งของ) มากกว่าเพศชาย ทั้งนี้อาจ

เนื่องจาก เพศที่ต่างกัน จะได้รับการปฏิบัติจากบุคคลในรุ่นลูกหลานต่างกันโดยผู้สูงอายุหญิง จะได้รับการดูแลเกื้อหนุนและการอุปถัมภ์ในด้านต่าง ๆ จากบุตรหลานมากกว่าผู้สูงอายุชาย (ศิริวรรณ ศิริบุญ, 2535 :114-115 ; นภาพร ชโยวรรณ, จอห์น โนเดล และศิริวรรณ ศิริบุญ 2533 : 18) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลินดา(Linda, 1984 : 368 - 374) ได้ศึกษาเรื่องความแตกต่างทางเพศในการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ พบว่าเพศหญิงมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุมากกว่าเพศชาย เช่นเดียวกับการศึกษาของ เจนเดอร์(Gendler, 1993) ซึ่งศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนก่อนการเกษียณอายุ พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีการเตรียมตัวก่อนการเกษียณอายุแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ โดยเพศหญิงมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุมากกว่าเพศชาย เนื่องจากพบว่าผู้หญิง มีความรับผิดชอบต่อครอบครัวมากกว่าเพศชาย

อายุ ผลการวิจัยพบว่า อายุมีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นไปตาม **สมมุติฐานการวิจัยข้อที่ 2 คนที่มีอายุมากจะมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจมากกว่าคนที่มีอายุน้อย** ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า เมื่อมีอายุมากขึ้น โอกาสในเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมี หลักประกันอนาคต(มีเงินบำเหน็จ/บำนาญ/เงินประกันสังคม/ประกันสุขภาพ/เงินปันผลจากหุ้น/ สหกรณ์/และเงินประกันชีวิต/ประกันสุขภาพ) และมีจากลูกหลาน(เงินหรือสิ่งของ) มากกว่าคนที่มีอายุน้อย จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า ยิ่งอายุเพิ่มมากขึ้นความเลื่อมถอยในทุกๆ ด้านย่อมเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันเมื่อมีอายุเพิ่มขึ้นการพึ่งพาผู้อื่นก็ย่อมเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน (เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2549) ทั้งนี้เนื่องจากวัยที่สามารถช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้ และมีความสามารถในการทำงานในเชิงเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้นกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มนี้จึงไม่ต่างจากคนที่อ่อนวัยกว่า แต่เมื่อมีอายุเพิ่มขึ้นจะเป็นช่วงพึ่งพิง และหวังพึ่งพาลูกหลาน ดังนั้นจึงต้องการการช่วยเหลือและการดูแลจากผู้อื่น (เช่นญาติ กานูจนะจิตรา และคนอื่น ๆ, 2550)

เชื้อชาติ ผลการวิจัยพบว่า เชื้อชาติมีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติไทยมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจด้วยตนเองโดยการทำงาน และการมี หลักประกันอนาคต (เมื่อเทียบกับการไม่เตรียมการ) น้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติอื่นๆ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่เชื้อชาติไทยมีโอกาสหวังพึ่งพาลูกหลานมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติอื่นๆ ทั้งนี้ เนื่องจากประเพณีปฏิบัติเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุของสังคมไทยที่มีมาแต่เดิม โดยเฉพาะบุตรหรือ ครอบครัวจะเป็นบุคคลสำคัญที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูบิดามารดาหรือญาติที่สูงอายุ(ศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์, 2540) ซึ่งในสังคมไทยจะคาดหวังว่าในวัยสูงอายุควรเป็นช่วงที่ไม่ต้องทำงานหรือเป็นช่วงที่ต้องพักผ่อน เพราะฉะนั้นกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มนี้จึงหวังพึ่งพาลูกหลานเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุมากกว่า

สถานภาพสมรส ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพสมรสมีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรสมีโอกาสเตรียมการด้านหลักประกันอนาคตและหวังพึ่งพาลูกหลานมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่โสด/หม้าย/หย่า/แยก ในขณะที่กลุ่มโสด/หม้าย/หย่า/แยกอาจต้องอยู่ตามลำพังหรืออยู่กับลูกหลาน ต้องพึ่งพาตนเอง โดยมีการทำงานเชิงเศรษฐกิจอยู่ (United Nation, 1999 ; 2001) ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรส มีคู่สมรสเป็นผู้คอยช่วยเหลือให้ความเห็นอกเห็นใจ เป็นคู่คิด คู่ปรึกษา ทำให้ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว ช่วยให้การปรับตัวเมื่ออยู่ในวัยสูงอายุได้อย่างมีความสุข และมีการเตรียมตัวก่อนวัยสูงอายุ(บรรจบ บุญจันทร์, 2537 : 41) สอดคล้องกับการศึกษาของ ศรีทับทิม(รัตนโกศล) พานิชพันธ์(2534) พบว่า ความต้องการด้านการประกันรายได้ โดยเฉพาะการประกันสังคมประเภทประกันสุขภาพ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุและเลิกประกอบอาชีพแล้ว ผู้สูงอายุจะได้รับบำนาญชราภาพเพื่อช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมั่นคงปลอดภัย ความต้องการทางเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุต้องการได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากบุตรหลานหรือญาติพี่น้องของตน อาจจะทำให้การเลี้ยงดูตามสมควรแก่สภาพในบั้นปลายของชีวิต

การศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การศึกษามีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นไปตาม **สมมุติฐานการวิจัยข้อที่ 3 คนที่มีการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษาจะมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจมากกว่าคนที่ไม่ได้เรียน** พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษามีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคต และหวังพึ่งพาลูกหลานมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เรียน ทั้งนี้เนื่องจากคนที่มีการศึกษามักเตรียมหาหลักประกันให้ตนเอง ขณะเดียวกันก็ส่งเสียลูกหลานให้ได้เรียนสูง เพื่อว่าจะได้พึ่งพาในอนาคต ความแตกต่างกันของระดับการศึกษาทำให้รายได้และการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุแตกต่างกัน หรือการศึกษาเพิ่มรายได้ขึ้นเอง (United Nations, 2003) ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษาที่ยังสามารถทำงานได้หรือมีเงินออม มีเงินบำนาญอาจประสบปัญหาน้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เรียนและไม่มีรายได้เป็นของตนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของคราไท์ (Kragie, 1989) ได้ศึกษาการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของชาวอเมริกันอายุ 45 – 64 ปี พบว่า ผู้ที่ระดับการศึกษาสูงมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณสูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า

การเป็นหัวหน้าครัวเรือน ผลการวิจัยพบว่า การเป็นหัวหน้าครัวเรือนมีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นไปตาม **สมมุติฐานการวิจัยข้อที่ 4 คนที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนจะมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจมากกว่าคนที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าครัวเรือน** พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีโอกาสเตรียมการด้านหลักประกันอนาคต และหวังพึ่งพาลูกหลาน

มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าครัวเรือน ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนอาจมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบสูงสุดในการปกครองหรือเป็นผู้อุปถัมภ์ในเชิงเศรษฐกิจ และยังมีบทบาทเป็น “ผู้ให้” ด้านเศรษฐกิจแก่ครอบครัว โดยการให้ความช่วยเหลือครอบครัวด้วยรายได้ของผู้สูงอายุที่ได้จากบำนาญบำนาญและเงินออม (ศิริวรรณ ศิริบุญ และมาลินี วงษ์สิทธิ์, 2535) สอดคล้องกับการศึกษาถึงกลุ่มผู้สูงอายุของ ปัทมา อมรศิริสมบุรณ์ (2535 ก : 43) พบว่า ในกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังทำงานอยู่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนถึงร้อยละ 73 โดยตัวแปรหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการทำงานของผู้สูงอายุ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนต้องการอาศัยหลักประกันอนาคต(เงินบำนาญ/บำนาญ/เงินประกันสังคม/ประกันสุขภาพ/เงินปันผลจากหุ้น/สหกรณ์/และเงินประกันชีวิต/ประกันสุขภาพ) และหวังพึ่งพาลูกหลาน(เงินหรือสิ่งของ) เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุและเลิกประกอบอาชีพแล้ว(ศรีทับทิม(รัตนโกศล) พานิชพันธ์, 2534)

ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุมีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับคู่สมรสและต้องการอาศัยอยู่กับบุตรมีโอกาสดำเนินการด้วยตนเอง มีหลักประกันอนาคต และหวังพึ่งพาลูกหลานมากกว่ากลุ่มที่ต้องการอาศัยอยู่กับคนอื่น ๆ สอดคล้องกับการศึกษาโครงสร้างและขยายโอกาสการเข้าถึงหลักประกันทางสังคมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ ในการสำรวจความต้องการด้านที่อยู่อาศัยในยามชราของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการอยู่กับครอบครัวมากที่สุด ร้อยละ 85.8 รองลงมา คือ การอยู่คนเดียวกับสถานสงเคราะห์คนชราร้อยละ 7 ในขณะที่ผู้สูงอายุมีความต้องการอยู่สถาน/ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุน้อยสุดเพียงร้อยละ 3 (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2549) เนื่องจากในสังคมไทยการดูแลเกื้อหนุนบุพการีในเรื่องความกตัญญูทดแทน เป็นหน้าที่ของบุตรหลาน อันเป็นระบบประกันที่มีมาแต่โบราณและเป็นระบบที่ยังสำคัญที่สุดในปัจจุบัน ฉะนั้นการที่กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ต้องการอาศัยอยู่ร่วมกับคู่สมรสหรือครอบครัว ซึ่งเป็นลูกหลานหรือญาติพี่น้องและมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาของครอบครัวช่วยดูแลเด็ก จะช่วยให้เกิดความสุขและมีอายุยืนมากกว่าการอยู่โดดเดี่ยว (บรรลุ ศิริพานิช, 2532)

หนี้สินครัวเรือน ผลการวิจัยพบว่า หนี้สินครัวเรือนมีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้สินมีโอกาสดำเนินการด้านเศรษฐกิจโดยมีจากลูกหลาน (เงินหรือสิ่งของ) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีหนี้สิน ทั้งนี้การที่กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีหนี้สินอาจมีรายได้ทั้งที่มาจากตนเองด้วยการทำงาน หรือมีจากหลักประกันอนาคตนั้นเพียงพอกับการใช้จ่ายในแต่ละเดือนหรืออาจมีเพียงพอจนมีเหลือเก็บไม่ต้องเป็นหนี้สิน ทำให้กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีหนี้สินไม่ต้อง

ด้นรณมากนัก ทั้งนี้สอดคล้องกับเหตุผลการกู้เงินของผู้สูงอายุส่วนใหญ่กู้เพื่อประกอบอาชีพและให้บุตร โดยบุตรเป็นผู้ชำระคืนเอง (พงษ์ศักดิ์ สกฤตทิณ, 2550) จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้สินหวังพึ่งพาลูกหลาน(เงินหรือสิ่งของ)มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีหนี้สินครัวเรือน

ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน ผลการวิจัยพบว่า ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือนที่ระดับปานกลางและระดับรวบมีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นไปตาม **สมมุติฐานการวิจัยข้อที่ 5 คนที่มีดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือนที่ระดับรวบจะมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจมากกว่าดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือนที่ระดับจน** พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลางและระดับรวบมีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการเตรียมด้วยตนเอง มีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลานมากกว่ากลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับจน อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับจนอาจมีปัญหาทางเศรษฐกิจ การขาดแหล่งรายได้และไม่สามารถเลี้ยงตนเองได้เนื่องจากไม่มีเงินเบี้ยหวัดบำนาญ การดำรงชีวิตของกลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับจนจึงจำเป็นต้องทำงานเพื่อหารายได้ (สุมาลย์ โทมัส, 2531) ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลางและระดับรวบ มีการเตรียมฐานะทางเศรษฐกิจของตนเองไว้อย่างมั่นคง และยังมีหลักประกันอนาคตจากเงินบำเหน็จบำนาญ เงินประกันชีวิต เพื่อใช้จ่ายในสิ่งที่ต้องการเพื่อวัยสูงอายุของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเฟอร์ราโร (Feraro, 1990) ที่พบว่า การเตรียมตัวก่อนเกษียณ มีความสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจ ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับสูง จะมีการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุได้มากกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ สะท้อนให้เห็นว่าฐานะทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบันในการที่จะตอบสนองความต้องการในด้านต่างๆ ฉะนั้นกลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันจึงมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน

สุขภาพ ผลการวิจัยพบว่า สุขภาพมีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นไปตาม **สมมุติฐานการวิจัยข้อที่ 6 บางส่วน คนที่มีสุขภาพดี(ไม่มีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มแอลกอฮอล์และมีการออกกำลังกายเป็นประจำ) มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจมากกว่าคนมีสุขภาพไม่ดี (มีโรคฯ สูบบุหรี่ ดื่มแอลกอฮอล์และไม่ออกกำลังกาย)** การสูบบุหรี่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่สูบบุหรี่มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีจากลูกหลานมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่สูบบุหรี่ การออกกำลังกาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ออกกำลังกายมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคตและมีจากลูกหลานมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ออกกำลังกาย ทั้งนี้เนื่องจากสุขภาพอนามัยและความแข็งแรงของร่างกายเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่สำคัญของการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ถ้าหากสุขภาพไม่ดีเจ็บป่วยเป็นประจำย่อมไม่สามารถทำงานได้ดี ปกติในวัยหนุ่มสาว

บุคคลจะทำงานไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย แต่เมื่ออายุสูงขึ้นๆ พลังนี้ก็จะค่อยๆ ลดลงและจะลดลงค่อนข้างเร็วเมื่อถึงวัยชรา ในขณะที่อายุเพิ่มขึ้น ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นและพลังกำลังยังมีเพิ่มมากขึ้น การทำงานจะมีประสิทธิภาพมากแต่พอถึงระยะหนึ่งพลังกำลังจะถอยลงแม้ว่าประสิทธิภาพจะเพิ่มขึ้น ฉะนั้นความชราภาพจึงเป็นตัวถ่วงที่ทำให้แนวโน้มของรายได้ลดลง (สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล ,นภาพร ชโยวรรณ และศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2545) ฉะนั้นกลุ่มตัวอย่างที่มีสุขภาพ(ไม่สูบบุหรี่และออกกำลังกายเป็นประจำ) ที่แตกต่างกันย่อมส่งผลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน

ส่วนปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ เขตที่อยู่อาศัย อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และการมีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากผลการศึกษาได้ข้อค้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ โดยมีรายได้ที่ทำด้วยตนเองจากการทำงาน เนื่องจากยังมีความสามารถที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจอยู่ จึงเป็นประเด็นที่ควรได้รับความสนใจและเอาใจใส่ ดังนั้นควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำงานให้นานที่สุดตามความต้องการและตามความสามารถ โดยการส่งเสริมการมีงานทำ เช่น ส่งเสริมการรวมกลุ่มภายในชุมชน เพิ่มโอกาสการจ้างงานให้ผู้สูงอายุโดยเฉพาะงานบางช่วงเวลา(Part-Time) โดยให้การช่วยเหลือด้านเงินทุนเริ่มต้นโดยคิดดอกเบี้ยต่ำ เพื่อเพิ่มพูนรายได้และลดภาระด้านหนี้สินของครอบครัว

2. จากผลการศึกษาได้ข้อค้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการอาศัยอยู่กับลูกหลานและครอบครัวโดยหวังว่าจะได้พึ่งพาและได้รับการดูแลจากบุตรหลาน ดังนั้นจึงควรมีนโยบายในการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว เช่น การจัดสวัสดิการลดภาษี สำหรับครอบครัวที่มีผู้สูงอายุในความดูแล เพื่อลดภาระและปัญหาของครอบครัวและสังคมอันเนื่องมาจากการดูแลผู้สูงอายุ

3. จากผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม ดังนั้นควรส่งเสริมการสร้างความมั่นคงทางรายได้ ระบบประกันสังคม โดยที่รัฐร่วมกับชุมชนสร้างระบบประกันสุขภาพให้ครอบคลุมผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม และการให้ความสำคัญต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยส่งเสริมให้มีการออมเพื่อสุขภาพ ตั้งแต่เวลาที่

ทำงานอยู่ด้วยมาตรการต่างๆ ซึ่งนโยบายดังกล่าวจะเป็นรากฐานที่สำคัญที่ทำให้ประชากรก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุมีหลักประกันในอนาคต อันนำมาซึ่งความสุขในช่วงบั้นปลายชีวิตต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งมีได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยตรง การศึกษาครั้งต่อไปจึงน่าจะมีการถามคำถามเกี่ยวกับการเตรียมตัวด้านเศรษฐกิจโดยไม่ต้องใช้ตัวแปร Proxy Variable ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลการศึกษาถึงการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุมีความกว้างขวางและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากรในพื้นที่เฝ้าระวังทาง
ประชากรกาญจนบุรี
(ECONOMIC PREPARATION BEFORE ENTERING AGING OF POPULATION
IN KANCHANABURI DEMOGRAPHIC SURVEILLANCE SYSTEM)

ปริญญ์ อังคะรัตน 4936221 PRPR/M

ศศ.ม.(วิจัยประชากรและสังคม)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : กุศล สุนทรธาดา, Ph.D., อรพินทร์ พิทักษ์มหาเกตุ, Ph.D.

บทสรุปแบบสมบูรณ์

ในช่วงที่ผ่านมาแนวโน้มประชากรของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ทำให้ผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในขณะที่ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์นี้ทำให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุ ขณะที่รูปแบบการอยู่อาศัยและสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประชากรเปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบการอยู่อาศัยแบบครอบครัวขยายที่มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของประชากรในแต่ละวัย โดยผู้สูงอายุได้รับการเกื้อหนุนจากบุตรหลาน มาเป็นสังคมเมือง มีความทันสมัย และมีความเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุบางรายถูกทอดทิ้งหรือปล่อยให้อยู่อาศัยเพียงลำพัง และเผชิญกับปัญหาหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นผลมาจากการไม่มีงานทำหรือไม่สามารถทำงานได้เนื่องจากวัยที่สูงขึ้น การขาดแหล่งรายได้ที่มั่นคง การมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย การไม่มีเงินออมสะสมไว้ใช้ในยามฉุกเฉินหรือในยามเจ็บป่วย เป็นต้น ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้จำเป็นต้องพึ่งพาบุตรหลานในด้านการเงิน และการอยู่อาศัย ทำให้ผู้สูงอายุต้องพึ่งพาตนเอง โดยการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ เช่น การทำงาน การออม การสร้างหลักประกันอนาคต โดยวิธีต่างๆ เช่น การมีระบบบำนาญบำนาญ การประกันสังคมเพื่อชราภาพที่เตรียมไว้ตั้งแต่วัยทำงาน รวมทั้งการประกันชีวิต/สุขภาพ การลงทุนในหุ้น และการออม

ดังนั้นการเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจตั้งแต่วัยทำงาน หรือวัยก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ จึงมีความสำคัญอย่างมาก เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้ และถือเป็นนโยบายสำคัญในการส่งเสริมความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมการด้าน

เศรษฐกิจของผู้สูงอายุ จึงมีความน่าสนใจ และมีความสำคัญต่อสังคมไทย ซึ่งกำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

มี 2 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากรวัย 50-64 ปี โดยจำแนกตามลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพ ในพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจของประชากรวัยดังกล่าว ในพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจของประชากรสูงอายุ มีพื้นฐานจากแนวคิดของ Stillman(1988) ซึ่งได้แบ่งลักษณะทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านการเงิน ออกเป็น 5 ระยะคือ ระยะตั้งครอบครัว ระยะขยายครอบครัว ระยะแยกครอบครัว ระยะกลางคน และระยะเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยคนที่เข้าสู่วัยสูงอายุ จะมีรายได้ที่จำกัด จึงต้องอาศัยเงินจากบำนาญบำนาญ เงินประกันชีวิต เงินออม หรือดอกผลจากทรัพย์สิน รวมทั้งจากลูกหลาน ดังนั้นการเตรียมตัวด้านเศรษฐกิจ จึงมีความจำเป็นสำหรับผู้ที่เข้าสู่วัยสูงอายุ เพื่อเป็นหลักประกันในยามชรา จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า แหล่งที่มาของรายได้ มาจาก 4 แหล่ง (มัทนา พนานิรามัย, 2542) ได้แก่ จากการสร้างด้วยตนเอง (เช่น การทำงาน และการเก็บออม) จากการมีหลักประกันในอนาคต (เช่น การซื้อหุ้นหรือพันธบัตรรัฐบาล การซื้อกรมธรรม์ประกันชนิดต่างๆ) การมีหลักประกันจากภาครัฐ/เอกชน (เช่น บำนาญ บำนาญ ประกันสังคม) และการเกื้อหนุนจากบุตรหลาน โดยมีปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัจจัยทางประชากร (เช่น อายุ เพศ เชื้อชาติ และเขตที่อยู่อาศัย เป็นต้น) ปัจจัยทางสังคม (เช่น การศึกษา ความตั้งใจที่จะอยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ) และปัจจัยทางเศรษฐกิจ (ได้แก่ อาชีพ รายได้) รวมทั้งปัจจัยทางด้านสุขภาพ (เช่น การเจ็บป่วย และปัจจัยเสี่ยงต่างๆ)

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากโครงการกาญจนบุรีรอบ 5 พ.ศ. 2547 ซึ่งสำรวจโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 50 - 64 ปี จำนวนทั้งสิ้น 4,040 คน โดยใช้ข้อคำถามเกี่ยวกับความมั่นคงด้านเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ซึ่งถามว่า เมื่อท่านเข้าสู่วัยสูงอายุท่านคิดว่าจะมีรายได้จากแหล่งใดบ้าง ได้แก่ การทำงาน ทรัพย์สิน เงินฝาก บำนาญบำนาญ/กบข. ประกันสังคม/ชราภาพ ประกันชีวิต/สุขภาพ เงินปันผลจากหุ้น และเงิน/สิ่งของจากลูกหลาน แล้วนำมาจัดกลุ่มการเตรียมการด้านเศรษฐกิจใหม่ เป็น 4 กลุ่มคือ 1) มีการเตรียมด้วยตนเอง (รวมการทำงาน การมีเงินออม เงินฝาก ทรัพย์สินและเงินปล่อยกู้) 2) การมีหลักประกันในอนาคต (รวมบำนาญบำนาญ กบข. ประกันสังคม/ชราภาพ ประกันชีวิต/สุขภาพ เงินปันผลจากหุ้น) 3) การพึ่งพิงเงิน/สิ่งของจากลูกหลาน และ กลุ่มที่ 4) คือกลุ่มที่ไม่มีการเตรียมการใด ๆ ดังกล่าวข้างต้น สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้บุคคลเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ โดยใช้สถิติร้อยละ และสมการถดถอยแบบพหุคูณสถิติ

ผลการศึกษา

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ เป็นเพศชาย (ร้อยละ 51.7) พอๆ กับ เพศหญิง (ร้อยละ 48.3) เกือบครึ่งมีอายุระหว่าง 50-54 ปี (ร้อยละ 46) โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 55-56 ปี ส่วนใหญ่มีเชื้อชาติไทย (ร้อยละ 91) กว่า 4 ใน 5 ยังอยู่กินกับคู่สมรส (ร้อยละ 82) การศึกษาโดยเฉลี่ยคือระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ส่วนใหญ่อยู่ในเขตชนบท (ร้อยละ 80) กว่า 3 ใน 5 เป็นหัวหน้าครัวเรือน (ร้อยละ 64) โดยเฉลี่ยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5 คน กลุ่มตัวอย่างกว่าครึ่งต้องการอาศัยอยู่กับบุตรเมื่อสูงอายุ (ร้อยละ 60) เกือบร้อยละ 70 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีหนี้สิน (ร้อยละ 72) เมื่อพิจารณาฐานะทางเศรษฐกิจ โดยใช้ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน พบว่า ร้อยละ 60 มีฐานะเศรษฐกิจระดับปานกลาง สำหรับสถานะสุขภาพ พบว่า ประมาณครึ่งหนึ่งไม่มีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรัง (ร้อยละ 51) และมีปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ ได้แก่ การสูบบุหรี่ ประมาณ 2 ใน 5 (ร้อยละ 38) ดื่มแอลกอฮอล์ (ร้อยละ 36) และไม่ออกกำลังกาย (ร้อยละ 94)

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ

เมื่อจำแนกลักษณะการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ ตามลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ พบว่า **เพศชาย**มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจไม่แตกต่างจาก **เพศหญิง** คือมีจากหลักประกันอนาคตมากที่สุด (ร้อยละ 42) รองลงมา คือมีการเตรียมด้วยตนเอง โดยการทำงาน/ การออม (ร้อยละ 39) และ การพึ่งลูกหลานมีเพียง ร้อยละ 12 ส่วนคนที่ไม่มีเตรียมการด้านใดเลยมี (ร้อยละ 7) เมื่อพิจารณาด้านอายุ พบว่าคนที่มีอายุมากขึ้น มีการเตรียมการโดยการพึ่งตัวเองลดลง แต่เมื่อหลังเกษียณ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ก็จะมีการพึ่งหลักประกันมากยิ่งขึ้น กลุ่มตัวอย่างที่มี **เชื้อชาติไทย**มีการเตรียมการโดยการมีหลักประกันอนาคตมากกว่า**เชื้อชาติอื่น** (ร้อยละ 42 และ ร้อยละ 37 ตามลำดับ) กลุ่มตัวอย่างที่มี**สถานภาพสมรส**มีการเตรียมการโดยมีหลักประกันอนาคตมากกว่าคน **โสด/หม้าย/หย่า/แยก** (ร้อยละ 42 และ ร้อยละ 39 ตามลำดับ) ในขณะที่คนโสด/หม้าย/หย่า/แยก จะมีการเตรียมการด้วยตนเองมากกว่าคนที่ยังอยู่กับคู่สมรส (ร้อยละ 44 และ ร้อยละ 38 ตามลำดับ) กลุ่มตัวอย่างที่มี**ระดับการศึกษา**สูงกว่าประถมศึกษา จะมีการเตรียมการด้านหลักประกันฯ มากกว่าคนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และคนที่ไม่ได้เรียน (ร้อยละ 57, 41 และ 39 ตามลำดับ) กลุ่มตัวอย่างที่ **อาศัยอยู่ในเขตเมือง**มีการเตรียมการหลักประกันอนาคตมากกว่าคนในชนบท (ร้อยละ 45 และ ร้อยละ 41 ตามลำดับ) นอกจากนี้ยังพบว่า คนที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนและคนที่ยังอยู่กับคู่สมรส มีการเตรียมการด้านหลักประกันฯ มากกว่าคนที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าครัวเรือน และคนที่อาศัยอยู่กับคนอื่น คนที่มีอาชีพนอกภาคเกษตร มีการเตรียมการด้านหลักประกันมากกว่าคนที่มีอาชีพในภาคเกษตร คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนรวย มีการเตรียมการด้านหลักประกันมากกว่าคนที่มีฐานะปานกลาง และจน (ร้อยละ 51, 42 และ 32 ตามลำดับ) ในขณะที่ คนจนต้องพึ่งตนเองมากกว่าคนที่มีฐานะดีกว่า (ร้อยละ 53, 39 และ 26 ตามลำดับ)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเตรียมการด้านเศรษฐกิจก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ

เนื่องจากตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีระดับการวัดเป็นกลุ่ม (Nominal Scale) และมีมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป จึงใช้การวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณอิสระ (Multinomial Logistic Regression) เพื่อทดสอบว่ามีตัวแปรอิสระใดบ้างที่ใช้ทำนายการเตรียมการด้านเศรษฐกิจตามคู่เปรียบเทียบเฉพาะที่น่าสนใจ จำนวน 6 คู่ คือ เปรียบเทียบกลุ่มที่มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีการเตรียมด้วยตนเอง มีหลักประกันอนาคต และมีจากลูกหลานเทียบกับกลุ่มที่ไม่มีเตรียมการใดๆ และกลุ่มที่มีหลักประกันอนาคต และมีจาก

ลูกหลานเทียบกับกลุ่มที่มีด้วยตนเอง และกลุ่มสุดท้าย คือ กลุ่มที่มีจากลูกหลานเทียบกับการมีหลักประกันอนาคต

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ : วิเคราะห์เปรียบเทียบการเตรียมการด้วยตนเองกับการไม่เตรียมฯ

ผลการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายความน่าจะเป็นที่กลุ่มตัวอย่างจะมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดย *มีการเตรียมด้วยตนเองเปรียบเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลย* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.001 ถึง 0.05 ได้แก่ เชื้อชาติ ความตั้งใจที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน และพฤติกรรมเสี่ยงด้านการดื่มแอลกอฮอล์ โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติไทยมีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการพึ่งตนเอง น้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติอื่นๆ ร้อยละ 66 กลุ่มตัวอย่างที่ตั้งใจอยู่อาศัยกับบุตรมีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการพึ่งตนเอง สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับคนอื่นๆ 1.6 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง และระดับรวยมีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการพึ่งตนเอง มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะยากจน 1.4 และ 2.5 เท่า ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ดื่มแอลกอฮอล์มีโอกาสเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการพึ่งตนเอง มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ดื่มแอลกอฮอล์ประมาณ 1.3 เท่า เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไม่มีการเตรียมใดๆ

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ : วิเคราะห์เปรียบเทียบการเตรียมโดยมีหลักประกันอนาคตกับการไม่เตรียมการฯ

จากการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายความน่าจะเป็นที่กลุ่มตัวอย่างจะ *มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคตเมื่อเปรียบเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลย* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.001 ถึง 0.05 ได้แก่ เชื้อชาติ การศึกษา การเป็นหัวหน้าครัวเรือน ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ และดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติไทยมีโอกาสเตรียมการด้านการมีหลักประกันอนาคต มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติอื่น 2.4 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษา มีโอกาสเตรียมการด้านการมีหลักประกันอนาคต สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เรียนถึง 3.2 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน มีโอกาสเตรียมการโดยการมีหลักประกันอนาคต สูงกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าครัวเรือน 1.4 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่ตั้งใจอยู่อาศัยกับคู่สมรส และบุตร มีโอกาสเตรียมการโดยการมีหลักประกันอนาคต สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอาศัยอยู่กับคนอื่น 1.8 และ 2.6 เท่าตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง และรวย มีโอกาสเตรียมการ โดยการมีหลักประกันอนาคต สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะยากจน 2.3 และ 7.1 เท่าตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไม่มีการเตรียมด้านใดเลย

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ : วิเคราะห์เปรียบเทียบการเตรียมโดยการอาศัยลูกหลานกับการไม่เตรียม

การวิเคราะห์ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายความน่าจะเป็นที่กลุ่มตัวอย่างจะ **มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการอาศัยลูกหลาน เปรียบเทียบกับการไม่เตรียมด้านใดเลย** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.001 ถึง 0.05 ได้แก่ การศึกษา การเป็นหัวหน้าครัวเรือน ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ หนี้สินครัวเรือน และดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษามีโอกาสเตรียมการโดยการอาศัยลูกหลาน สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เรียนถึง 4.1 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนมีโอกาสเตรียมการโดยการอาศัยลูกหลาน สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าครัวเรือน 1.4 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่ตั้งใจอยู่อาศัยกับคู่สมรสและบุตร มีโอกาสเตรียมการโดยการอาศัยลูกหลาน สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตั้งใจอาศัยอยู่กับคนอื่น 2.5 และ 5.9 เท่า ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้สินมีโอกาสเตรียมการโดยการอาศัยลูกหลาน สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีหนี้สิน 1.9 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่ฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางและรวย มีโอกาสเตรียมการโดยการอาศัยลูกหลาน สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจจนถึง 4.3 เท่า และ 16 เท่าตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไม่มีการเตรียมด้านใดเลย

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ : วิเคราะห์เปรียบเทียบการเตรียมโดยมีหลักประกันอนาคตกับการเตรียมการด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายความน่าจะเป็นที่กลุ่มตัวอย่างจะ **มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยมีหลักประกันอนาคตเมื่อเปรียบเทียบกับเตรียมด้วยตนเอง** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.001 ถึง 0.05 ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา การเป็นหัวหน้าครัวเรือน ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน การดื่มแอลกอฮอล์และการออกกำลังกาย กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุเพิ่มขึ้น 1 ปีมีโอกาสเตรียมการโดยมีหลักประกันอนาคตเพิ่มขึ้น 1 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่มียังอยู่กินกับคู่สมรส มีโอกาสเตรียมการโดยมีหลักประกันอนาคต มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพโสด/หม้าย/หย่า/แยก 1.2 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษามีโอกาสเตรียมการโดยมีหลักประกันอนาคต มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เรียน 1.6 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนโอกาสเตรียมการโดยมีหลักประกันอนาคต มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าครัวเรือน 1.3 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่ตั้งใจอาศัยอยู่กับบุตรมีโอกาสเตรียมการโดยมีหลักประกันอนาคต มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตั้งใจอาศัยอยู่กับคนอื่น 1.6 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่ฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง และรวยมีโอกาสเตรียมการโดยมีหลักประกันอนาคต มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจจน 1.6 และ

2.7 เท่าตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่ออกกำลังกาย มีโอกาสเตรียมการโดยการมีหลักประกันอนาคตมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ออกกำลังกาย 1.7 เท่า เมื่อเปรียบเทียบกับเตรียมด้วยตนเอง

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ : วิเคราะห์เปรียบเทียบการมีจากลูกหลานกับการเตรียมด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายความน่าจะเป็นที่กลุ่มตัวอย่างจะมี **การเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลานเมื่อเปรียบเทียบกับเตรียมด้วยตนเอง** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.001 ถึง 0.05 ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ สถานภาพสมรส การศึกษา การเป็นหัวหน้าครัวเรือน ความต้องการที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ หนี้สินครัวเรือน ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน การสูบบุหรี่และการออกกำลังกาย โดยเพศหญิงมีโอกาสเตรียมการโดยอาศัยลูกหลานมากกว่ากลุ่มตัวอย่างเพศชาย 1.1 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุเพิ่มขึ้น 1 ปีมีโอกาสเตรียมการโดยอาศัยลูกหลานเพิ่มขึ้น 1 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติไทยมีโอกาสเตรียมการโดยการอาศัยลูกหลาน สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติอื่น 4.2 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรส มีโอกาสเตรียมการโดยการอาศัยลูกหลาน มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพโสด/หม้าย/หย่า/แยก ประมาณ 1.4 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษามีโอกาสเตรียมการโดยการอาศัยลูกหลาน มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เรียน 2 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนโอกาสเตรียมการโดยการอาศัยลูกหลาน มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าครัวเรือน 1.3 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่ตั้งใจอาศัยอยู่กับคู่สมรสและบุตรมีโอกาสเตรียมการโดยการอาศัยลูกหลาน มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตั้งใจอาศัยอยู่กับคนอื่น 1.7 และ 3.7 เท่าตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้สินมีโอกาสเตรียมการโดยการอาศัยลูกหลาน มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีหนี้สิน 1.5 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่ฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางและรวมนี้อาจมีโอกาสเตรียมการโดยการอาศัยลูกหลาน สูงกว่าคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจจนถึง 3 และ 6.5 เท่าตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่ไม่สูบบุหรี่มีโอกาสเตรียมการโดยการอาศัยลูกหลาน มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่สูบบุหรี่ 1.3 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่ออกกำลังกายมีโอกาสเตรียมการโดยการอาศัยลูกหลาน สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ออกกำลังกายถึง 2.7 เท่า เมื่อเปรียบเทียบกับพึ่งตนเอง

การเตรียมการด้านเศรษฐกิจ : วิเคราะห์เปรียบเทียบการมีจากลูกหลานกับการมีหลักประกันอนาคต

การวิเคราะห์ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายความน่าจะเป็นที่กลุ่มตัวอย่างจะมี **การเตรียมการด้านเศรษฐกิจโดยการมีจากลูกหลานเมื่อเปรียบเทียบกับการมีหลักประกันอนาคต** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.001 ถึง 0.05 ได้แก่ เชื้อชาติ ความตั้งใจที่อยู่อาศัยเมื่อสูงอายุ หนี้สินครัวเรือน ดัชนีทรัพย์สินของครัวเรือน และการออกกำลังกาย กลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติไทยโอกาส

เตรียมการโดยการอาศัยลูกหลาน มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเชื้อชาติอื่น 3.6 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่ตั้งใจอาศัยอยู่กับบุตรมีโอกาเตรียมการโดยการอาศัยลูกหลาน มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตั้งใจอาศัยอยู่กับคนอื่น 2.2 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่มีหนี้สินมีโอกาที่จะมีการเตรียมการโดยการอาศัยลูกหลาน มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีหนี้สิน 1.6 เท่า กลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง และรวมนี้อีก โอกาเตรียมการโดยอาศัยลูกหลาน มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีฐานะทางเศรษฐกิจจน 1.8 และ 2.3 เท่า ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างที่มีการออกกำลังกายมีโอกาเตรียมการโดยการอาศัยลูกหลาน มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่ออกกำลังกาย 1.5 เท่า

การอภิปรายผลและข้อสรุป

ผลการศึกษาสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ว่าเพศชายและเพศหญิงมีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน โดยเพศหญิง มีแนวโน้มที่จะพึ่งพาหลักประกันและลูกหลานมากกว่าเพศชาย ผู้ที่มีอายุมากขึ้นจะยิ่งพึ่งพาตนเองได้น้อยลง โดยเฉพาะอายุหลังเกษียณ จึงหันมาพึ่งพาหลักประกันและลูกหลานมากยิ่งขึ้น คนที่เป็นโสด/หม้าย/หย่า/แยก เตรียมการที่จะพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจมากกว่าคนที่ยังอยู่กับคู่สมรส คนที่มีการศึกษาสูง เตรียมการด้านการมีหลักประกันในอนาคต และตั้งใจอยู่อาศัยกับบุตรและคู่สมรสมากกว่าคนอื่น และต้องการพึ่งพาบุตรหลานด้วย คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี จะมีการเตรียมการด้านหลักประกัน และตั้งใจจะอยู่กับบุตร เพื่อจะได้พึ่งพาบุตรหลานมากกว่าคนอื่น ทั้งนี้เนื่องจากต้องการจะดูแลบุตรหลาน และหวังจะให้บุตรดูแลเมื่อยามสูงอายุด้วย ซึ่งจะทำให้มีความสุข และมีอายุยืนยาวมากกว่าอยู่โดดเดี่ยว ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ว่าคนรวยจะมีการเตรียมตัวด้านเศรษฐกิจมากกว่าคนจน และสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา (สุมาลย์ โทมัส, 2531; เฟอราร์, 1990; บรรลุ ศิริพานิช, 2532)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาที่ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ด้วยการพึ่งพาตนเองจากการทำงานและการออมในยามที่ยังสามารถที่จะทำงานเชิงเศรษฐกิจได้ จึงเป็นประเด็นที่ควรได้รับความสนใจและเอาใจใส่ ดังนั้นในด้านนโยบายรัฐควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำงานให้นานที่สุดตามความต้องการและตามความสามารถ โดยการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุ และจากข้อค้นพบที่ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการอยู่กับลูกหลานโดยหวังว่าจะได้รับการดูแลจากบุตรหลาน และพึ่งพาในยามสูงอายุนั้น รัฐจึงควรมีนโยบายสนับสนุนส่งเสริมให้มีการดูแล

ผู้สูงอายุในครอบครัว โดยรัฐอาจให้การสนับสนุนในรูปแบบต่างๆ เช่น ใช้นโยบายภาษีหรือการจัดสวัสดิการแก่ผู้ดูแลและผู้สูงอายุด้วย นอกจากนี้ควรส่งเสริมการสร้างความมั่นคงทางรายได้ โดยรัฐอาจร่วมมือกับชุมชนสร้างระบบประกันสุขภาพให้ครอบคลุมผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม หรือผู้ที่ยังไม่ได้รับการดูแลจากระบบประกันใดๆ ของภาครัฐ

**ECONOMIC PREPARATION BEFORE ENTERING AGING OF POPULATION
IN KANCHANABURI DEMOGRAPHIC SURVEILLANCE SYSTEM**

PARISTHA AUNGKARATTANA 4936221 PRPR/M

M.A. (POPULATION AND SOCIAL RESEARCH)

THESIS ADVISORY COMMITTEE : KUSOL SOONTHORNDHADA, PH.D.,
ORAPIN PITAKMAHAKET, PH.D.**EXTENDED SUMMARY**

The number of Thai population has continuously rising for many decades, which produced changes in population structure, an increase of older persons and a constant fall in the proportion of children as well as working-age population. These changes caused the country to become an ageing society. Along with these changes, altered economic situation and living patterns of population also contributed difficulties for older persons, particularly those who used to lean on their children in the extended family society.

At the present, what they have been encountering is a society of modernity, urban life style and increasing nuclear families. As a consequence, some old persons have been abandoned, living alone and facing problems, particularly in economic. They have neither jobs nor secured sources of income. Insufficient income and a lack of saving for any urgencies or medical treatment are also faced by them. These economic difficulties drive them to rely upon their children for financial support, living arrangements and care. At the same time, some elderly have to be self-reliant by means of economic preparation. The preparation covers working and saving for future assurances. These preparations may have been accumulated since working-age, for example, contribution to pension and social security for old-aged, health or life insurances, stock investment and saving.

It is, therefore, important to explore the economic preparation of older persons before entering aging. Findings from this study will facilitate the self-reliance of old persons as well as provide appropriate policies, especially for senior social

protections. It is also interesting to study factors related the economic preparation of the older persons in particularly for the country that is becoming an aging society.

Objectives

- To explore the economic preparation before becoming ageing among population aged 50 to 64 years in the Kanchanaburi Demographic Surveillance System (KDSS). These people were categorized according to population, social, economic and health characteristics.
- To analyze factors that influenced the economic preparation of population aged 50 and 64 years in the KDSS.

Conceptual framework

In this study, factors related the economic preparation of the elderly are based on Stillman's financial concept(1988), which categorized the financial in life cycle into 5 phases : family extension ; having one's own family ; middle age and ; old age. While as people in old age have limited income thus they may need income from other sources such as pension, life insurance, saving, profits from property and supports from their children. As above reasons, it is crucial for older persons to financially prepare for economic security in their later life.

According to Mathana Phananiramai (1999), income of older persons may come from at least 4 sources, namely self-income generation (i.e. working and saving), investment for future (i.e. investment in stock or government bond and insurances), income security from government or private sector (i.e. pension or social security) and supports from children. These economic preparations are influenced by 4 factors: demographic (i.e. age, sex, race and resident area), social (i.e. education and person who intend to live with), economic (i.e. occupation and income) and health factors (i.e. illness and risk factors).

Research methodology

This study used secondary data of the Kanchanaburi Demographic Surveillance System Round 5, collected by the Institute for Population and Social

Research, Mahidol University in 2004. The respondents aged 50-64 years were 4,040. Questions in the questionnaire concerned various aspects of economic preparation. They asked the respondent whether they gain an income from each source listed in his/her older age. Choices of income sources were given, namely working, properties, saving, pension or the Government Pension Fund, social security for old age, health or life insurance, stock dividend and supports from children. Answers, then, were re-categorized into 4 groups of economic preparation. The first group was self-preparation (i.e. income from working, saving, assets and loan). The second group was future assurances from the government and private sectors (i.e. income from pension or the Government Pension Fund, Social Security for old age, life or health insurances and stock dividend). The third group was relied on the support from children. The fourth group was the non-preparation. Individuals were used as units of analysis. For data analysis used percentage and multinomial logistic regression.

Findings

Characteristics of the sample

The samples consisted of male and female with a similar proportion (51.7 and 48.3 percent, respectively). Nearly half of them aged 50 – 54 years old (46 percent) and mean age was about 55-56 years. Almost were Thai nationality (91 percent) and lived in rural areas (80 percent). Most of them completed their education at Grade 4. Among these sampled, 4 out of 5 persons still living with their spouses (82 percent). About three-fifth were household head (64 percent). In general, each household consisted of 5 members. More than half of the sampled preferred to live with their children in their old age (60 percent).

About 70 percent worked in agricultural sector, 72 percent had debt and 60 percent of the sample came from the middle-income class. For health status, 51 percent were healthy or had neither illnesses nor chronic diseases while some of them engaged in unhealthy activities such as smoking (38 percent), drinking alcohol and did not take any exercise (36 and 94 percent, respectively).

Economic preparation

After analyzing 4 factors that influenced the economic preparation, the study found that males and females had equally financially prepared. What they had prepared most was future assurances (42 percent), followed by self-preparation of income through working and saving (39 percent) and reliance on children (12 percent). Only 7 percent did not have any economic preparation. As for age, the higher age, the less for self-reliance. In another word, after reaching a retiring age (60 years and over), older persons tended to rely more on assurances. Moreover, people of Thai nationality were found having economic preparation for future assurances than non-Thai nationality (42 and 37 percent, respectively).

Considering marital status, married people (42 percent) had economic preparation through future assurances more than the single, widowed, divorced or separated. Thus, the percentage of people living with their spouses and having self-preparation of income (38 percent) was lower than those single, widowed, divorced or separated with self-preparation (44 percent). As for education, people with an education higher than elementary level were found planning the economic preparation for future assurances more than people completing elementary and uneducated (57,41 and 39 percent, respectively). The samples who lived in urban areas economically prepared for their future assurances higher than those who lived in rural areas (45 and 41 percent, respectively).

Other findings were that people who were heads of household and people who were living with their spouses make economic preparation ready more than people who were family members and those living with other people. When considering occupation groups, the study revealed that non-agricultural workers had economic preparation for assurances more than agriculture workers. Similarly, those from rich families prepared their financial assurance more than those from the middle or low income groups (51, 42 and 32 percent, respectively). On the other hand, the poor (53 percent) had to rely on working for themselves more than the middle (39 percent) and the rich income groups (26 percent).

Factors affecting the economic preparation

As the economic preparation was measured in nominal scale and treated as a dependent variable. The researcher used a multinomial logistic regression to determine which independent variables predicted the economic preparation. These independent variables were tested through the pair-wise comparison for 6 pairs as follows: 1) Self-preparation of income and non-preparation; 2) Future assurances and non-preparation; 3) Supports from children and non-preparation; 4) Future assurances and self-preparation of income; 5) Supports from children and self-preparation of income and; 6) Supports from children and future assurances.

Comparison analysis between groups of self-preparation of income and non-preparation

There was a statistically significant correlation between independent variables and economic preparation (with P values of 0.001 to 0.05). These variables were race, person to live with, household wealth index and risk behavior (drinking).

The sample of Thai nationality had 66 percent less likely to self-prepare than the non-Thai. The chance of self-preparation of people with an intention to live with their children was 1.6 times more likely than those who want to live with others. The rich had 2.5 times more likely for such preparation than the poor. Similarly, the middle economic class also had 1.4 times more likely of the preparation than the poor. The non-drinking group was 1.3 times more likely to have self-preparation than those who were drinking.

Comparison analysis between groups of future assurances and non-preparation

There was a statistical significance of correlation between independent variables and future assurances (at 0.001 to 0.05). Variables predicted were race, education, household head status, person expected to live with, and household property index.

The analysis revealed that people of Thai nationality had 2.4 times more likely to arrange future assurances than people of other nationality. People having an

education higher than primary level also showed a greater chance, 3.2 times, compared to future assurances than uneducated people.

Comparing household heads to non-household heads, the former was 1.4 times more likely to prepare future assurances than the latter. Whereas people who intended to live with their spouses had 1.8 times more likely to have assurances for the future than people wanting to live with others. Likewise, the latter also had 2.6 times less chance to prepare assurances than people who wanted to live with their children. As for the comparison between different economic status groups, people from middle and high income families had more chance, 2.3 times and 7.1 times respectively, to make future assurances ready than those from poor families.

Comparison analysis between groups of children's supports and non-preparation

Independent variables were statistically significant ($p=0.001$ to 0.05) in predicting the economic preparation by expecting the support from children. These variables were education, household head status, person expected to live with, household debt and household wealth index.

The elderly whose education was higher than primary level had 4.1 times greater chance to rely on the supports from their children than lower educated elderly. When comparing between heads of household and family members, the former was 1.4 times more likely to prepare for these supports than the latter. The elderly who intended to live with their spouses had 2.5 times higher chance for the preparation to gain supports than the elderly who wished to live with other people. Similarly, old people with an intention to live with their children had 5.9 times more chance to rely on their children's supports than those people with an intention to live with others.

The study also found 1.9 times of greater chance to have children's supports among the sampled with debt burdens than the sampled without any debt. Finally, supports from children in the future predictably happened to the middle and high income group, with 4.3 times and 16 times, respectively, more likely than the low income group.

Comparison analysis between groups of future assurances and self-preparation of income

Age, marital status, education, household head status, person expected to live with, household wealth index, drinking and exercise gave a statistical significance at 0.001 to 0.05 to the preparation.

The analysis revealed that the sample whose age increased one year had one time more likely to arrange for their future assurances. These assurances also were prepared by the group living with their spouses. These people were 1.2 times more likely to prepare than the group whose marital status was single, widowed, divorced or separated. The educated people also had 1.6 times higher chance for future assurances than the uneducated. When drawing a comparison between household heads and non household heads, the former was found with 1.3 time greater probability of having future assurances than the latter. Old persons desiring to live with their children had 1.6 times higher possibility to prepare future assurances than persons desiring to live with other people. The middle income group gained 1.6 times while the rich gained 2.7 times more chance of preparing these assurances than the poor. Lastly, 1.7 times higher probability of assurance preparation was found in exercise people than the non-exercise people.

Comparison analysis between groups of children's supports and self-preparation of income

There was a statistically significant correlation between independent variables, with P values of 0.001 to 0.05. Sex, age, race, marital status, education, household head status, person to live with, household debt, household wealth index, drinking and exercise influenced the preparation.

Females had 1.1 time greater chance to prepare for supports from their children than males. People whose age increased one year had one time greater chance of the preparation for these supports. People of Thai nationality had 4.2 times more likely to prepare for children's supports than people from other nationality. Those with single, widowed, divorced or separated status had 1.4 times less likely to arrange for children's supports than those married. The analysis also reported that uneducated

people gained 2 times less likely to have such support than higher educated people. Heads of household were 1.3 times more likely to prepare for children's supports than non-household heads.

In addition, people with an intention to live with their spouses and children had higher possibility, 1.7 times and 3.7 times respectively, to rely on supports from their children than those intended to live with others. People without debt burdens had less likely to rely on children's supports than those with debt 1.5 times. People from middle economic status had 3 times more likely than the poor to rely on children's supports whereas those from rich household also were 6.5 times more likely than the poor to prepare the same thing. The non-smoking group could rely on children's supports 1.3 times greater likelihood than the smoking group. Finally, the greater chance of such supports, around 2.7 times, was found in the exercise group than the non-exercise group.

Comparison analysis between groups of children's support and future assurances

Independent variables that were statistically significant to the preparation, with P level of 0.001 to 0.5, were nationality, person expected to live with, household debt, household wealth index and exercise.

People of Thai nationality were 3.6 times more likely to have children's supports prepared than those of other nationality. Older persons intending to live with their children had more chance of 2.2 times to rely on children's support than those who intended to live with others. The same chance was also expected 1.6 times for older persons with debt burden more likely than those without any debt. People from middle class had 1.8 times more probability to rely on children's support than the poor. At the same time, the poor also had 2.3 times less likely to rely on children's support than the rich. Finally, non-exercise people were 1.5 times less likely to rely on children's supports than those who did exercise.

Discussion and summary

As hypothesized, males and females prepared their financial securities in different methods. Females were likely to rely on future assurances and children's supports more than males. An increase in years of age paralleled less self-reliance, particularly after retiring age. People in this age tended to rely more on assurances and their children. Old persons who were single, widowed, divorced or separated had self-preparation to have financial stability more than persons living with their spouses. High educated people prepared future assurances and wished to live with their spouses and children. They also expected for supports from their children more than people from other groups.

According to Sumalaya Thomas (1988), Ferraro (1990) and Banlu Siripanich (1989), the rich would have an economic preparation more than the poor. In this study, the rich elderly had assurances for the future and intended to live with and rely on their children more than the poor elderly. Rich older persons wanted to look after their children and desired to have it in return when getting old. They viewed that care from their children would bring them happiness and longer life, so they would rather not to live alone.

Recommendations

Most of old persons sampled had economic preparation through working and saving while they could engage in economic activities. The government, therefore, should lay policies that provide more chances for the elderly to work longer, thus in accordance with their desire and capacity. The policy maker may take into account to provide the appropriate work promotion for the older persons.

Also, the finding related the intention to live with their children of older persons may introduce the government support to promote the elderly care by family. The care could be implemented through tax measures and facilities provided to both the older persons and the career. Another important recommendation concerns income security by which the government can collaborate with the communities to plan the social security system to cover workers in informal sectors and those who were uninsured by any system.

บรรณานุกรม

- กชกร สังขชาติ. (2538). ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ. พิมพ์ครั้งที่ 2. ชลบุรี : ภาควิชาการศึกษา
นอกระบบคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กนกวรรณ ศิลปกรรมพิเศษ. (2527). ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของผู้เกษียณอายุราชการในเขต
อำเภอหาดใหญ่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เกริกศักดิ์ บุญญานุพงษ์ และคนอื่น ๆ. (2533). ชีวิตคนชราในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ :
สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกษม ดันติผลาชีวะ และกุลยา ดันติผลาชีวะ. (2528). การรักษาสุขภาพในวัยสูงอายุ.
กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์.
- เกื้อ วงศ์บุญสิน. (2550). สังคม สว.(ผู้สูงวัย). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- เขมิกา ยามะรัต. (2527). ความพึงพอใจในชีวิตคนชรา : ศึกษากรณีข้าราชการบำนาญกระทรวง
เกษตรและสหกรณ์. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ช่อทิพย์ บุญยานันท์. (2534). การเปรียบเทียบความพึงพอใจในชีวิตของครูที่เตรียมตัวและไม่
เตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, เอกจิตวิทยาพัฒนาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชำนาญ แดงทอง. (2543). ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุในเขตชนบท จังหวัดสุพรรณบุรี.
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาประชากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชื่นฤทัย กาญจนะจิตรา และคนอื่นๆ(บรรณาธิการ). (2550). สุขภาพคนไทย 2550. พิมพ์ครั้งที่ 1.
นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดลและสำนักงานกองทุน
สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ดวงพร รัตนอมรชัย. (2535). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล การรับรู้ภาวะสุขภาพ
และการรับรู้การควบคุมสุขภาพกับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดอ่างทอง.
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล.

- คาราพร มังคละภินันท์. (2545). การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของข้าราชการกรม
ประชาสัมพันธ์ พัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาดิน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทิพาพร ทองสว่าง. (2541). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุของผู้ใหญ่วัย
กลางคน. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาดิน วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- นภาพร ชโยวรรณ. (2535). การเตรียมการเมื่ออายุสูงอายุของผู้สูงอายุและคนหนุ่มสาว. รายงาน
การประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 2535. กรุงเทพมหานคร:
โรงแรมรอยัลริเวอร์.
- นภาพร ชโยวรรณ. (2542). สถานการณ์ผู้สูงอายุในปัจจุบัน : การประชุมวิชาการแห่งชาติว่าด้วย
ผู้สูงอายุ : ผู้สูงอายุด้วยคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- นภาพร ชโยวรรณ, จอห์น โนเดล และศิริวรรณ ศิริบุญ. (2533). ประชากรผู้สูงอายุไทย : ลักษณะ
ทางประชากรและสังคมจากแหล่งข้อมูลทางการ. เอกสารสถาบันหมายเลข 180/33.
กรุงเทพมหานคร : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภาพร ชโยวรรณ, มานี วังสิทธิ์และจันทร์เพ็ญ แสงเทียนฉาย. (2535). สรุปผลการวิจัย
โครงการผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคมและประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย.
กรุงเทพมหานคร : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภาพร ชโยวรรณ และจอห์น โนเดล. (2539). รายงานการสำรวจสถานะผู้สูงอายุในประเทศไทย.
กรุงเทพมหานคร : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตา ชูโต. (2525). คนชราไทย. รายงานวิจัยสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บรรจบ บุญจันทร์. (2537). การศึกษาเปรียบเทียบความวิตกกังวลของครูที่เตรียมตัวและไม่เตรียม
ตัวก่อนเกษียณอายุราชการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาดิน สาขาจิตวิทยา
การศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บรรลุ ศิริพานิช. (2535). คู่มือเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : พี.ที.เอ.
เบสท์ซัพพลาย.
- บรรลุ ศิริพานิช. (2550). คู่มือผู้สูงอายุ : ฉบับเตรียมตัวก่อนสูงอายุ. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- บรรลุ ศิริพานิช และคนอื่นๆ. (2532). พฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุไทยที่อายุยืนยาว
และแข็งแรง. กรุงเทพมหานคร : สามดีการพิมพ์.

- บรรลุ ศิริพานิช และคนอื่นๆ. (2550). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2549. พิมพ์ครั้งที่ 1.
กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- บุษยมาส ลินฐประมาส. (2539). สังคมวิทยาความสูงอายุ. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์สมพรการพิมพ์.
- ประภาพร จินนทุยา. (2536). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชมรมทางสังคมผู้สูงอายุดินแดง.
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประสพ รัตนกร. (2526). การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ : สุขภาพจิตผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร :
กองวิชาการ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล (2007). ภาวะประชากรผู้สูงอายุไทย. Training for Thai Government
Officials: Policy for Aging Society Supported by JICA and Ministry of Social
Development and Human Security Organized by Institute for Population and Social
Research, Mahidol University 19 – 30 November 2007, at Royal Princess, LamLaung,
Bangkok Thailand.
- ปีตมา อมรสิริสมบุญ. (2535 ก.). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อภาวะการทำงานของผู้สูงอายุใน
ประเทศไทย. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปีตมา อมรสิริสมบุญ. (2535 ข.). ภาพรวมของคนแก่ที่อยู่คนเดียวในสังคมไทย. การประชุม
วิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ 19 – 20 พฤศจิกายน 2535. กรุงเทพมหานคร :
สมาคมนักประชากรไทย.
- พงษ์ศักดิ์ สกุลทักษิณ, (2550). รูปแบบการใช้จ่ายเงินที่มีผลต่อความเพียงพอของรายได้ของผู้สูงอายุ
จังหวัดอ่างทอง. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ภวยา รัตนวิจิตร, (2538). การมีส่วนร่วมด้านแรงงานของผู้สูงอายุในภาคกลางและภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัย
ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มัทนา พนานิรามัย, (2542). การสร้างหลักประกันรายได้สำหรับผู้สูงอายุ ใน : ผู้สูงอายุด้วย
คุณภาพ (หนังสือประกอบการประชุมวิชาการแห่งชาติว่าด้วยผู้สูงอายุ). กรุงเทพมหานคร
: กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สมาคมพฒนาวิทยาและ
เวชศาสตร์ผู้สูงอายุไทย และสมาคมผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย.
- มัทนา พนานิรามัย และนางนุช สุนทรชวากันต์, (2545). เศรษฐกิจและการเงินของผู้สูงอายุและเพื่อ
ผู้สูงอายุ. ใน : สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล, นภาพร ชโยวรรณ, ศศิพัฒน์ ยอดเพชร

- (บรรณาธิการ). ผู้สูงอายุในประเทศไทย : รายงานการทบทวนองค์ความรู้และสถานการณ์ในปัจจุบัน ตลอดจนข้อเสนอแนะทางนโยบายและการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สาขาวิชาเวชศาสตร์ผู้สูงอายุและพหุสาขาวิชา ภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มัลลิกา มดีโก และคณะ. (2542). ร่มโพธิ์ร่มไทร : สถานภาพและบทบาทในสังคมของผู้สูงอายุ พื้นที่ศึกษาในเขตภาคเหนือ. กรุงเทพมหานคร : ศุภนิชการพิมพ์.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2549). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการสร้างและขยายโอกาสในการเข้าถึงหลักประกันทางสังคมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ. รายงานนำเสนอต่อ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน.
- ยานี ประเสริฐพันธ์. (2540). รูปแบบ การประกันสุขภาพ : แนวคิดและข้อเสนอแนะ. สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.
- วรวេศม์ สุวรรณระดา. (2551). ระบบบำนาญแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิไลวรรณ ทองเจริญ. (2538). การพยาบาลผู้สูงอายุ: การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและสรีรวิทยาในผู้สูงอายุ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองธรรม.
- วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และ โยธินแสวงดี. (2533). ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการมีโครงการพัฒนาที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริพร เกื้อกุลนุรักษ์. (2540). การศึกษาเปรียบเทียบการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุโสดและไม่โสดในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริวรรณ ศิริบุญ และมาลินี วงษ์สิทธิ์. (2335). ข้อเท็จจริงและทัศนคติผู้สูงอายุและคนหนุ่มสาวในกรุงเทพมหานครต่อบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2545). จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีทัตติม (รัตนโกศล) พานิชพันธ์. (2534). บริการสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย. วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. 2534; ปีที่ 6 ฉบับที่ 1-2 (มกราคม-ธันวาคม) : 52-86.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2546). รายงานสำรวจข้อมูลพื้นฐาน รอบ 4 (2546) . โครงการ
กาญจนบุรี เอกสารวิชาการหมายเลข 291. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2547). รายงานสำรวจข้อมูลพื้นฐาน รอบ 5 (2547) . โครงการ
กาญจนบุรี เอกสารวิชาการหมายเลข 306. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2549). การฉายภาพประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2548-2568.
มหาวิทยาลัยมหิดล.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2549). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการสร้างและขยาย
โอกาสในการเข้าถึงหลักประกันทางสังคมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ. รายงานนำเสนอ
ต่อสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน.

สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน. (2526). จิตวิทยาเพื่อการศึกษาผู้ใหญ่. เชียงใหม่ : คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2
พ.ศ. 2545-2564. กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). การคาดประมาณ
ประชากรของประเทศไทย 2543-2568.

สำนักงานประกันสังคม. (2549). รายงานประจำปี 2548. นนทบุรี : สำนักงานประกันสังคม.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2549). ผู้สูงอายุกับการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสถิติ
แห่งชาติ. สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2008, January 1). พัฒนาการของการของการดำเนินงานด้าน
ผู้สูงอายุในประเทศไทย. (On Line). Available :

http://www.oppo.opp.go.th/info/data_process.htm. (2008, January 1).

สุขใจ น้ำผุด, (2543). กลยุทธ์การบริหารการเงินส่วนบุคคล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
ธรรมศาสตร์.

สุดสวาท ดิศโรจน์ และมาลินี วงษ์สิทธิ์. (2531). อิทธิพลของโครงสร้างครัวเรือนและ
ความสัมพันธ์ในครอบครัวต่อการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้หญิง. สถาบันวิจัย
ประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุทธิชัย จิตะพันธุ์กุล และคนอื่น ๆ. (2543). ภาพลักษณ์ของประชากรสูงอายุและระบบสวัสดิการและบริการในทศวรรษหน้า. กรุงเทพมหานคร : สาขาวิชาเวชศาสตร์ผู้สูงอายุและพัฒนาวิทยา ภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทธิชัย จิตะพันธุ์กุล, นภาพร ชโยวรรณ และศศิพัฒน์ ยอดเพชร (บรรณาธิการ). (2545). ผู้สูงอายุในประเทศไทย : รายงานการทบทวนองค์ความรู้และสถานการณ์ในปัจจุบัน ตลอดจนข้อเสนอแนะทางนโยบายและการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สาขาวิชาเวชศาสตร์ผู้สูงอายุและพัฒนาวิทยา ภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธีรา นัยจันทร์. (2530). การศึกษาบทบาทของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ : ศึกษาเฉพาะกรณีครอบครัวผู้ใช้บริการศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุคนแดง และครอบครัวสมาชิกชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลสงฆ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุมาลย์ โทมัส. (2531). การศึกษาเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาเอกสารสิ่งพิมพ์ทางวิชาการเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรกุล เจนอบรม. (2534). วิทยาการผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรพินท์ บุนนาค. (2537). โครงการศึกษาวิจัยความต้องการของผู้สูงอายุในด้านการทำงานและสวัสดิการ เพื่อจัดตั้งศูนย์บริการจัดหางานให้ผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร. เอกสารวิชาการหมายเลข 216/37. สถาบันวิจัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Beuner, P. G. (1980). Retirement : Different in Attitudes and Preparatory behavior Among Male and Female University Employees. Dissertation, Feb. 1980, 41 p.217.
- Bond, J. ., & Coleman, P. G. ., & Peace, S. M. (1993). Aging in Society - An introduction to Social Gerontology. London : SAGE Great Britain 416 pp.
- Ferraro, K. F. (1990). Cohort Analysis of Retirement Preparation, 1974-1981. Journal of Gerontology. 45(1) : 21-31.

- Gendler, P. E. (1993). Relationship of Family and Parent Care concerns in Retirement Planning by Single Men and Women. DAI-A. 54(05) : 1966 ; November, 1993.
- Kragie, E. R. (1989). Do American Plan for Retirement Some Recent Trend. Career Development Quarterly. 37(3) : 232 ; March, 1989.
- Marilyn, M. (1977). The Measurement of Economic Welfare : It Application to the Aged Poor. New York : Academic Press. Xiv, 146 pp.
- McPerson, B. ., & Guppy, N. (1979). Pre-Retirement Life-Style and the degree of planning for retirement. Journal of Gerontology, 34, 254-263.
- Rukvanich, Khaisang. (1992). Labors Force Participation, Tim Allocation and Quality of Life of the Aged in Bangkok Metropolis. Ph.D. dissertation, National Institute of Development Administration.
- Shryock, H. S. (2004). The Methods and Materials of Demography. New York : Academic Press.
- Still man, J. R. (1988). Guide to Personal Finance : A Lifetime Program of Money Management. United States of America.
- Turner, J. M. ., & others. (1994) Factors Influencing Attitude Toward Retirement And Retirement Planning Among Midlife University Employees. Journal of Applied Gerontology. 13(2) : 143-156.
- United Nations. (1996). Lifelong Preparation for Old Age in Asia and The Pacific. New York : ST/ESCAP/1684.
- , ESCAP. (1999). Population Growth and Demographic Structure. New York : ST/ESA/SER.R/132.
- , ESCAP. (2001). World Population Monitoring 2000 Population, Gender and Development. New York : ST/ESA/SER.A/192.

ภาคผนวก

โครงการกาญจนบุรี

รอบ 5 พ.ศ. 2547

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

แบบสอบถามส่วนบุคคล
ถามเฉพาะบุคคลที่มีอายุ 50 – 64 ปี

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลส่วนบุคคล

- 1.1 ท่านเกิดเมื่อไร วัน..... เดือน..... ปี
- 1.2 ท่านอายุเท่าไร อายุ (เต็มปี)
- 1.3 เพศของผู้ให้สัมภาษณ์
 1. ชาย 2. หญิง
- 1.4 ท่านเชื้อชาติอะไร
 1. ไทย 4. กะเหรี่ยง 7. เขมร 10. อื่นๆ (ระบุ)
 2. พม่า 5. ไทยใหญ่ (ฉาน) 8. ฉวน (เวียดนาม)
 3. มอญ 6. ลาว 9. จีน
- 1.5 ท่านมีสถานภาพสมรสอะไร
 1. โสด 2. สมรส 3. หม้าย 4. หย่า 5. แยก
- 1.6 ท่านจบการศึกษาสูงสุดชั้นอะไร
จบการศึกษาสูงสุดชั้นใด (ระบุ).....

ส่วนที่ 4 : ภาวะสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ

- 4.1 ปัจจุบันท่านมีโรคหรืออาการป่วยเรื้อรังที่เป็นมานานแล้ว (3 เดือนขึ้นไป)
 1. มี 2. ไม่มี
- 4.2 ปัจจุบันท่านบริโภคสิ่งต่อไปนี้หรือไม่
ประเภท
ก. บุหรี่ ข. เบียร์ ค. เหล้า ง. ไวน์ จ. สารพิษ/กระแจะ/อุ
ฉ. ยาสูบ ช. เครื่องดื่มชูกำลัง ซ. กาแฟสำเร็จรูปกระป๋อง ฌ. ยานอนหลับ

4.2.1 บริโภคหรือไม่

1. บริโภค
2. ไม่บริโภค

4.3 นอกจากออกกำลังกายในการประกอบอาชีพการงานแล้ว ท่านมีวิธีออกกำลังกายเป็นประจำหรือไม่

4.3.1 ออกกำลังกายเป็นประจำ

1. ใช่
2. ไม่ใช่

ส่วนที่ 6 : ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ สังคม ของผู้สูงอายุ (ถามทุกคนที่มีอายุระหว่าง 50 – 64 ปี)

6.1 ถ้าท่านเข้าสู่วัยสูงอายุ ท่านคิดว่าท่านจะมีรายได้จากแหล่งใด (โดยถามนำ)

แหล่งรายได้	1. มี	2. ไม่มี
ก. การทำงาน		
ข. ทรัพย์สิน (เช่น ค่าเช่า, ขาย)		
ค. เงินฝาก / เงินออม (รวมทั้งดอกเบี้ย)		
ง. เงิน / สิ่งของจากลูก - หลาน		
จ. เงินบำเหน็จ / บำนาญ / กบข. / กสจ. / กสช.		
ฉ. เงินประกันสังคม / ประกันสุขภาพ		
ช. เงินปันผลจากหุ้น / สหกรณ์		
ซ. เงินประกันชีวิต / ประกันสุขภาพ		
ณ. เงินนอกระบบ (เช่น แשר, ปล่อยเงินกู้)		

6.2 ถ้าท่านเข้าสู่วัยสูงอายุ ท่านตั้งใจว่าจะพักอาศัยอยู่กับใครมากที่สุด

- | | | | |
|-----------------------------|--------------------------|--------------------|------------------------|
| 1. อยู่คนเดียว | 6. บุตร | 11. สะใภ้ | 16. เพื่อน |
| 2. คู่สมรส | 7. บุตรบุญธรรม/ลูกเลี้ยง | 12. หลาน | 17. สถานสงเคราะห์ |
| 3. พ่อ | 8. บุตรของบุตร | 13. เหลน | 18. สถานดูแลผู้สูงอายุ |
| 4. แม่ | 9. พี่น้อง | 14. ปู่ ย่า ตา ยาย | 19. วัด |
| 5. พ่อตา แม่ยาย พ่อ/แม่สามี | 10. เขย | 15. ญาติ | 20. อื่นๆ |

โครงการกาญจนบุรี

รอบ 5 พ.ศ. 2547

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

แบบสอบถามข้อมูลครัวเรือน

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลครัวเรือน

1.1 ที่อยู่ปัจจุบันของบุคคลนี้อยู่ในเขต

- | | |
|-----------|---------|
| 1. เทศบาล | 2. ชนบท |
|-----------|---------|

1.2 พื้นที่ตั้งของครัวเรือน (ดูตามรหัสหมู่บ้าน)

- | | | |
|---------------------------|---------------------------|----------------------|
| 1. พื้นที่เมือง/กึ่งเมือง | 2. พื้นที่ปลูกข้าว | 3. พื้นที่ปลูกพืชไร่ |
| 4. พื้นที่สูง | 5. พื้นที่เศรษฐกิจผสมผสาน | |

1.3 ท่านมีอาชีพอะไร.....

1.4 ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน

- | | | | |
|-----------------------------|--------------------------|--------------------|----------------------|
| 1. หัวหน้าครัวเรือน | 6. บุตร | 11. สะใภ้ | 16. เพื่อน |
| 2. คู่สมรส | 7. บุตรบุญธรรม/ลูกเลี้ยง | 12. หลาน | 17. ผู้อาศัย |
| 3. พ่อ | 8. บุตรของบุตร | 13. เหลน | 18. ลูกจ้าง |
| 4. แม่ | 9. พี่น้อง | 14. ปู่ ย่า ตา ยาย | 19. อื่นๆ(ระบุ)..... |
| 5. พ่อตา แม่ยาย พ่อ/แม่สามี | 10. เขย | 15.ญาติ | |

1.5 ครัวเรือนนี้มีสมาชิกทั้งหมด คน

1.6 ในปัจจุบัน ครัวเรือนนี้มีหนี้สินบ้างหรือไม่ (อาจเป็น หนี้สินในรูปตัวเงิน ข้าว สินค้าผ่อนส่ง หรืออื่นๆ รวมทั้งการเบิกเงินล่วงหน้า ที่มีมูลค่าตั้งแต่ 100 บาทขึ้นไป)

- | | |
|-------|----------|
| 1. มี | 2. ไม่มี |
|-------|----------|

1.7 ครั้วเรือนของท่านเป็นเจ้าของสิ่งเหล่านี้หรือไม่ (โดยถามนำ)

สิ่งของ	จำนวนรวม(ถ้าไม่มีใส่ 0)
ก. โทรทัศน์สี	
ข. วีดีโอ/VCD/DVD/คาราโอเกะ	
ค. จานดาวเทียม	
ง. เครื่องเสียง/สเตอริโอ	
จ. โทรศัพท์มือถือ	
ฉ. โทรศัพท์บ้าน	
ช. คอมพิวเตอร์	
ซ. เครื่องสูบน้ำ/เครื่องปั๊มไฟ/มอเตอร์ปั๊มน้ำ/เครื่องพ่นน้ำ	
ณ. เครื่องปรับอากาศ	
ญ. จักรเย็บผ้า	
ฎ. เครื่องซักผ้า	
ฏ. ไมโครเวฟ	
ฐ. ตู้เย็น/ตู้แช่	
ฑ. เรือยนต์	
ฒ. รถอีแต๋น	
ด. รถเก๋ง	
ท. รถปิคอัพ/รถกระบะ/รถตู้ (4 ล้อ)	
ธ. รถบรรทุก/รถทัวร์ (รถ 6 ล้อหรือมากกว่า)	
น. รถแทรกเตอร์/รถเกี่ยวข้าว/รถนวดข้าว/รถใหญ่/รถไถเล็ก/รถไถเดินตาม	

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล

นางปริญฐา อังคะรัตน

วัน เดือน ปี เกิด

วันจันทร์ที่ 12 มกราคม 2513

สถานที่เกิด

กรุงเทพมหานคร

ประวัติการศึกษา

สถาบันราชภัฏพระนคร, พ.ศ. 2540 - 2545

ศิลปศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหิดล, พ.ศ. 2549 – 2551

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยประชากรและสังคม)

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

บริษัท ชินนิธ กรุ๊ป จำกัด

ตำแหน่ง : ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์

ที่อยู่

194 / 47 หมู่ที่ 3 ตำบลบางรักพัฒนา

อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

โทรศัพท์ 0-2920-8148 มือถือ 08-0251-9090

Email Address : Paristha_a@hotmail.com